

SODBA SODIŠČA PRVE STOPNJE (tretji senat)
z dne 27. septembra 2006*

V zadevi T-43/02,

Jungbunzlauer AG, s sedežem v Baslu (Švica), ki jo zastopajo R. Bechtold, U. Soltész
in M. Karl, odvetniki,

tožeča stranka,

proti

Komisiji Evropskih skupnosti, ki jo zastopata P. Oliver, zastopnik, skupaj
s H. Freuendom, odvetnik,

tožena stranka,

* Jezik postopka: nemščina.

ob intervenciji

Sveta Evropske unije, ki ga zastopata E. Karlsson in S. Marquardt, zastopnika,

intervenient,

zaradi predloga za razglasitev ničnosti Odločbe 2002/742/ES z dne 5. decembra 2001 v zvezi s postopkom izvajanja člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP (COMP/E-1/36.604 – citronska kislina) (UL 2002, L 239, str. 18) in, podredno, predloga za zmanjšanje globe, ki je bila s to odločbo naložena tožeči stranki,

SODIŠČE PRVE STOPNJE
EVROPSKIH SKUPNOSTI (tretji senat),

v sestavi J. Azizi, predsednik, M. Jaeger in F. Dehousse, sodnika,

sodna tajnica: D. Christensen, administratorica,

na podlagi pisnega postopka in javne obravnave z dne 24. maja 2004

izreka naslednjo

Sodbo

Dejansko stanje

- 1 Tožeča stranka Jungbunzlauer AG (v nadaljevanju: Jungbunzlauer ali tožeča stranka) je bila ustanovljena leta 1993 kot hčerinska družba v stoddstotni lasti krovnega holdinga Jungbunzlauer Holding AG, katerega lastnik je holding Montana AG (v nadaljevanju: skupina Jungbunzlauer). Skupina je prisotna v Združenih državah prek Jungbunzlauer International AG, hčerinske družbe skupine Jungbunzlauer. Sedež skupine je v prostorih Jungbunzlauer v Baslu (Švica). Pred letom 1993 je skupino vodila Jungbunzlauer GmbH, ki je imela sedež na Dunaju (Avstrija).
- 2 Skupina Jungbunzlauer proizvaja in trži sestavine, ki se uporabljajo v živilskem sektorju in sektorju pijač, v farmacevtskem sektorju in sektorju kozmetičnih izdelkov ter v različnih drugih industrijah. Med drugim je ena največjih proizvajalk citronske kisline na svetu.
- 3 Citronska kislina je najpogosteje uporabljena kislina in konzervans na svetu. Obstajajo različne vrste te kisline za različne uporabe, predvsem v hrani in pijači, detergentih in gospodinjskih čistilih, v farmacevtskih in kozmetičnih izdelkih ter v različnih industrijskih procesih.

- 4 V letu 1995 je celotna prodaja citronske kisline na svetovni ravni znašala približno 894,72 milijona EUR, prodaja v Evropskem gospodarskem prostoru (EGP) pa približno 323,69 milijona EUR. Leta 1996 je približno 60 % svetovnega trga citronske kisline obvladovalo pet naslovnikov odločbe, ki je predmet te tožbe. To so poleg Jungbunzlauer še F. Hoffmann-La Roche AG (v nadaljevanju: HLR), Archer Daniels Midland Co. (v nadaljevanju: ADM), Haarmann & Reimer Corporation (v nadaljevanju: H & R), družba v lasti skupine Bayer AG (v nadaljevanju: Bayer) in Cerestar Bioproducts BV (v nadaljevanju: Cerestar), skupaj imenovane zadevne stranke.
- 5 Avgusta 1995 je ameriško ministrstvo za pravosodje obvestilo Komisijo, da poteka preiskava trga citronske kisline. Med oktobrom 1996 in junijem 1998 so zadevne stranke, vključno z Jungbunzlauer International AG, priznale, da so sodelovale pri omejevalnem sporazumu. Po sporazumih, sklenjenih z ameriškim ministrstvom za pravosodje, so ameriški organi tem podjetjem naložili globe. Poleg tega so bile nekaterim obdolžencem naložene individualne globe. Preiskave so potekale tudi v Kanadi, kjer so globe naložili nekaterim od teh podjetij, med drugim tudi Jungbunzlauer International AG.
- 6 Komisija je 6. avgusta 1997 na podlagi člena 11 Uredbe Sveta št. 17 z dne 6. februarja 1962, Prve uredbe o izvajanju členov [81] in [82] Pogodbe (UL 1962, 13, str. 204) štirim glavnim proizvajalcem citronske kisline poslala zahteve po informacijah. Komisija je januarja 1998 poslala zahteve po informacijah tudi glavnim kupcem citronske kisline v Skupnosti ter junija in julija 1998 ponovno glavnim proizvajalcem citronske kisline v Skupnosti.
- 7 Cerestar je zaradi zahteve po informacijah, ki ji je bila poslana julija 1998, vzpostavila stik s Komisijo in na sestanku 29. oktobra 1998 izjavila, da namerava sodelovati

s Komisijo na podlagi obvestila Komisije z dne 18. julija 1996 o nenalaganju ali zmanjševanju glob v primeru kartelov (UL C 207, str. 4, v nadaljevanju: obvestilo o ugodni obravnavi). Ob tej priložnosti je Cerestar ustno opisala dejavnosti, ki so izhajale iz omejevalnega sporazuma, pri katerem je sodelovala. Cerestar je 25. marca 1999 poslala Komisiji pisno izjavo, s katero je potrdila, kar je povedala na tem sestanku.

- 8 Komisija je z dopisom z dne 28. julija 1998 poslala Jungbunzlauer GmbH novo zahtevo po informacijah, na katero je odgovorila z dopisom z dne 28. septembra 1998.
- 9 Na sestanku 11. decembra 1998 je ADM izjavila, da želi sodelovati s Komisijo, in ustno predstavila protikonkurenčne dejavnosti, pri katerih je sodelovala. ADM je z dopisom z dne 15. januarja 1999 potrdila svoje ustne izjave.
- 10 Komisija je 3. marca 1999 HLR, Jungbunzlauer in Cerestar poslala zahteve po dodatnih informacijah.
- 11 Bayer v imenu H & R, tožeča stranka in HLR so 28. aprila, 21. maja in 28. julija 1999 predložili izjave na podlagi obvestila o ugodni obravnavi.
- 12 Komisija je 28. marca 2000 na podlagi prejetih informacij tožeči stranki in drugim zadevnim strankam poslala obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah glede kršitve

člena 81(1) ES in člena 53(1) EGP. Tožeča stranka in vse druge zadevne stranke so posredovale pisna stališča v odgovor na očitke Komisije. Nobena od teh strank ni predlagala zaslišanja niti ni bistveno izpodbijala dejanskega stanja, opisanega v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah.

- 13 Jungbunzlauer GmbH je v dopisu, naslovljenem na Komisijo 11. aprila 2001, izrazila nekatere pripombe glede postopka v teku.
- 14 Komisija je 27. julija 2001 tožeči stranki in drugim zadevnim strankam poslala zahteve po dodatnih informacijah. Tožeča stranka je odgovorila v svojem imenu in imenu Jungbunzlauer GmbH z dopisom z dne 3. avgusta 2001.
- 15 Komisija je 5. decembra 2001 sprejela odločbo 2002/742/ES glede postopka iz člena 81 ES in člena 53 Sporazuma EGP (COMP/E-1/36.604 – citronska kislina) (v nadaljevanju: Odločba). Odločba je bila vročena tožeči stranki 18. decembra 2001.
- 16 Odločba med drugim vsebuje naslednje določbe:

„Člen 1

Družbe [ADM], [Cerestar], [H & R], [HLR] in [tožeča stranka] so z dolgotrajnim sodelovanjem pri sporazumu in/ali usklajenem ravnanju v sektorju citronske kisline kršile člen 81(1) Pogodbe in člen 53(1) Sporazuma EGP.

Kršitev je trajala:

- pri družbah [ADM], [H & R], [HLR] in [tožeče stranke]: od marca 1991 do maja 1995;
- pri družbi [Cerestar]: od maja 1992 do maja 1995.

[...]

Člen 3

Zaradi kršitve, navedene v členu 1, se podjetjem iz tega člena naložijo naslednje globe:

- (a) [ADM]: globa v višini 39,69 milijona EUR,
- (b) [Cerestar]: globa v višini 170 000 EUR,
- (c) [HLR]: globa v višini 63,5 milijona EUR,
- (d) [H & R]: globa v višini 14,22 milijona EUR,
- (e) [tožeča stranka]: globa v višini 17,64 milijona EUR“

- 17 Komisija je v uvodnih izjavah od 80 do 84 Odločbe navedla, da se je omejevalni sporazum nanašal na upoštevanje in dodelitev prodajnih kvot za vsakega člana, določitev ciljnih cen in/ali zgornje meje, odpravo popustov ter izmenjavo posebnih podatkov o strankah.
- 18 Komisija je v uvodnih izjavah od 185 do 188 Odločbe v zvezi s skupino Jungbunzlauer menila, da bi za kršitev morala biti odgovorna družba Jungbunzlauer.
- 19 Komisija je za izračun zneska glob v Odločbi uporabila metodologijo iz Smernic o načinu določanja glob, naloženih v skladu s členom 15(2) Uredbe št. 17 in členom 65(5) Pogodbe ESPJ (UL 1998, C 9, str. 3, v nadaljevanju: Smernice) in iz obvestila o ugodni obravnavi.
- 20 Prvič, Komisija je določila osnovni znesek globe glede na težo in trajanje kršitve.
- 21 V tem okviru je Komisija o teži kršitve najprej menila, da so zadevne stranke zagrešile zelo resno kršitev glede na njeno naravo, dejanski vpliv na trg citronske kisline v EGP in velikost upoštevnege geografskega trga (uvodna izjava 230 Odločbe).
- 22 Nato je Komisija ocenila, da je treba upoštevati dejansko gospodarsko zmožnost, da se povzroči škoda konkurenci, in določiti globo v višini, ki zagotavlja dovolj odvračilen učinek. Zato je Komisija zadevne stranke na podlagi prometa, ki so ga

ustvarile na svetovni ravni s prodajo citronske kisline v letu 1995, ki je bilo zadnje leto obdobja kršitve, razvrstila v tri kategorije, v prvi kategoriji je H & R z 22-odstotnim deležem na svetovnem trgu, v drugi kategoriji so ADM in Jungbunzlauer, ki imata [zaupno]¹-odstotni tržni delež, ter HLR z 9-odstotnim tržnim deležem, v tretji kategoriji pa je Cerestar z 2,5-odstotnim deležem na svetovnem trgu. Na tej podlagi je Komisija določila izhodiščne zneske v višini 35 milijonov EUR za podjetje v prvi kategoriji, 21 milijonov EUR za podjetja v drugi kategoriji, in 3,5 milijona EUR za podjetja, razvrščena v tretjo kategorijo (uvodna izjava 239 Odločbe).

- 23 Komisija je poleg tega prilagodila te izhodiščne zneske, da bi imela globa dovolj odvračilen učinek. Komisija je ob upoštevanju velikosti in celotnih sredstev zadevnih strank, izraženih v skupnem znesku njihovega prometa na svetovni ravni, izhodiščne zneske za ADM in HLR pomnožila s koeficientom 2, za H & R pa s koeficientom 2,5 (uvodni izjavi 50 in 246 Odločbe).
- 24 Glede na trajanje kršitve, ki jo je storilo vsako podjetje, se je tako izračunani izhodiščni znesek povečal za 10 % na leto, to pomeni povečanje za 40 % za ADM, HLR in Jungbunzlauer in za 30 % za Cerestar (uvodni izjavi 249 in 250 Odločbe).
- 25 Tako je Komisija Jungbunzlauer določila osnovni znesek globe v višini 29,4 milijona EUR. Družbam ADM, Cerestar, HLR in H & R je določila osnovne zneske v višini 58,8; 4,55; 58,8 oziroma 122,5 milijona EUR (uvodna izjava 254 Odločbe).

1 — Zaupni podatki prikriti.

- 26 Drugič, Komisija je ob upoštevanju oteževalnih okoliščin osnovna zneska globe za ADM in HLR povečala za 35 %, ker sta ti podjetji znotraj omejevalnega sporazuma imeli vlogo vodij (uvodna izjava 273 Odločbe).
- 27 Tretjič, Komisija je preučila in zavrnila trditve nekaterih podjetij v zvezi z upoštevanjem olajševalnih okoliščin (uvodne izjave od 274 do 291 Odločbe).
- 28 Četrtrič, Komisija je na podlagi člena 15(2) Uredbe št. 17 prilagodila tako izračunana zneska za Cerestar in H & R, da ne bi preseгла meje 10 % njihovega celotnega prometa (uvodna izjava 293 Odločbe).
- 29 Petič, Komisija je na podlagi naslova B obvestila o ugodni obravnavi družbi Cerestar odobrila „precejšnje zmanjšanje“ zneska globe (za 90 %), ki bi ji bila naložena, če ne bi sodelovala. Komisija je na podlagi naslova D tega obvestila odobrila „občutno zmanjšanje“ zneskov globe družbam ADM (za 50 %), Jungbunzlauer (za 40 %), H & R (za 30 %) in HLR (za 20 %) (uvodna izjava 326).

Postopek in predlogi strank

- 30 Družba Jungbunzlauer je tožbo pri sodnem tajništvu Sodišča prve stopnje vložila 25. februarja 2002.

31 Predsednik Sodišča prve stopnje je s sklepom z dne 18. junija 2002 Svetu dopustil intervencijo v podporo predlogom Komisije.

32 Na podlagi poročila sodnika poročevalca je Sodišče prve stopnje (tretji senat) odločilo, da začne ustni postopek in v okviru ukrepov procesnega vodstva iz člena 64 Poslovnika Sodišča prve stopnje postavilo strankam pisna vprašanja, na katera so stranke odgovorile v predpisanih rokih.

33 Stranke so ustne navedbe in odgovore na vprašanja Sodišča prve stopnje podale na javni obravnavi 24. maja 2004.

34 Jungbunzlauer Sodišču prve stopnje predlaga, naj:

- razglasi ničnost Odločbe;
- podredno, zniža znesek globe;
- Komisiji naloži plačilo stroškov.

35 Komisija in Svet, intervenient, Sodišču prve stopnje predlagata, naj:

- zavrže tožbo;
- Jungbunzlauer naloži plačilo stroškov.

Pravno stanje

- ³⁶ Prvič, tožeča stranka se sklicuje na ugovor nezakonnosti in trdi, da člen 15(2) Uredbe št. 17 krši načelo zakonitosti v tem smislu, da s to določbo praksa odločanja Komisije ni zadosti določena vnaprej (v nadaljevanju: načelo zakonitosti). Nato tožeča stranka trdi, da so v Odločbi napake v zvezi z njenim naslovníkom, presojo teže kršitve, priznavanjem olajševalnih okoliščin, neupoštevanjem glob, naloženih v drugih državah, spoštovanjem meje globe iz člena 15(2) Uredbe št. 17 in pravico do vpogleda v spis. Nazadnje tožeča stranka trdi, da bi moralo trajanje upravnega postopka vplivati na znesek globe.

I – Kršitev načela zakonitosti

A – Ugovor nezakonnosti v zvezi s členom 15(2) Uredbe št. 17

1. Trditve strank

- ³⁷ Jungbunzlauer se sklicuje na ugovor nezakonnosti v smislu člena 241 ES in trdi, da člen 15(2) Uredbe št. 17, to je določba, ki Komisijo pooblašča, da v primeru kršitve konkurenčnega prava Skupnosti naloži globe, krši načelo zakonitosti, ki je posledica načela pravne varnosti, ki je splošno načelo prava Skupnosti, v tem smislu, da s to določbo praksa odločanja Komisije ni zadosti določena vnaprej.

38 Najprej Jungbunzlauer trdi, da je načelo zakonitosti opredeljeno v členu 7(1) Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisane v Rimu 4. novembra 1950 (v nadaljevanju: EKČP), ki določa:

„Nihče ne sme biti obsojen za katerokoli dejanje, izvršeno s storitvijo ali opustitvijo, ki ni bilo določeno kot kaznivo dejanje po domačem ali po mednarodnem pravu v času, ko je bilo storjeno. Prav tako se ne sme izreči strožja kazen od tiste, ki jo je bilo mogoče izreči v času, ko je bilo kaznivo dejanje storjeno.“

39 Jungbunzlauer se sklicuje na člen 6(2) EU, v skladu s katerim „Unija spoštuje temeljne pravice, kakršne zagotavlja [EKČP], in ki kot splošna načela prava Skupnosti izhajajo iz skupnih ustavnih tradicij držav članic.“

40 Poleg tega Jungbunzlauer poudarja, da mora v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča in Sodišča prve stopnje vsaka določba Skupnosti o kazenskih ali drugih sankcijah (sodbi Sodišča z dne 25. septembra 1984 v zadevi Könecke, 117/83, Recueil, str. 3291, točka 11, in z dne 18. novembra 1987 v zadevi Maizena, 137/85, Recueil, str. 4587, točka 15) spoštovati načelo zakonitosti kot posledico načela pravne varnosti (sodbe Sodišča z dne 12. novembra 1969 v zadevi Stauder, 29/69, Recueil, str. 419, točka 7, z dne 13. februarja 1996 v zadevi Van Es Douane Agenten, C-143/93, Recueil, str. I-431, točka 27, in z dne 12. decembra 1996 v združenih zadevah Procédures pénales contre X, C-74/95 in C-129/95, Recueil, str. I-6609, točka 25; sodba Sodišča prve stopnje z dne 20. februarja 2001 v zadevi Mannesmannröhren-Werke proti Komisiji, T-112/98, Recueil, str. II-729, točka 59 in naslednje).

41 Nazadnje Jungbunzlauer navaja, da je načelo zakonitosti uzakonjeno v členih 41 in 49 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, razglašene 7. decembra 2000 v Nici

(UL 2000, C 364, str. 1, v nadaljevanju: Listina temeljnih pravic) in je sestavni del skupne ustavne tradicije držav članic.

- 42 Jungbunzlauer trdi, da mora biti v skladu z načelom zakonitosti, ki je posledica načela pravne varnosti, zakonodaja Skupnosti jasna in predvidljiva za vse, ki jih zadeva (sodbi Sodišča z dne 12. novembra 1981 v združenih zadevah Salumi, od 212/80 do 217/80, Recueil, str. 2735, točka 10; z dne 22. februarja 1984 v zadevi Kloppenburg, 70/83, Recueil, str. 1075, točka 11; zgoraj v točki 40 navedeni sodbi Könecke, točka 11, in Maizena, točka 15) in da je zahteva po gotovosti in predvidljivosti še toliko strožja, kadar gre za predpise, ki lahko povzročijo finančne posledice (sodba Sodišča z dne 13. marca 1990 v zadevi Komisija proti Franciji, C-30/89, Recueil, str. I-691, točka 23 in navedena sodna praksa). To velja še posebej v primeru, kadar gre za predpis Sveta, ki daje Komisiji pooblastilo za ukrepanje in ki je veljaven le, če je dovolj natančen v tem smislu, da Svet jasno opredeli meje pristojnosti, dodeljene Komisiji (sodba Sodišča z dne 5. julija 1988 v zadevi Central-Import Münster, 291/86, Recueil, str. 3679, točka 13).
- 43 Jungbunzlauer trdi, da je načelo zakonitosti bistvenega pomena za določbe o sankcijah (sodbi Sodišča z dne 10. julija 1980 v zadevi Komisija proti Združenemu kraljestvu, 32/79, Recueil, str. 2403, točka 46; zgoraj v točki 42 navedena sodba Kloppenburg, točka 11; zgoraj v točki 40 navedena sodba Maizena, točka 15, in sodba z dne 14. julija 1994 v zadevi Milchwerke Köln, C-352/92, Recueil, str. I-3385, točki 22 in 23). Jungbunzlauer poudarja, da morajo te določbe predvidljivo opredeliti ne le kaznovano ravnanje, ampak tudi njegove pravne posledice za posameznika (zgoraj v točki 40 navedena sodba Procédures pénales contre X, točka 25).
- 44 Jungbunzlauer meni, da je v členu 15(2) Uredbe št. 17 določena možnost, da se izreče kazenska ali kvazi kazenska sankcija.

- 45 V zvezi s tem se Jungbunzlauer najprej sklicuje na izjave M. Montija, takratnega komisarja za konkurenčno politiko, na besedilo Smernic in besede Komisije v odgovoru na tožbo. Šlo naj bi namreč za „sankcije“ in „kazni“ za kršitve členov 81 ES in 82 ES, ki bi morale biti dovolj visoke, da bi bile „odvračilne“.
- 46 Poleg tega Jungbunzlauer opozarja, da je Sodišče že priznalo, da globe iz člena 15 Uredbe št. 17 nimajo narave periodičnih denarnih kazni, ampak da je njihov namen zatreti nezakonita ravnanja in preprečiti njihovo ponovitev (sodba Sodišča z dne 15. julija 1970 v zadevi Chemiefarma proti Komisiji, 41/69, Recueil, str. 661, točki 172 in 173), kar po mnenju Jungbunzlauer ustreza široki razlagi pojma kazenska obtožba, ki jo je podalo Evropsko sodišče za človekove pravice. Jungbunzlauer prav tako navaja, da je Sodišče prve stopnje v sodbi z dne 20. maja 2002 v zadevi Brugg Rohrsysteme proti Komisiji (T-15/99, Recueil, str. II-1613, točki 109 in 122) preučilo veljavnost globe, naložene na podlagi člena 15(2) Uredbe št. 17, z vidika člena 7 EKČP.
- 47 Jungbunzlauer meni, da besede iz člena 15(4) Uredbe št. 17, v skladu s katerimi odločbe o naložitvi glob „niso kazenskopravne“, ne morejo spremeniti te presoje, kajti v skladu s sodno prakso Evropskega sodišča za človekove pravice ni odločilno poimenovanje pravnega akta, pač pa njegova dejanska vsebina.
- 48 Zato mora po mnenju Jungbunzlauer postopek, ki se konča z naložitvijo globe na podlagi člena 15(2) Uredbe št. 17, izpolnjevati vse minimalne zahteve z vidika temeljnih pravic, ki izhajajo iz EKČP, kot jih je razložilo Evropsko sodišče za človekove pravice, in iz listine temeljnih pravic, ki potrjuje zlasti pravice, ki izhajajo iz te sodne prakse.

- 49 V tem okviru Jungbunzlauer trdi, da iz sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice izhaja, da morata biti kaznivo dejanje in predpisana kazen za kršitev „določena z zakonom“, kar pomeni, da osebe, ki jih to zadeva, lahko glede na okoliščine zadeve razumno predvidijo morebitne posledice določenega dejanja. Evropsko sodišče za človekove pravice naj bi dodalo, da zakon, ki daje pooblastilo za odločanje po prostem preudarku, sam po sebi ni v neskladju s to zahtevo, če sta obseg in način izvrševanja te pristojnosti glede na zastavljeni legitimni cilj dovolj jasna, da se posamezniku zagotovi ustrezno varstvo pred samovoljo.
- 50 Glede na navedeno Jungbunzlauer meni, da se krši načelo zakonitosti, če določba o naložitvi globe zadostno ne omeji možnih pravnih posledic odločbe v tej zadevi, ampak zaradi nejasnosti zadevnega besedila dopušča pristojnemu organu široka pooblastila pri njeni uporabi v zadevnem primeru. V tem primeru pravnih posledic vnaprej ne določi zakonodajalec, v nasprotju s tem, kar zahteva načelo zakonitosti, ampak jih odredi uprava. Jungbunzlauer priznava, da čeprav obstoj proste presoje v delu upravnih poslov sam po sebi ni nezakonitost na podlagi načela zakonitosti, je kljub temu res, da ta presoja ne sme biti neomejena.
- 51 Jungbunzlauer meni, da člen 15(2) Uredbe št. 17 ne izpolnjuje zgoraj navedenih minimalnih zahtev.
- 52 Jungbunzlauer opozarja, da člen 15(2) Uredbe št. 17 daje Komisiji pooblastila, da v primeru kršitve pravil konkurence, ki jih določa Pogodba, naloži globo v najnižjem znesku 1000 EUR in v najvišjem znesku, ki mora biti določen za vsako posamezno

podjetje glede na njegov promet. Dodaja, da v zvezi z dejanskim zneskom globe člen 15(2), drugi stavek, Uredbe št. 17 določa le, da se „[p]ri določanju višine globe [...] upoštevata teža in trajanje kršitve.“

53 Jungbunzlauer meni, da ima Komisija zaradi te določbe skoraj neomejeno diskrecijsko pravico pri določanju zneska globe.

54 Prvič, Jungbunzlauer se sklicuje na dejstvo, da od zdaj naprej in v nasprotju s situacijo, ki je prevladovala, ko je bila sprejeta Uredba št. 17, promet svetovnih skupin v nekaterih primerih lahko znaša več sto milijard EUR, zgornja meja pa zlahka doseže več deset milijard EUR. Kot primer navaja, da če bi naftna skupina ExxonMobil – promet te skupine znaša 248 milijard EUR – sodelovala v omejevalnem sporazumu, bi ji Komisija lahko naložila globo v višini od 1000 EUR do 24,8 milijarde EUR, to je do zneska, ki ustreza bruto nacionalnemu proizvodu Luksemburga. Jungbunzlauer meni, da če za določeno kršitev zakon prepušča nekemu organu naložitev kazni v razponu od 1000 EUR do 24,8 milijarde EUR – ali celo popolno oprostitev na podlagi obvestila o ugodni obravnavi – globe vnaprej ne določa zakon, ampak izključno ta organ. Pravzaprav naj bi taka določba odpirala vrata samovoljnemu določanju zneska globe.

55 Drugič, v zvezi s Smernicami Jungbunzlauer meni, da niso „zakon“ v smislu EKČP. Poudarja, da take smernice zavezujejo samo Komisijo, ne pa sodišč (sodba Sodišča prve stopnje z dne 16. julija 1998 v zadevi Regione Toscana proti Komisiji, T-81/97, Recueil, str. II-2889, točka 49, in sklepni predlogi generalnega pravobranilca S. Alberja k sodbi Sodišča z dne 22. marca 2001 v zadevi Francija proti Komisiji, C-17/99, Recueil, str. I-2481, I-2484, točka 23), ki so pristojna za izvajanje neomejenega sodnega nadzora nad odločbami Komisije. Ker pa so omenjena sodišča pristojna za dokončno določitev zneska glob in ker jih Smernice ne zavezujejo, po

mnenju tožeče stranke te smernice nikakor ne vplivajo na presojo, ali je zakonitost kazenskega predpisa v smislu člena 7 EKČP zadostna. Poleg tega poudarja, da je Sodišče prve stopnje pred kratkim ugotovilo, da je pravni okvir, ki se uporablja za globe, določen samo z Uredbo št. 17 (zgoraj v točki 46 navedena sodba Brugg Rohrsysteme proti Komisiji, točka 123).

56 Tretjič, Jungbunzlauer izpodbija utemeljenost trditve Komisije, da višja stopnja predvidljivosti in zanesljivosti pri izračunu zneska glob ne bi bila združljiva z načelom, da mora globa po eni strani upoštevati posebnosti primera in po drugi strani imeti zadosten odvračilni učinek, da zagotovi, da podjetja spoštujejo pravila konkurence. Nasprotno, po mnenju družbe Jungbunzlauer prav dejstvo, da nekdo je ali bi lahko bil seznanjen z možnimi posledicami kaznivega dejanja, omogoča učinkovitejši odvračilni učinek, ki ga želi doseči Komisija. Predvsem zato naj bi kazenske zakone držav članic sestavljala vrsta različnih elementov, opredeljenih kot kršitve, za katere so predvidene različne kazni. Na podlagi teh pravil in njihove razlage v nacionalni sodni praksi bi posameznik lahko dovolj natančno predvidel kazenske posledice svojih dejanj. Skoraj neomejen razpon kazni iz člena 15(2) Uredbe št. 17 naj ne bi imel odvračilnega učinka, ker naj ne bi zagotavljal niti najmanjšega podatka o konkretni vsebini kršitve, ki bi lahko *a priori* povzročila, da se ta razpon v celoti izčrpa.

57 Jungbunzlauer dodaja, da dejstvo, da „lahko“ Komisija za „zelo resne“ kršitve kot osnovni znesek določi kateri koli znesek nad 20 milijoni EUR, ponazarja, da Smernice ne omejujejo dovolj izračuna glob. Kajti iz Smernic naj nikakor ne bi bilo razvidno, po katerih pogojih Komisija določi osnovni znesek v višini 20, 50 ali 100 milijonov EUR ali več.

58 Četrtrič, Jungbunzlauer meni, da trditve Sveta, da sodišče Skupnosti, ki ima polno pristojnost, po potrebi preveri globe, ki jih določi Komisija, prav tako ni mogoče upoštevati. Po mnenju Jungbunzlauer Svet namreč ne upošteva dejstva, da je cilj zahtev po zadostni jasnosti pravnih določb prav omogočiti sodišču Skupnosti, da nadzira zakonitost odločb, sprejetih na podlagi teh določb. Trditev, ki jo zagovarja Svet, bi povzročila, da bi na sodišča Skupnosti prenesli nalogo zakonodajalca Skupnosti.

59 Petič, Jungbunzlauer se sklicuje na dejstvo, da na nacionalni ravni ni primerljivega pooblastila, s katerim neki organ lahko naloži skoraj neomejene globe. O primerjavi s švedskim pravom, na katero se sklicuje Svet, Jungbunzlauer meni, da se je pravo v tej državi članici razvijalo po vzoru prava Skupnosti in da zato ne koristi razpravi. V zvezi z nemškim pravom, na katerega se Svet prav tako sklicuje, Jungbunzlauer trdi, da nemške določbe o določanju glob za kršitve konkurenčnega prava tvorijo zapleten sistem, ki ni primerljiv z globalnim pooblastilom iz člena 15(2) Uredbe št. 17. Te določbe naj bi namreč predvidevale zgornjo mejo do 500.000 EUR in prek nje do trikratnika dobička, ustvarjenega s kršitvijo, kar naj bi v praksi pomenilo nižjo raven glob v primerjavi z globami na podlagi člena 15(2) Uredbe št. 17. Poleg tega Jungbunzlauer trdi, da se ta raven glob prilagodi glede na način, kako je bila kršitev storjena. Globa naj bi se naložila v celoti le, kadar je dejanje namerno, medtem ko naj bi se za kršitve, zagrešene iz malomarnosti, lahko določil znesek v višini polovice najvišjega predvidenega zneska. V tem okviru naj bi bila globa izračunana po strogo določenih merilih, na primer glede na obseg kršitve, težo očitka, posebne okoliščine kršitelja in njegovega ekonomskega položaja. Jungbunzlauer dopušča, da tudi ti predpisi ne omogočajo, da se vnaprej in z računovodsko natančnostjo določi znesek glob. Vendar naj bi ta natančnost precej preseгла stopnjo razmejnitve iz člena 15(2) Uredbe št. 17. Jungbunzlauer se sklicuje na dejstvo, da se je zakonodajalec predvsem zaradi mnenja, da pristop, ki temelji samo na prometu, ne upošteva dovolj obsega in pomena kršitve, leta 1999 odpovedal spremembi pravnega okvira v tem smislu.

60 Šestič, Jungbunzlauer meni, da utemeljenost njene trditve ponazarja praksa odločanja Komisije na področju glob. Za prakso Komisije naj namreč ne bi bile značilne samo ogromne razlike v absolutnih zneskih glob, ampak in predvsem drastično povišanje zneska glob po letu 2001. Jungbunzlauer navaja zlasti, da je razmerje med povprečjem glob, naloženih podjetjem v letih od 1994 do 2000, in rekordno globo v višini 462 milijonov EUR, naloženo v letu 2001 v okviru Odločbe Komisije 2003/2/ES z dne 21. novembra 2001 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 Pogodbe ES in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP/E-1/37.512 – Vitamini) (UL 2003, L 6, str. 1), skoraj ena proti petnajst. Celotna druga najvišja globa, naložena podjetju v letu 2001, to je globa v višini 184,27 milijona EUR, naložena v okviru Odločbe Komisije 2004/337/ES z dne 20. decembra 2001 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 Pogodbe ES in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP/E-1/36.212 – Samokopirni papir) (UL 2004, L 115, str. 1), naj bi bila skoraj šestkrat višja od tega povprečja. Jungbunzlauer meni, naj bi dejstvo, da vse te odločbe – tako kot povsem drugačna prejšnja praksa Komisije – temeljijo na edinem pravnem okviru za globe, to je na členu 15(2) Uredbe št. 17, dokazovalo, da ta določba v resnici nikakor ne omejuje prakse Komisije. Ta razvoj naj dejansko ne bi pomenil, da se je raven glob povišala, ampak da se je pomnožila.

61 Sedmič, Jungbunzlauer navaja, da naj bi uradnik Komisije v članku, objavljenem leta 1993, trdil, da se postopek, ki lahko vodi v naložitev globe, na podlagi Uredbe št. 17 „[zdi] daleč od tega, kar po navadi označimo kot predpisani postopek (due process).“

62 Podredno Jungbunzlauer meni, da bi morala Komisija, če bi bil člen 15(2) Uredbe št. 17 združljiv z načelom zakonitosti, to določbo vsaj restriktivno razlagati in uravnotežiti nezadostno stopnjo predvidljivosti te določbe s skladnim in preglednim sistemom glob, ki bi zadevnim podjetjem zagotovil potrebno raven pravne varnosti. Po mnenju Jungbunzlauer bi se morala taka razlaga kazati v tem, da bi Komisija morala biti pripravljena zagotoviti minimalno preglednost in predvidljivost pri

določanju globe. Široko pooblastilo, dodeljeno s členom 15(2) Uredbe št. 17 bi po njenem mnenju moralo vsaj kar najmanj izhajati iz dejanske prakse odločanja Komisije in tako izključiti presenečenja, kakršno je predstavljala odločba v tem primeru.

- 63 Komisija in Svet menita, da člen 15(2) Uredbe št. 17 ne krši načela zakonitosti.
- 64 Komisija zlasti poudarja, da ima sodišče Skupnosti neomejeno pristojnost nadzora nad njenimi odločbami o globah. Poleg tega poudarja, da so merila iz člena 15(2) Uredbe št. 17 opredeljena po eni strani s sodno prakso in po drugi s Smernicami. Če bi bila merila opredeljena natančneje, Komisija meni, da ne bi mogla po eni strani upoštevati posebnosti vsakega primera in po drugi zagotavljati odvrčilnega učinka glob.
- 65 Komisija tudi poudarja, da v skladu s členom 15(4) Uredbe št. 17 pravila konkurence niso kazenskopravna. Poleg tega ocenjuje, da se tožeča stranka zmotno sklicuje na kršitev člena 7(1) EKČP ter členov 41 in 49 Listine temeljnih pravic.
- 66 Komisija prav tako opozarja, da je pristojna za dvig ravni glob in da Smernice ne vplivajo na pravni okvir, ki se uporablja za določanje glob.

- 67 Nazadnje v zvezi s primerjavo z nemškim pravom Komisija navaja primer kazenskega predpisa kot ponazoritev, da tudi pravo te države predvideva zelo široko diskrecijsko pravico pri določanju individualne in konkretne kazni.
- 68 Svet ocenjuje, da se navedene določbe iz EKČP in listine temeljnih pravic ne uporabljajo za člen 15(2) Uredbe št. 17. Poleg tega je po njegovem mnenju člen 15(2) Uredbe št. 17 povsem jasen in nedvoumen predpis.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

- 69 Člen 15(2) Uredbe št. 17, kot je bil nazadnje spremenjen z Uredbo (ES) št. 1216/1999 (UL L 148, str. 5), določa:

„Komisija lahko podjetjem ali podjetniškim združenjem z odločbo naloži globo od [1000 EUR] do [1.000.000 EUR] ali višjo vsoto, ki pa ne presega 10 % prometa v predhodnem poslovnem letu vsakega podjetja, udeleženega pri kršitvi, kadar namerno ali iz malomarnosti:

(a) kršijo člen [81](1) [ES] ali člen [82 ES]; ali

(b) ne izpolnjujejo katere koli obveznosti, naložene v skladu s členom 8(1).

Pri določanju višine globe se upoštevata teža in trajanje kršitve.“

70 Treba je preučiti, ali, kot trdi tožeča stranka, člen 15(2) Uredbe št. 17 krši načelo zakonitosti, ker vnaprej ne določa zadostno prakse odločanja Komisije.

71 V zvezi s tem je treba opozoriti, da iz sodne prakse Sodišča izhaja, da je načelo zakonitosti korelat načela pravne varnosti, to pa je splošno načelo prava Skupnosti, ki med drugim zahteva, da so predpisi Skupnosti, zlasti kadar nalagajo kazni ali to omogočajo, jasni in natančni, da bi osebe, ki jih to zadeva, lahko nedvoumno vedele, katere pravice in obveznosti izhajajo iz teh predpisov, in ustrezno ukrepale (v tem smislu glej sodbo Sodišča z dne 9. julija 1981 v zadevi Gondrand, 169/80, Recueil, str. 1931, točka 17; zgoraj v točki 40 navedene sodbe Maizena, točka 15; Van Es Douane Agenten, točka 27, in Procédures pénales contre X, točka 25).

72 Prav tako iz sodne prakse izhaja, da to načelo velja za kazenske predpise in posebne upravne instrumente, ki nalagajo upravne kazni ali to omogočajo (glej zgoraj v točki 40 navedeno sodbo Maizena, točki 14 in 15 ter navedeno sodno prakso), in da se uporablja ne le za predpise, v katerih so opredeljeni znaki kršitve, ampak tudi za tiste predpise, v katerih so opredeljene posledice kršitve prvih predpisov (v tem smislu glej zgoraj v točki 40 navedeno sodbo Procédures pénales contre X, točki 22 in 25).

73 Poleg tega je treba opozoriti, da je načelo zakonitosti del splošnih načel prava Skupnosti, ki ima podlago v skupnih ustavnih tradicijah držav članic, in da je

zagotovljeno z različnimi mednarodnimi pogodbami, zlasti s členom 7 EKČP, ki med drugim zadeva kršitve in kazenske sankcije (v tem smislu glej zgoraj v točki 40 navedeno sodbo Procédures pénales contre X, točka 25).

74 V skladu z ustaljeno sodno prakso so temeljne pravice sestavni del splošnih načel prava Skupnosti, katerega spoštovanje zagotavlja sodišče Skupnosti (mnenje Sodišča 2/94 z dne 28. marca 1996, Recueil, str. I-1759, točka 33, in sodba Sodišča z dne 29. maja 1997 v zadevi Kremzow, C-299/95, Recueil, str. I-2629, točka 14). V ta namen sta Sodišče in Sodišče prve stopnje iskali navdih pri skupnih ustavnih tradicijah držav članic in usmeritvah iz mednarodnih instrumentov v zvezi z varstvom človekovih pravic, ki so se jim države članice pridružile ali so pri njih sodelovale. S tega vidika ima EKČP poseben pomen (sodba Sodišča z dne 15. maja 1986 v zadevi Johnston, 222/84, Recueil, str. 1651, točka 18, in zgoraj navedena sodba Kremzow, točka 14). Poleg tega v skladu s členom 6(2) EU „Unija spoštuje temeljne pravice, kakršne zagotavlja [EKČP], in ki kot splošna načela prava Skupnosti izhajajo iz skupnih ustavnih tradicij držav članic“ (sodba Sodišča z dne 22. oktobra 2002 v zadevi Roquette Frères, C-94/00, Recueil, str. I-9011, točki 23 in 24, in zgoraj v točki 40 navedena sodba Mannesmannröhren-Werke proti Komisiji, točka 60).

75 V zvezi s tem je treba opozoriti na besedilo člena 7(1) EKČP:

„Nihče ne sme biti obsojen za katerokoli dejanje, izvršeno s storitvijo ali opustitvijo, ki ni bilo določeno kot kaznivo dejanje po domačem ali po mednarodnem pravu v času, ko je bilo storjeno. Prav tako se ne sme izreči strožja kazen od tiste, ki jo je bilo mogoče izreči v času, ko je bilo kaznivo dejanje storjeno.“

76 Po mnenju Evropskega sodišča za človekove pravice (v nadaljevanju: ESČP) iz te določbe izhaja, da mora zakon jasno opredeliti kršitve in zanje predvidene kazni. Ta pogoj je izpolnjen, če posameznik lahko iz besedila ustrezne določbe in po potrebi na

podlagi razlage, ki so jo podala sodišča, izve, za katera dejanja in opustitve dejanj je kazensko odgovoren (glej ESČP, sodba v zadevi Coëme proti Belgiji z dne 22. junija 2000, Recueil des arrêts et décisions, 2000-VII, str. 1, točka 145).

77 Komisija in Svet sta ob sklicevanju na člen 15(4) Uredbe št. 17, ki določa, da odločbe Komisije, sprejete med drugim na podlagi odstavka 2 te določbe niso kazensko-pravne, izrazila dvome glede tega, ali se Sodišče prve stopnje lahko zgleduje po členu 7(1) EKČP in sodni praksi ESČP, v zvezi s tem členom, da bi preučilo zakonitost člena 15(2) Uredbe št. 17.

78 V zvezi s tem Sodišče prve stopnje najprej poudarja, da ni pristojno za presojo člena 15(2) Uredbe št. 17 z vidika člena 7(1) EKČP, ker določbe EKČP niso same po sebi del prava Skupnosti (v tem smislu glej zgoraj v točki 40 navedeno sodbo Mannesmannröhren-Werke proti Komisiji, točka 59). Vendar pa, kot je bilo navedeno v točki 74 zgoraj, so temeljne pravice sestavni del splošnih načel prava Skupnosti, katerega spoštovanje zagotavlja sodišče Skupnosti, pri tem pa kot zgled upošteva zlasti EKČP.

79 Nato, ne da bi Sodišče prve stopnje moralo odločiti o tem, ali bi se člen 7(1) EKČP zlasti zaradi narave in strogosti glob, ki jih je Komisija naložila na podlagi člena 15(2) Uredbe št. 17, lahko uporabil za take upravne kazni in torej Sodišču prve stopnje bil zgled (v tem smislu glej sodbo Sodišča z dne 28. junija 2005 v združenih zadevah Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P, C-208/02 P in C-213/02 P, ZOdl., str. I-5425, točke od 215 do 223), zadostuje ugotovitev, da člen 7(1) EKČP ne zahteva, da je besedilo določb, na podlagi katerih so naložene te kazni, tako natančno, da bi bilo mogoče z absolutno gotovostjo predvideti posledice kršitve teh določb.

80 V skladu s sodno prakso ESČP obstoj nejasnih izrazov v neki določbi ne pomeni nujno kršitve člena 7 EKČP. Tako je ESČP priznalo, da pojem pravo, uporabljen v členu 7 EKČP, ustreza pojmu zakon, ki je uporabljen v drugih členih EKČP (glej ESČP, sodbo v zadevi Baskaya in Okçuoglu proti Turčiji z dne 8. julija 1999, Recueil des arrêts et décisions, 1999-IV, str. 308, točka 36, in zgoraj v točki 79 navedeno sodbo Dansk Rørindustri in drugi proti Komisiji, točka 216). Poleg tega je ESČP priznalo, da veliko zakonov ni absolutno natančnih in da so številni med njimi zaradi nuje, da se izognejo pretirani togosti in da se prilagodijo spremembam položaja, po sili razmer zapisani bolj ali manj ohlapno, tako da sta njihova razlaga in uporaba odvisni od prakse (glej ESČP, sodbo Kokkinakis proti Grčiji z dne 25. maja 1993, serija A št. 260-A, točki 40 in 52). Vendar je ESČP tudi pojasnilo, da vsak zakon predpostavlja kakovostne pogoje, med drugim pogoja dostopnosti in predvidljivosti (zgoraj navedena sodba Baskaya in Okçuoglu proti Turčiji, točka 36). Vendar dejstvo, da zakon daje pooblastilo za odločanje po prostem preudarku, samo po sebi ni v neskladju z zahtevo po predvidljivosti, če sta obseg in način izvrševanja te pristojnosti glede na zadevni legitimni cilj dovolj jasna, da se posamezniku zagotovi ustrezno varstvo pred samovoljo (glej ESČP, sodbo Margareta in Roger Andersson proti Švedski z dne 25. februarja 1992, serija A št. 226-A, § 75). Nazadnje ESČP pojasni, da pri presoji, ali so uporabljeni pojmi določni ali ne, poleg samega besedila zakona upošteva tudi ustaljeno in objavljeno sodno prakso (glej ESČP, sodbi v zadevi G. proti Franciji z dne 27. septembra 1995, serija A št. 325-B, § 25, in v zadevi E. K. proti Turčiji z dne 7. februarja 2002, točka 51).

81 V zvezi s skupnimi ustavnimi tradicijami držav članic ni ničesar, kar bi Sodišču prve stopnje omogočalo, da načelo zakonitosti, ki je splošno načelo prava Skupnosti, razlaga drugače, kot izhaja iz zgornjih ugotovitev. Najprej je treba v zvezi s sklicevanjem tožeče stranke na besedilo določbe nemškega prava, v skladu s katero pristojni nemški organi nalagajo globe za kršitev pravil konkurence, ugotoviti, da iz pravnega položaja ene same države članice ni mogoče sklepati na skupne ustavne tradicije držav članic. Nadalje, kot je tožeča stranka priznala na obravnavi, ustrezna zakonodaja številnih drugih držav članic pozna za dodelitev

upravnih kazni, kakršne se naložijo zaradi kršitve nacionalnih pravil konkurence, podobno raven vnaprejšnje določenosti kot člen 15(2) Uredbe št. 17 in celo podobna ali enaka merila, kot so predvidena v tej določbi.

82 Zato je treba z vidika zgornjih načelnih ugotovitev preučiti, ali člen 15(2) Uredbe št. 17 spoštuje načelo zakonitosti.

83 V zvezi s tem je treba opozoriti, da so kazni, predvidene v členu 15(2) Uredbe št. 17 za kršitev členov 81 ES in 82 ES, ključni instrument, ki ga ima Komisija, da v Skupnosti zagotovi „sistem, ki zagotavlja, da na notranjem trgu ni izkrivljanja konkurence“ (člen 3(1)(g) ES). Ta sistem omogoča Skupnosti, da opravi svojo nalogo, da z vzpostavitvijo skupnega trga v vsej Skupnosti med drugim spodbuja skladen, uravnotežen in trajnosten razvoj gospodarskih dejavnosti in visoko stopnjo konkurenčnosti (člen 2 ES). Poleg tega je ta sistem potreben za sprejetje ekonomske politike v Skupnosti, ki se izvaja v skladu z načelom odprtega tržnega gospodarstva s svobodno konkurenco (člen 4(1) in (2) ES). Tako člen 15(2) Uredbe št. 17 omogoča izvajanje sistema, ki ustreza temeljnim nalogam Skupnosti.

84 Da bi se izognili pretirani togosti predpisov in omogočili, da se pravno pravilo prilagodi okoliščinam, je poleg tega treba natančno navesti, da mora biti dovoljena določena stopnja nepredvidljivosti morebitne kazni za določeno kršitev. Globa lahko v dovolj omejenem razponu med najmanjšim in najvišjim zneskom, ki se lahko naloži za določeno kršitev, prispeva k učinkovitosti te kazni z vidika uporabe in odvračilnega učinka.

- 85 V tem primeru člen 15(2) Uredbe št. 17 kot kazen za podjetje, ki je kršilo člen 81(1) ES in člen 82 ES, predvideva naložitev globe v višini od 1000 EUR do 10 % prometa, ki ga je zadevno podjetje ustvarilo v preteklem poslovnem letu. Zato je treba ugotoviti v nasprotju s trditvami tožeče stranke, da Komisija nima neomejene diskrecijske pravice pri določanju glob za kršitve pravil konkurence.
- 86 Poleg tega Sodišče prve stopnje ocenjuje, da Svet s tem, ko je v primeru kršitve pravil konkurence predvidel globe v višini od 1000 EUR do 10 % prometa zadevnega podjetja, Komisiji ni dal pretiranega manevrskega prostora. Sodišče prve stopnje zlasti ocenjuje, da je zgornja meja v višini 10 % prometa zadevnega podjetja razumna meja, glede na to, kakšne interese brani Komisija pri takih vrstah kršitev. Pomembno je tudi poudariti, da v nasprotju s tem, kar navaja tožeča stranka, presoja, ali so globe na podlagi člena 15(2) Uredbe št. 17, razumne, ne sme biti absolutna, ampak relativna, to pomeni odvisna od prometa kršitelja.
- 87 Poleg tega Sodišče prve stopnje poudarja, da mora Komisija pri določitvi zneska glob na podlagi člena 15(2) Uredbe št. 17 upoštevati splošna pravna načela, zlasti načeli enakega obravnavanja in sorazmernosti, kot sta priznani v sodni praksi Sodišča in Sodišča prve stopnje. Ustaljena sodna praksa Sodišča in Sodišča prve stopnje je tudi razjasnila merila in metodo za izračun, ki jih mora Komisija uporabiti pri določanju zneska glob (glej zlasti točko 213 in naslednje spodaj). Sicer pa se tožeča stranka sama sklicuje na to sodno prakso v podporo svojim razlogom in trditvam (glej zlasti točko 199 spodaj).
- 88 Poleg tega je Komisija sama na podlagi meril iz člena 15(2) Uredbe št. 17 in njihovih natančnejših opredelitev v sodni praksi Sodišča in Sodišča prve stopnje razvila prakso odločanja, ki je javnosti znana in dostopna. Čeprav seveda predhodna praksa

odločanja Komisije sama po sebi ni zavezujoča za Komisijo, ko določa znesek globe (v tem smislu glej sodbi Sodišča prve stopnje z dne 20. marca 2002 v zadevi LR AF 1998 proti Komisiji, T-23/99, Recueil, str. II-1705, točka 234, in z dne 30. septembra 2003 v zadevi Michelin proti Komisiji, T-203/01, Recueil, str. II-4071, točka 254), je vendarle res, da Komisija v skladu z načelom enakega obravnavanja, ki je splošno pravno načelo in ga mora spoštovati, primerljivih dejanskih stanj ne sme obravnavati različno oziroma različnih dejanskih stanj enako, če tako obravnavanje ni objektivno utemeljeno (sodba Sodišča z dne 13. decembra 1984 v zadevi Sermide, 106/83, Recueil, str. 4209, točka 28, in sodba Sodišča prve stopnje z dne 14. maja 1998 v zadevi BPB de Eendracht proti Komisiji, T-311/94, Recueil, str. II-1129, točka 309).

89 Povrhu tega je treba upoštevati, da je Komisija v skrbi za preglednost in večjo pravno varnost zadevnih podjetij objavila Smernice, v katerih je opisala metodo za izračun, ki jo uporablja v vsakem posameznem primeru.

90 Na podlagi vseh teh elementov in v nasprotju s tem, kar trdi tožeča stranka, lahko obveščeni udeleženec na trgu, po potrebi na podlagi pravnega nasveta, pravno zadostno predvidi metodo in višino glob, ki mu pretijo za določeno ravnanje. Dejstvo, ki ga Komisija in Svet ne izpodbijata, da podjetja ne morejo vnaprej natančno vedeti, kakšna bo raven globe, ki jo bo Komisija določila v vsakem posameznem primeru, ne more imeti za posledico, da člen 15(2) Uredbe št. 17 krši načelo zakonitosti.

91 Čeprav je res, da podjetja ne morejo vnaprej vedeti, kakšna bo natančna raven glob, ki jih bo Komisija določila v vsakem posameznem primeru, je tudi res, da mora Komisija v skladu s členom 253 ES v odločbi o naložitvi globe obrazložiti znesek naložene globe in izbrano metodo za njen izračun. Ta obrazložitev mora jasno in

nedvoumno prikazati sklepanje Komisije, tako da se zainteresirane stranke lahko seznanijo z razlogi za sprejeti ukrep in ocenijo, ali bi bilo primerno predložiti zadevo sodišču Skupnosti, ter mu, glede na okoliščine primera, omogočile da opravi nadzor.

- 92 Ob upoštevanju navedenega je treba zavriniti ugovor nezakonnosti člena 15(2) Uredbe št. 17.

B – Skladna razlaga člena 15(2) Uredbe št. 17

- 93 Tožeča stranka trdi, da bi morala Komisija, če bi bil člen 15(2) Uredbe št. 17 združljiv z načelom zakonitosti, ki je posledica načela pravne varnosti, to določbo vsaj restriktivno razlagati in uravnotežiti nezadostno stopnjo predvidljivosti te določbe s skladnim in preglednim sistemom glob, ki bi zadevnim podjetjem zagotovil potrebno raven pravne varnosti.
- 94 Komisija opozarja, da je sprejela Smernice prav z namenom zagotoviti zadostno stopnjo preglednosti in da ima po njihovem sprejetju manj svobode pri določanju zneska glob.
- 95 Sodišče prve stopnje ugotavlja, da v okviru drugega, podrednega dela tega tožbenega razloga, tožeča stranka ne navaja nobenega konkretnega očitka zoper Odločbo, ampak izraža splošne postulate v tem smislu, da mora Komisija na splošno spremeniti svojo politiko glob, tako da zniža njihove zneske ali natančno opredeli besedilo Smernic.

96 Zato je treba ta del tožbenega razloga zavreči kot nedopusten.

II – *Naslovnik odločbe*

97 Tožeča stranka podaja dva tožbena razloga, prvič, kršitev obveznosti obrazložitve in drugič, napake v zvezi z naslovnikom Odločbe.

A – *Kršitev obveznosti obrazložitve*

98 Jungbunzlauer meni, da Odločba ne vsebuje nikakršne obrazložitve, zakaj bi morala nositi odgovornost za protikonkurenčno ravnanje Jungbunzlauer GmbH v obdobju pred letom 1993.

99 Komisija o tej temi ni navedla posebnih trditev.

100 Sodišče prve stopnje opozarja, da mora v skladu z ustaljeno sodno prakso obrazložitev, ki jo zahteva člen 253 ES, jasno in nedvoumno prikazati sklepanje organa Skupnosti, ki je zadevni ukrep sprejel, tako da se zainteresirane stranke lahko seznanijo z razlogi za sprejeti ukrep, sodišče Skupnosti pa lahko opravi nadzor. Zahtevo po obrazložitvi je treba presoditi glede na okoliščine primera, zlasti glede na vsebino akta, naravo navedenih razlogov in morebitni interes oseb, ki jih akt neposredno in posamično zadeva, da dobijo pojasnila. Ne zahteva se, da so v obrazložitvi navedene vse ustrezne dejanske ali pravne okoliščine, ker se mora

vprašanje, ali obrazložitev akta ustreza zahtevam člena 253 ES, presojati ne samo glede na besedilo akta, ampak tudi glede na kontekst in celoto pravnih pravil, ki urejajo zadevno področje (sodbi Sodišča z dne 2. aprila 1998 v zadevi Komisija proti Sytraval in Brink's France, C-367/95 P, Recueil, str. I-1719, točka 63, in z dne 30. septembra 2003 v zadevi Nemčija proti Komisiji, C-301/96, Recueil, str. I-9919, točka 87).

101 V tem primeru je Komisija kot utemeljitev za svojo odločitev, da pripiše odgovornost družbi Jungbunzlauer ne le za obdobje po avgustu 1993, ampak tudi za obdobje od začetka kršitve marca 1991 do julija 1993, navedla naslednje razloge.

102 Komisija je v uvodnih izjavah 30 in 33 Odločbe navedla, da je bila tožeča stranka, družba Jungbunzlauer, družba za upravljanje, ki je po prestrukturiranju skupine leta 1993 vodila dejavnosti skupine Jungbunzlauer, na čelu katere je bil holding Jungbunzlauer Holding AG. Komisija je navedla, da je tožeča stranka Jungbunzlauer od leta 1993 dalje vodila tudi dejavnosti skupine na trgu citronske kisline, ki jo je v skupini proizvajala Jungbunzlauer GmbH, hčerinska družba v stoddotni lasti Jungbunzlauer Holding AG. Komisija je dodala, da je pred prestrukturiranjem skupine leta 1993 skupino vodila Jungbunzlauer GmbH. Do leta 1993 je distribucijo citronske kisline vodila Jungbunzlauer GmbH, po tem datumu pa druga hčerinska družba holdinga Jungbunzlauer Holding AG, to je Jungbunzlauer International AG.

103 Komisija je v uvodni izjavi 70 Odločbe navedla, da sta na sestankih omejevalnega sporazuma skupino Jungbunzlauer zastopala generalni direktor skupine in direktor Jungbunzlauer GmbH.

104 Komisija je v uvodni izjavi 186 Odločbe opozorila, da sta družbi Jungbunzlauer in Jungbunzlauer GmbH v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah skupaj izjavili, da bi morala biti Odločba naslovljena na Jungbunzlauer GmbH. V zvezi s tem je Komisija sklepala, kot sledi:

„(187) [...] Najprej, do drugega polletja 1993 je bila Jungbunzlauer [GmbH] ne le hčerinska družba, odgovorna za proizvodnjo in distribucijo citronske kisline, ampak tudi pravni subjekt, zadolžen za vodenje celotne skupine Jungbunzlauer. Leta 1993 je bila odgovornost za vodenje skupine prenesena na Jungbunzlauer AG, ki se lahko šteje kot naslednica Jungbunzlauer [GmbH] za vodenje skupine Jungbunzlauer. Od tega datuma je Jungbunzlauer [GmbH] hčerinska družba v stoddostni lasti skupine, ki o svojem ravnanju na trgu ne odloča samostojno, ampak v glavnem upošteva navodila družbe Jungbunzlauer AG, to je družbe, odgovorne za vodenje skupine.

(188) Jungbunzlauer AG je del obdobja, ki ga obravnava ta odločba, neposredno sodelovala na sestankih omejevalnega sporazuma prek svojega generalnega [direktorja]. Zato je treba ugotoviti, da je pravni subjekt, odgovoren za vodenje celotne skupine Jungbunzlauer, ves čas, ki ga pokriva ta odločba, aktivno in neposredno sodeloval pri omejevalnem sporazumu. Zadevni pravni subjekt je sedaj Jungbunzlauer AG, zato mora biti ta odločba naslovljena nanjo.“

105 Te navedbe, čeprav jedrnate, opredeljujejo bistvene elemente, ki jih je Komisija izbrala za utemeljitev, zakaj je družba Jungbunzlauer odgovorna za kršitev v obdobju pred letom 1993. Komisija je namreč navedla, da je prav zaradi prenosa vodstvenih nalog za dejavnosti skupine, med drugim za trg citronske kisline, z Jungbunzlauer GmbH na družbo Jungbunzlauer ocenila, da je slednja odgovorna za kršitev v obdobju pred prestrukturiranjem skupine leta 1993.

106 Zato je treba tožbeni razlog glede kršitve obveznosti obrazložitve zavriniti.

B – Tožbeni razlog glede napak v zvezi z naslovníkom odločbe

1. Trditve strank

- 107 Družba Jungbunzlauer ocenjuje, da je Odločba pomotoma naslovljena nanjo. V tožbi navaja, da bi morala biti Odločba naslovljena na Jungbunzlauer GmbH. Trdi, da je to družba, ki je v skupini proizvajala in distribuirala citronsko kislino in ki je bila poleg tega do leta 1993 odgovorna za vodenje celotne skupine. Tožeča stranka v zvezi z obdobjem po letu 1993, ko je bila sama ustanovljena kot družba za upravljanje, v repliki poudarja, da je celo po tem datumu skupino „dejansko vodila“ Jungbunzlauer Holding AG.
- 108 Jungbunzlauer po eni strani v zvezi z obdobjem po letu 1993 opozarja, prvič, da sta od leta 1993 dalje Jungbunzlauer GmbH in Jungbunzlauer samo hčerinski družbi v 100-odstotni lasti Jungbunzlauer Holding AG, tako da tudi ona sama ni matična, ampak sestrška družba družbe Jungbunzlauer GmbH.
- 109 Zato se po mnenju Jungbunzlauer Komisija ne more veljavno sklicevati na sodbi Sodišča z dne 25. oktobra 1983 v zadevi AEG proti Komisiji (107/82, Recueil, str. 3151, v nadaljevanju: sodba AEG, točka 50) in z dne 16. novembra 2000 v zadevi Stora Kopparbergs Bergslags proti Komisiji (C-286/98 P, Recueil, str. I-9925, v nadaljevanju: sodba Stora, točka 28), ki se nanašata na odgovornost matične

družbe za ravnanje hčerinske družbe. Ta odnos med matično in hčerinsko družbo naj bi se kvalitativno razlikoval od odnosa, ki naj bi obstajal med Jungbunzlauer in Jungbunzlauer GmbH, ker je Jungbunzlauer Holding AG kot matična družba kateri od svojih hčerinskih družb lahko kadarkoli odvzela pravico nadzora nad drugo sestrsko družbo.

- 110 Jungbunzlauer dodaja, da je drugim družbam skupine zagotavljala samo storitve vodenja in svetovalne storitve glede vprašanj poslovne in organizacijske politike ter finančnih naložb. Družba Jungbunzlauer naj bi svoje dejavnosti opravljala na zahtevo Jungbunzlauer Holding AG, ki naj bi nadzirala skupino in edina imela pravico dajati navodila družbam v skupini. Družba Jungbunzlauer naj ne bi imela tovrstne lastne pravice do različnih podjetij v skupini in ta pravica naj ji ne bi bila dodeljena z vlogo „Treuhänder“ (mandatarja) holdinga Jungbunzlauer Holding AG. Nasprotno, njene dejavnosti naj bi bile omejene na to, da drugim družbam v skupini nudi storitve pri njej zaposlenega osebja. Če bi v določenem primeru te osebe prenesle navodila družbam v skupini (na primer družbi Jungbunzlauer GmbH), tega ne bi naredile v imenu Jungbunzlauer, ampak kot predstavniki Jungbunzlauer Holding AG.
- 111 Jungbunzlauer iz tega sklepa, da je poslovanje Jungbunzlauer Holding AG in celotne skupine „dejansko vodila“ izključno Jungbunzlauer Holding AG. To naj bi potrdilo avstrijsko pravo družb, ki velja za Jungbunzlauer GmbH. Družbo, ustanovljeno kot GmbH, naj bi namreč vodili njeni organi, to sta upravni odbor in nadzorni svet, medtem ko naj bi trgovinsko politiko navsezadnje opredelila skupščina delničarjev, v kateri je v tem primeru Jungbunzlauer Holding AG kot edini delničar imela vse glasovalne pravice.
- 112 Drugič, družba Jungbunzlauer trdi, da so celo po njeni ustanovitvi leta 1993 glavni udeleženci v razpravah, z izjemo generalnega direktorja družbe Jungbunzlauer, ki je nastopil svojo funkcijo poleti 1993, že dolgo opravljali vodilne funkcije v Jungbunzlauer GmbH. Poleg tega naj bi te osebe po ustanovitvi družbe

Jungbunzlauer leta 1993 še naprej opravljale svoje funkcije pri Jungbunzlauer GmbH. Velika večina dejavnosti naj bi bila torej povezana z Jungbunzlauer GmbH. Trditev Komisije, da naj bi določene zadevne osebe opravljale funkcije v skupini, v tem okviru naj ne bi bila pomembna. Po mnenju družbe Jungbunzlauer bi morala Komisija navesti vsaj različne družbe v skupini, v katerih so bile te osebe zaposlene in katerih seznam je priložen odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah. Jungbunzlauer navaja kot primer, da je napačna trditev, da sta bili osebi H. in R. zaposleni pri njej ali pri Jungbunzlauer Holding AG.

- 113 Tretjič, družba Jungbunzlauer ocenjuje, da bi bilo glede na potek upravnega postopka nenaravno trditi, da je odgovorna za omejevalni sporazum. Trdi namreč, da je Komisija naslovila svoje zahteve za informacije z dne 6. avgusta 1997, 28. julija 1998 in 3. marca 1999 na Jungbunzlauer GmbH in da je slednja tudi sodelovala v okviru obvestila o ugodni obravnavi.
- 114 Družba Jungbunzlauer po drugi strani v zvezi z obdobjem pred letom 1993 trdi, prvič, da je do leta 1993 skupino vodila Jungbunzlauer GmbH in da pred tem datumom družba Jungbunzlauer sploh ni poslovala. Zato ji po njenem mnenju nikakor ni mogoče pripisati odgovornosti za protikonkurenčno ravnanje v obdobju pred letom 1993.
- 115 Drugič, družba Jungbunzlauer meni, da sodbe, na katere se sklicuje Komisija, niso pomembne za podporo trditvi, da se nanjo prenese odgovornost za kršitev Jungbunzlauer GmbH. Poudarja, da se je zadeva, v kateri je bila izrečena sodba Sodišča z dne 16. decembra 1975 v združenih zadevah Suiker Unie in drugi proti Komisiji (od 40/73 do 48/73, 50/73, od 54/73 do 56/73, 111/73, 113/73 in 114/73, Recueil, str. 1663, točke od 84 do 87) nanašala na pravno nasledstvo, zadeva, v kateri je bila izrečena sodba Sodišča prve stopnje z dne 11. marca 1999 v zadevi NMH Stahlwerke proti Komisiji (T-134/94, Recueil, str. II-239, točke od 35 do 38) pa se je nanašala na prevzem družbe v stečajju.

- 116 Tretjič, družba Jungbunzlauer ocenjuje, da je ni mogoče šteti za „gospodarsko naslednico“ Jungbunzlauer GmbH in da ne more biti odgovorna za ravnanje te družbe pred letom 1993. To naj bi dokazovala okoliščina, da je bila njena vloga v skupini omejena na opravljanje storitev za druge družbe v omenjeni skupini (glej točko 110 zgoraj). Trdi tudi, da je Jungbunzlauer GmbH celo po letu 1993 še vedno opravljala svoje dejavnosti proizvodnje in trženja citronske kisline. Vendar če se je Jungbunzlauer GmbH v zvezi s tem kdaj obrnila na druge družbe v skupini, tudi na Jungbunzlauer, so le-te imele samo status zastopnika. Politiko v zvezi s količinami in cenami naj bi vedno odredjala Jungbunzlauer GmbH.
- 117 Četrtič, netočno naj bi bilo, da sta osebi B. in H. vodili Jungbunzlauer ali delovali v njenem imenu. Družba Jungbunzlauer vsekakor trdi, da oseba H. ni bila zaposlena pri njej, ampak pri drugih družbah te skupine.
- 118 Petič, družba Jungbunzlauer poudarja, da je razpolagala z omejenimi finančnimi sredstvi.
- 119 Komisija poudarja, da se je oprla na informacije, ki sta jih v upravnem postopku posredovali Jungbunzlauer GmbH in družba Jungbunzlauer.
- 120 V zvezi z obdobjem po letu 1993 Komisija ocenjuje, da iz teh informacij izhaja, da je bila Jungbunzlauer GmbH do leta 1993 zadolžena za vodenje skupine in da je leta 1993 to funkcijo prevzela družba Jungbunzlauer, tako da je pri dejavnostih, povezanih z omejevalnim sporazumom, med tema dvema družbama obstajalo gospodarsko nasledstvo. Dejstvo, da je tožeča stranka samo sestrška družba družbe Jungbunzlauer GmbH, ne more ovreči te ugotovitve. Komisija namreč poudarja, da v skladu z ustaljeno sodno prakso lastništvo podjetja matični družbi omogoča, da odločilno vpliva na ekonomsko politiko svoje hčerinske družbe, razen če se to

dejstvo izpodbija. Zato lastništvo podjetja samo po sebi ne bi bilo odločilno, pač pa možnost, ki jo daje matični družbi, da odločilno vpliva na ekonomsko politiko hčerinske družbe. Vendar po mnenju Komisije matična družba lahko možnost vplivanja na ravnanje katere od svojih hčerinskih družb prenese na drugo družbo v skupini. In to naj bi se zgodilo v tem primeru.

- 121 V zvezi z obdobjem pred letom 1993 Komisija ocenjuje, da je treba zaradi omenjenega gospodarskega nasledstva nalog, povezanih z vodenjem dejavnosti skupine Jungbunzlauer na trgu citronske kisline, odgovornost za kršitev, ki jo je zagrešila Jungbunzlauer GmbH pred prestrukturiranjem leta 1993, pripisati družbi Jungbunzlauer. Dejstvo, da slednja pred letom 1993 ni obstajala in da je Jungbunzlauer GmbH še naprej obstajala tudi po tem datumu, naj bi bilo neupoštevno, kot izhaja iz sodne prakse Sodišča in Sodišča prve stopnje.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

- 122 Iz sodne prakse izhaja, da člen 81(1) ES, ki med drugim prepoveduje sporazume med podjetji ali sodelovanje pri usklajenih ravnanjih, ki bi lahko prizadeli trgovino med državami članicami in katerih cilj oziroma posledica je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence na skupnem trgu, zadeva gospodarske subjekte, sestavljene iz materialnih in človeških elementov, ki lahko prispevajo k temu, da se stori kršitev iz te določbe (sodba Sodišča prve stopnje z dne 17. decembra 1991 v zadevi Enichem Anic proti Komisiji, T-6/89, Recueil, str. II-1623, točka 235).

- 123 V tem primeru tožeča stranka ne izpodbija obstoja kršitve iz člena 81(1) ES. Vendar pa trdi, da ji Komisija ne more pripisati odgovornosti za to kršitev.

- 124 V zvezi s tem je treba najprej opozoriti, da je do leta 1993 skupino Jungbunzlauer vodila Jungbunzlauer GmbH, ki je sicer proizvajala tudi citronsko kislino, da je po prestrukturiranju leta 1993 družba Jungbunzlauer kot družba za upravljanje vodila vse dejavnosti skupine, vključno z dejavnostmi na trgu citronske kisline, in da je bila na čelu skupine holdinška družba Jungbunzlauer Holding AG (glej točko 102 zgoraj).
- 125 V zvezi z obdobjem po prestrukturiranju skupine Jungbunzlauer leta 1993 je treba ugotoviti, da je bila družba Jungbunzlauer, hčerinska družba v 100-odstotni lasti Jungbunzlauer Holding AG, sestrška in ne matična družba družbe Jungbunzlauer GmbH. V tem okviru tožeča stranka upravičeno trdi, da se ta primer razlikuje od primerov, v katerih je nastala sodna praksa Sodišča in Sodišča prve stopnje (glej zlasti sodbo Sodišča prve stopnje z dne 14. maja 1998 v zadevi Stora Kopparbergs Bergslags proti Komisiji, T-354/94, Recueil, str. II-2111, točka 80, ki je bila v pritožbenem postopku potrjena s sodbo Stora, točka 109 zgoraj, točke od 27 do 29, in sodbo AEG, točka 109 zgoraj, točka 50, ter sodbo Sodišča prve stopnje z dne 1. aprila 1993 v zadevi BPB Industries in British Gypsum proti Komisiji, T-65/89, Recueil, str. II-389, točka 149), v skladu s katero v bistvu Komisija pravilno predpostavlja, da hčerinska družba v stoddstotni lasti v glavnem izvaja navodila, ki jih dobi od matične družbe, ne da bi bilo treba preveriti, ali je matična družba to oblast dejansko izvajala.
- 126 Vendar pa, kot izhaja iz uvodnih izjav Odločbe in v nasprotju s trditvami tožeče stranke, se Komisija ni oprla na tako predpostavko, ampak je, nasprotno, na podlagi odgovorov, ki sta jih posredovali družbi Jungbunzlauer in Jungbunzlauer GmbH v upravnem postopku, preučila, ali bi bilo treba kljub zgoraj razčlenjeni strukturi skupine Jungbunzlauer kršitev pripisati družbi Jungbunzlauer.
- 127 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da je Jungbunzlauer GmbH v odgovoru predvsem na zahtevo po informacijah, ki jo je nanjo naslovila Komisija 3. marca 1999, z dopisom

z dne 21. maja 1999 v okviru sodelovanja s Komisijo opisala strukturo skupine Jungbunzlauer in zlasti izjavila, da „[je] skupino vodila Jungbunzlauer AG [...], ki je kot družba za upravljanje vodi[la] podjetja v lasti holdinga Jungbunzlauer Holding AG.“

- 128 Poleg tega je Komisija 29. marca 2000 družbi Jungbunzlauer poslala obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah. Družba Jungbunzlauer je v odgovoru na to obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, ki ga je predložila 22. junija 2000 „v imenu Jungbunzlauer GmbH“, ocenila, da ne more biti naslovnik nobenega dokumenta v zvezi s tem postopkom. V zvezi s tem je opisala organizacijsko strukturo skupine Jungbunzlauer in med drugim priložila shemo. Tožeča stranka je navedla, da je bila Jungbunzlauer samo družba za upravljanje, ki je vodila družbe v lasti skupine, na čelu katere je bila Jungbunzlauer Holding AG. Zato pa je družba Jungbunzlauer pojasnila, da je Jungbunzlauer GmbH „delovala“ na trgu citronske kisline, razen pri distribuciji tega proizvoda, za katero je bila od leta 1993 dalje v imenu Jungbunzlauer GmbH zadolžena druga hčerinska družba Jungbunzlauer Holding AG, to je družba Jungbunzlauer International AG. Poleg tega je družba Jungbunzlauer pojasnila, da „je do drugega polletja 1993 za celotno vodenje skrbela Jungbunzlauer [GmbH]“ in da „[o]d leta 1993 Jungbunzlauer AG [...] obstaja kot družba za upravljanje.“

- 129 Na podlagi skupnih izjav Jungbunzlauer in Jungbunzlauer GmbH, navedenih v uvodni izjavi 187 Odločbe, je Komisija lahko upravičeno menila, da so bile od prestrukturiranja skupine Jungbunzlauer leta 1993 dalje dejavnosti Jungbunzlauer GmbH omejene zgolj na proizvodnjo citronske kisline, medtem ko je bilo vodenje dejavnosti skupine, vključno v zvezi s tem proizvodom, prepuščeno Jungbunzlauer, tako da Jungbunzlauer GmbH ni samostojno določala svojega ravnanja na tem trgu, ampak je v glavnem izvajala navodila, ki jih je dajala družba Jungbunzlauer. Komisija je namreč lahko pravilno sklepala, da se je matična družba obeh družb, Jungbunzlauer GmbH in Jungbunzlauer, odločila slednji zaupati nalogo, da vodi vse dejavnosti skupine in zato tudi dejavnosti, povezane z ravnanjem skupine na trgu, ki je predmet omejevalnega sporazuma, torej na trgu citronske kisline.

- 130 Zato Komisija ni storila napake, ko je sklepala, da je treba v zvezi z obdobjem po prestrukturiranju skupine Jungbunzlauer leta 1993 kršitev pripisati družbi Jungbunzlauer.
- 131 V zvezi z obdobjem pred prestrukturiranjem skupine Jungbunzlauer leta 1993 je treba ugotoviti, kot je ugotovila že Komisija v uvodni izjavi 187 Odločbe, da je bila do leta 1993 Jungbunzlauer GmbH odgovorna ne le za dejavnosti skupine na trgu citronske kisline, ampak tudi za vodenje vseh dejavnosti skupine. Ta zadnja naloga vodenja dejavnosti skupine, vključno z dejavnostmi na trgu citronske kisline, je bila leta 1993 prenesena na družbo Jungbunzlauer, ki je tako postala gospodarska naslednica Jungbunzlauer GmbH za vodenje dejavnosti skupine.
- 132 Kajti dejstvo, da družba še naprej obstaja kot pravni subjekt, ne izključuje možnosti, da se z vidika konkurenčnega prava Skupnosti del dejavnosti te družbe lahko prenese na drugo družbo, ki postane odgovorna za dejanja prve družbe (v tem smislu glej sodbo Sodišča z dne 7. januarja 2004 v združenih zadevah Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, Recueil, str. I-123, točke od 356 do 359).
- 133 Zato Komisija prav tako ni storila napake, ko je menila, da je treba v zvezi z obdobjem pred prestrukturiranjem skupine Jungbunzlauer leta 1993 kršitev pripisati družbi Jungbunzlauer.
- 134 Zato je treba tožbeni razlog glede napak pri naslovniku Odločbe zavriniti.

III – *Teža kršitve*

- ¹³⁵ Tožeča stranka po eni strani meni, da Komisija ni pravilno presodila dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg citronske kisline in da v zvezi s tem ni predložila zadostne obrazložitve. Po drugi strani tožeča stranka meni, da Komisija ni dovolj upoštevala gospodarske moči tožeče stranke, relativno omejene v primerjavi z drugimi zadevnimi podjetji.

A – *Obstoj dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg*

1. Uvod

- ¹³⁶ Najprej je treba opozoriti, da se teža kršitev določi na podlagi številnih dejavnikov, med katerimi so zlasti posebne okoliščine zadeve in njen kontekst, ne da bi obstajal seznam nujnih ali izključnih kriterijev, ki jih je treba obvezno upoštevati (sklep Sodišča z dne 25. marca 1996 v zadevi SPO in drugi proti Komisiji, C-137/95 P, Recueil, str. I-1611, točka 54; sodba Sodišča z dne 17. julija 1997 v zadevi Ferriere Nord proti Komisiji, C-219/95 P, Recueil, str. I-4411, točka 33, in sodba Sodišča prve stopnje z dne 20. marca 2002 v zadevi HFB in drugi proti Komisiji, T-9/99, Recueil, str. II-1487, točka 443). V tem okviru se dejanski vpliv omejevalnega sporazuma na zadevni trg lahko upošteva kot eno od ustreznih meril.
- ¹³⁷ Komisija je v Smernicah (točka 1 A, prvi odstavek) navedla, da pri oceni teže kršitve poleg same narave kršitve in velikosti upoštevnege geografskega trga upošteva tudi „dejanski vpliv [kršitve] na trg, kadar se to lahko meri.“

138 V tem primeru iz uvodnih izjav od 210 do 230 Odločbe izhaja, da je Komisija dejansko določila znesek globe glede na težo kršitve in pri tem upoštevala tri merila. V tem okviru je zlasti menila, da je imel omejevalni sporazum „dejanski učinek“ na trg citronske kisline (uvodna izjava 230 Odločbe).

139 Vendar po mnenju družbe Jungbunzlauer v tem okviru Komisija ni pravilno presodila dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg citronske kisline in v zvezi s tem ni predložila zadostne obrazložitve.

2. Obstoje napak pri presoji

140 Po mnenju Jungbunzlauer je Komisija storila več napak pri presoji, ki vplivajo na izračun zneska glob.

a) Domnevno napačen pristop Komisije pri dokazu dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg

Trditve strank

141 Jungbunzlauer očita Komisiji, da ni dokazala dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg in da je prenesla dokazno breme na zadevna podjetja. Vendar mora ta dokaz navesti Komisija, če se odloči, da ga bo upoštevala pri določitvi glob (sodbi Sodišča prve stopnje z dne 14. maja 1998 v zadevi Cascades proti Komisiji,

T-308/94, Recueil, str. II-925, točka 180 in naslednje, in z dne 15. marca 2000 v združenih zadevah Cimenteries CBR in drugi proti Komisiji, T-25/95, T-26/95, od T-30/95 do T-32/95, od T-34/95 do T-39/95, od T-42/95 do T-46/95, T-48/95, od T-50/95 do T-65/95, od T-68/95 do T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 in T-104/95, Recueil, str. II-491, točka 4863).

¹⁴² Zahteve glede dokazov v tem okviru ne morejo biti manj stroge od zahtev za druge vsebinske ugotovitve: dvom bi koristil zadevnim podjetjem (*in dubio pro reo*). Zato Jungbunzlauer meni, da če bi za okoliščine, kakršne je ugotovila Komisija, obstajala druga prepričljiva razlaga kot razlaga Komisije, slednja ni izpolnila zahtev glede izvajanja dokazov (zgoraj v točki 115 navedena sodba Suiker Unie in drugi proti Komisiji; sodbi Sodišča z dne 14. februarja 1978 v zadevi United Brands proti Komisiji, 27/76, Recueil, str. 207, točka 267, in z dne 28. marca 1984 v združenih zadevah CRAM proti Komisiji, 29/83 in 30/83, Recueil, str. 1679, točka 20).

¹⁴³ Jungbunzlauer trdi, da iz uvodnih izjav 211, 213, 216, 218 in 226 Odločbe izhaja, da je Komisija, namesto da bi predložila dokaze o obstoju vplivov omejevalnega sporazuma na trg, iz obstoja omejevalnega sporazuma sklepala na njegove dejanske vplive na trg. Tako sklepanje naj bi vodilo v začarani krog, kajti če bi bilo sklepanje pravilno, bi moral vsak omejevalni sporazum vplivati na trg in bi bila preučitev Komisije nepotrebna. Vendar naj bi iz same prakse Komisije izhajalo, da obstajajo omejevalni sporazumi, ki nimajo nobenega vpliva na trg, in da naj bi to potrdile Smernice (točka 3) in sodna praksa Sodišča prve stopnje (zgoraj v točki 141 navedena sodba Cimenteries CBR in drugi proti Komisiji, točka 4863 in naslednje).

¹⁴⁴ Komisija ne izpodbija tega, da se meril za izvajanje in za dejanski vpliv omejevalnega sporazuma na zadevni trg ne sme zamenjati in da mora ona predložiti dokaze v zvezi s tem. Kljub temu po njenem mnenju v tem primeru ni obrnila dokaznega bremena, ampak je to pravno zadostno predstavila.

Presoja Sodišča prve stopnje

¹⁴⁵ Glede na očitke družbe Jungbunzlauer v zvezi s pristopom, ki ga je izbrala Komisija, da bi dokazovala dejanski vpliv omejevalnega sporazuma na trg citronske kisline, je treba najprej povzeti analizo Komisije, kot izhaja iz uvodnih izjav od 210 do 228 Odločbe, in se nato izreči o utemeljenosti trditev družbe Jungbunzlauer.

– Povzetek analize Komisije

¹⁴⁶ Komisija je najprej ugotovila, da „so kršitev v zadevnem obdobju storila podjetja, ki so obvladovala več kot 60 % svetovnega in 70 % evropskega trga citronske kisline“ (uvodna izjava 210 Odločbe).

¹⁴⁷ Nato je Komisija potrdila, da „so sporazumi imeli resničen vpliv na trg, ker so se dejansko izvajali“ (uvodna izjava 210 Odločbe). Komisija je v uvodni izjavi 212 Odločbe ob sklicevanju na del Odločbe, v katerem je opisano dejansko stanje, ponovila trditev, da so se omejevalni sporazumi „skrbno izvajali“ in dodala, da „je bil eden od udeležencev ‚presenečen nad ravno formalizma in organiziranosti udeležencev, da so dosegli ta sporazum.‘“ Prav tako je v uvodni izjavi 216 Odločbe navedla, da „glede na zgornje ugotovitve in prizadevanja vsakega udeleženca pri zapleteni organizaciji omejevalnega sporazuma ni mogoče dvomiti v učinkovitost njegovega izvajanja.“

¹⁴⁸ Poleg tega je Komisija ocenila, da ni treba „natančno kvantificirati razkoraka med temi cenami in cenami, ki bi lahko veljale, če teh dogovorov ne bi bilo“ (uvodna

izjava 211 Odločbe). Komisija je namreč trdila, da „tega razkoraka ni vedno mogoče zanesljivo izmeriti: številni zunanji dejavniki lahko istočasno vplivajo na gibanje cene proizvoda, zaradi česar je vsaka ugotovitev o relativnem pomenu vseh možnih vzrokov izredno nevarna“ (*ibidem*). Vendar je v uvodni izjavi 213 Odločbe opisala gibanja cen citronske kisline med marcem 1991 in letom 1995 in v bistvu ugotovila, da so se cene od marca 1991 do sredine leta 1993 dvignile za 40 % in da so po tem datumu v glavnem ostale na isti ravni. V uvodnih izjavah 214 in 215 Odločbe je tudi opozorila, da so člani omejevalnega sporazuma določili prodajne kvote ter oblikovali in uporabljali mehanizme obveščanja, nadzora in kompenzacije za zagotavljanje uporabe kvot.

- 149 Nazadnje je Komisija v uvodnih izjavah od 217 do 228 Odločbe povzela, preučila in zavrnila trditve, ki so jih zadevne stranke navedle v upravnem postopku, med njimi tudi trditve družbe Jungbunzlauer. Komisija je kljub temu v uvodni izjavi 226 Odločbe menila, kot sledi, da trditev zadevnih strank ni mogoče upoštevati:

„Razlage za dvige cen 1991–1992, ki so jih posredovale ADM, [H & R] in Jungbunzlauer, lahko imajo določeno veljavnost, vendar niso prepričljiv dokaz, da izvajanje omejevalnega sporazuma ni moglo imeti nobene vloge pri nihanju cen. Čeprav opisani pojavi lahko nastopijo brez omejevalnega sporazuma, se povsem ujemajo tudi z njegovim obstojem. 40-odstotnega zvišanja cen citronske kisline v štirinajstih mesecih ni mogoče razložiti samo s konkurenčnim odzivom, ampak je to treba razlagati z vidika dogovorov, s katerimi so udeleženci uskladili zvišanja cen in si razdelili tržne deleže ter vzpostavili sistem obveščanja in nadzora. Vsi ti dejavniki bodo prispevali k uspešnemu dvigu cen.“

150 Komisija je v uvodni izjavi 228 Odločbe podobno odgovorila na trditve družbe Jungbunzlauer:

„Jungbunzlauer opozarja na postopno upadanje svetovnega ‚tržnega deleža‘ omejevalnega sporazuma z okoli 70 % na začetku na 52 % leta 1994, kar gotovo ponazarja težave, ki so jih imeli udeleženci sporazuma pri ohranjanju cen nad konkurenčno ravno. Vendar pa to ne dokazuje, da nezakonito ravnanje ni vplivalo na trg. Nasprotno, veliko povečanje uvoza iz Kitajske od leta 1992 dalje kaže, da se člani omejevalnega sporazuma na pritiske tega uvoza na cene niso prilagodili, kot bi se v običajnih razmerah.“

– Presoja

151 Najprej je treba opozoriti, da v skladu s točko 1 A, prvi odstavek, Smernic Komisija pri izračunu globe glede na težo kršitve med drugim upošteva „dejanski vpliv [kršitve] na trg, kadar se to lahko meri.“

152 V zvezi s tem je treba preučiti natančni pomen besedila „kjer se to [dejanski vpliv] lahko meri.“ Zlasti je treba določiti, ali v smislu tega besedila Komisija pri svojem izračunu kazni lahko upošteva samo dejanski vpliv kršitve, če lahko ta vpliv količinsko opredeli.

153 Kot je Komisija upravičeno navedla, je treba pri presoji vpliva omejevalnega sporazuma na trg izhajati iz predpostavk. V tem okviru mora Komisija zlasti preučiti,

kakšna bi bila cena zadevnega proizvoda, če omejevalnega sporazuma ne bi bilo. Vendar je pri analizi vzrokov za spremembe cen tvegano razglablјati o tem, kakšen delež ima vsak vzrok. Upoštevati je treba objektivno okoliščino, da so se stranke zaradi dogovora o cenah odpovedale ravno temu, da si prosto konkurirajo pri cenah. Zato mora ocena vpliva drugih dejavnikov kot je prostovoljna odpoved strank omejevalnemu sporazumu temelјiti na razumnih in količinsko neopredeljivih verjetnostih.

154 Zato, razen če bi merilu iz točke 1 A, prvi odstavek, Smernic odvzeli polni učinek, Komisiji ni mogoče očitati, da se je oprla na dejanski vpliv omejevalnega sporazuma na trg, ki je imel protikonkurenčen cilj, kot je omejevalni sporazum o cenah ali kvotah, ne da bi ta vpliv količinsko opredelila ali ne da bi o njem predložila kvantitativno presojo.

155 Zato se šteje, da je dejanski vpliv omejevalnega sporazuma na trg zadostno dokazan, če Komisija lahko predloži konkretne in verodostojne indice, ki bi z razumno verjetnostjo pokazali, da je omejevalni sporazum vplival na trg.

156 V tem primeru iz povzetka analize Komisije (glej točke od 146 do 150 zgoraj) izhaja, da se je slednja pri sklepu, da obstaja „resnični učinek“ omejevalnega sporazuma na trg, oprla na dva indica. Po eni strani se je namreč sklicevala na dejstvo, da so člani omejevalnega sporazuma skrbno izvajali omejevalne dogovore (glej zlasti uvodne izjave 210, 212, 214 in 215, navedene v točkah 147 in 148 zgoraj) in da so v zadevnem obdobju ti člani predstavljali več kot 60 % svetovnega in 70 % evropskega trga citronske kisline (uvodna izjava 210 Odločbe, navedena v točki 146 zgoraj). Po drugi strani je ocenila, da so podatki, ki so jih predložile zadevne stranke v upravnem postopku, kazali določeno ujemanje cen, dogovorjenih z omejevalnim sporazumom, z dejanskimi tržnimi cenami članov omejevalnega sporazuma (uvodna izjava 213 Odločbe, navedena v točki 148 zgoraj).

- 157 Čepprav je res, da bi se samo besedilo uvodnih izjav 210 in 216 Odločbe (glej točko 147 zgoraj) dalo razumeti tako, da se je Komisija oprla na vzročno povezavo med izvajanjem omejevalnega sporazuma in njegovim dejanskim vplivom na trg, je kljub temu res, da branje cele analize Komisije pokaže, da se le-ta v nasprotju s tem, kar trdi Jungbunzlauer, ni omejila na to, da bi iz izvajanja omejevalnega sporazuma sklepala na obstoj resničnih vplivov tega sporazuma na trg.
- 158 Poleg tega, da se je oprla na „skrbno“ izvajanje omejevalnih dogovorov, se je oprla tudi na gibanja cen citronske kisline v obdobju, ki ga omejevalni sporazum zadeva. V uvodni izjavi 213 Odločbe je namreč opisala cene citronske kisline v letih od 1991 do 1995, kakor so se o njih dogovorili člani omejevalnega sporazuma in jih sporočili kupcem ter kakor so jih zadevne stranke v glavnem uporabljale. V nadaljevanju bo preučeno, ali je Komisija, kot trdi Jungbunzlauer, storila očitne napake pri presoji dejstev, na katera se je oprla v svojih ugotovitvah.
- 159 V tem okviru Komisije ni mogoče kritizirati, ker je menila, da je dejstvo, da člani omejevalnega sporazuma predstavljajo zelo velik del trga citronske kisline (60 % svetovnega in 70 % evropskega trga), pomemben dejavnik, ki ga je morala upoštevati pri presoji dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg. Nemogoče je namreč zanikati, da verjetnost, da bo omejevalni sporazum za cene in kvote uspešen, narašča s tržnim deležem, ki si ga delijo člani omejevalnega sporazuma. Čepprav je res, da samo ta okoliščina ne dokazuje dejanskega vpliva na zadevni trg, je res tudi, da Komisija v Odločbi ni ugotovila takega vzročno-posledičnega odnosa, ampak ga je upoštevala kot enega od dejavnikov.
- 160 V zvezi z različnimi sodbami Sodišča in Sodišča prve stopnje, na katere se sklicuje Jungbunzlauer, je treba ugotoviti, prvič, da se tožbe, navedene v točki 142 zgoraj, nanašajo na dokazno breme Komisije, da se ugotovi, ali obstaja usklajeno ravnanje

v smislu člena 81 ES, in ne kot v tem primeru, na vpliv kršitve na trg, pri čemer velja, da je kršitev nesporno imela protikonkurenčen cilj.

¹⁶¹ Drugič, v zvezi s sklicevanjem tožeče stranke na sklepanje v točki 4863 sodbe Cimenteries CBR in drugi proti Komisiji, točka 141 zgoraj, je treba ugotoviti, da je Sodišče prve stopnje v tej zadevi v bistvu razsodilo, da če se Komisija pri presoji teže kršitve za namen izračuna glob opre na vplive te kršitve na zadevni trg, „jih [mora] dokazati ali predložiti dobre razloge za to, da jih upošteva.“ Zato je Sodišče prve stopnje v nasprotju s tem, kako Jungbunzlauer razlaga to sodbo, jasno navedlo, da je dokazno breme za obstoj vplivov kršitve na zadevni trg, ki ga nosi Komisija, kadar jih upošteva pri izračunu globe glede na težo kršitve, lažje kot breme, ki ga nosi, kadar mora dokazati sam obstoj kršitve v primeru omejevalnega sporazuma. V skladu s to sodbo za upoštevanje dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg namreč zadostuje, da Komisija, predloži „dobre razloge za to, da ga upošteva.“

¹⁶² Tretjič, v zvezi z zgoraj v točki 141 navedeno sodbo Cascades proti Komisiji je res, da je Sodišče prve stopnje v tej zadevi preučilo, ali je Komisija dokazala obstoj vplivov kršitve na upoštevni trg. Vendar iz točk od 181 do 185 te sodbe izhaja, da se je v tem primeru Komisija, da bi dokazala obstoj vplivov, oprla na poročilo, ki je po ugotovitvah Sodišča prve stopnje le delno podpiralo ugotovitve, do katerih je prišla Komisija.

¹⁶³ Iz navedenega sledi, da Komisija pri oceni dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg citronske kisline ni izbrala očitno napačnega pristopa.

b) Presoja gibanja cen citronske kisline

Trditve strank

- 164 Po eni strani Jungbunzlauer izpodbija, da bi Komisija s presojo gibanja cen v letih od 1991 do 1993, ki je povzeta v uvodnih izjavah 213 in 214 Odločbe, dokazala dejanski vpliv omejevalnega sporazuma na trg.
- 165 Čeprav Jungbunzlauer na splošno ne izpodbija tega, da imajo dogovori o cenah vpliv, kadar se dejanske cene gibajo po vzoru dogovorjenih cen, pa naj Komisija v tem primeru ne bi dokazala takega ujemanja. Družba Jungbunzlauer opozarja, da je v tej zadevi, v nasprotju z zadevo, v kateri je bila izrečena sodba Cascades proti Komisiji (točka 141 zgoraj, točka 180 in naslednje), vedno izpodbijala, da se je od strank zahtevalo plačilo cen, dogovorjenih na sestankih omejevalnega sporazuma. Trdi, da je to podrobno razložila za celotno obdobje v letih od 1991 do 1995, in to v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah in v tožbi.
- 166 Po drugi strani družba Jungbunzlauer trdi, da Komisija ni ustrezno upoštevala različnih okoliščin, ki jih je navedla v upravnem postopku, da bi izpodbijala vpliv omejevalnega sporazuma na trg.
- 167 Prvič, družba Jungbunzlauer očita Komisiji, da je upoštevala gibanje cen citronske kisline v letih 1991 in 1992 (uvodna izjava 213 Odločbe) in da je zavrnila njeno

trditev, da to gibanje cen ni izviralo iz omejevalnega sporazuma (uvodne izjave od 224 do 226 Odločbe). Jungbunzlauer meni, da če bi Komisija preučila gospodarske razmere v zadevnem obdobju, tako kot bi morala, bi ugotovila, da ni mogoče zadostno dokazati, da je to gibanje cen povzročil omejevalni sporazum.

168 Družba Jungbunzlauer opozarja, da je v točki III 1(a) odgovora na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah že razložila, da je dvig cen v letih 1991 in 1992 povzročilo predvsem povečano povpraševanje, ki ga je spodbudil razvoj trga citronske kisline in natrijevega citrata (za katerega je citronska kislina bazični/osnovni proizvod), ki se kot učinkovina uporablja v industriji detergentov. Navaja, da je konec osemdesetih let in v začetku devetdesetih industrija detergentov iz razlogov, povezanih z varovanjem okolja in tržno politiko, začela nadomeščati fosfate s proizvodi na podlagi citronske kisline, ki so bolj ekološki, kar je podvojilo stopnjo rasti citronske kisline in citratov. Poleg tega poudarja, da se je za prihodnja leta predvidevalo še večje povpraševanje. Iz tega sklepa, da sta dejansko povečanje povpraševanja in povečanje potrošnje, predvideno za devetdeseta leta, proizvajalcem citronske kisline omogočila, da so zahtevali višje cene.

169 Družba Jungbunzlauer opozarja, da je v podporo tej trditvi predložila notranje študije in strokovni članek, iz katerih je razvidno, prvič, da je bila uporaba natrijevih citratov na področju detergentov v Evropi leta 1990 22-krat višja kot leta 1989, drugič, da je bilo mogoče za leto 1993 realistično predvidevati prodajo v obsegu 44.000 ton (kar ustreza 100 % povečanja v letih od 1990 do 1993) in tretjič, da se je tej spremembi pridružilo še občutno povečanje za 22.000 ton na leto, predvideno na področju detergentov za posodo za leto 1993.

- 170 Dodaja, da v letih 1991 in 1992 obstoječe proizvodne zmogljivosti niso mogle zadovoljiti naraščajočega povpraševanja po citrinski kislini. Skupina Jungbunzlauer in drugi proizvajalci naj bi dodatno nakupovali v Indoneziji in na Kitajskem, da bi zadostili potrebam. To naj bi kazalo, da je obstajalo precejšnje presežno povpraševanje, ki je povzročilo dvig cen leta 1991 in leta 1992.
- 171 Družba Jungbunzlauer se sklicuje še na dejstvo, da je v točki III 1(b) odgovora na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah že razložila, da bi bilo treba dvig cen, ki ga je ugotovila Komisija za leti 1991 in 1992, gledati relativno, kajti v letih od 1986 do 1990 so se cene na trgu znižale za približno 45 %. Iz tega sklepa, da je bil dvig cen, ugotovljen za leti 1991 in 1992, navsezadnje le popravek, ki so ga narekovale tržne sile.
- 172 Drugič, družba Jungbunzlauer meni, da je Komisija v uvodni izjavi 227 Odločbe zmotno zavrnila njene trditve v zvezi z odgovori kupcev citronske kisline na zahteve po informacijah, ki jih jim je poslala Komisija 20. januarja 1998. Po njenem mnenju ti odgovori, ki jih je delno povzela v tožbi in repliki, potrjujejo, da omejevalni sporazum ni imel negativnih učinkov na kupce. Komisija pa naj ne bi predložila odgovorov kupcev, ki bi dokazali nasprotno.
- 173 Jungbunzlauer meni, da je Komisija v uvodni izjavi 227 Odločbe tem odgovorom zmotno poskušala pripisati manjši pomen in se sklicevala na to, da je bilo vprašanje, na katerega so odgovarjali, „zastavljeno na splošno [o] konkurenci na trgu“ in da ga bilo treba „gledati v kontekstu predhodne raziskave o bistvenih značilnostih trga citronske kisline.“ Prav nasprotno, postavljeno vprašanje naj bi jasno ciljalo na naslednje: „Ali na trgu citronske kisline obstaja močna cenovna konkurenca? Prosimo, da podrobno odgovorite na to vprašanje.“ Po mnenju družbe Jungbunzlauer so odgovori kupcev o tem dali povsem jasno podobo, kar pa je Komisija preprosto prezrla. Komisija ne more pripraviti zahteve po informacijah in jo za drag

denar poslati številnim podjetjem, nato pa jo razglasiti za neprimerno, ker očitno ni dala zelenega rezultata. Poleg tega naj bi bilo v nasprotju s tem, kar trdi Komisija, iz konteksta postavljenih vprašanj jasno razvidno, da so se vsa vprašanja nanašala na obdobje po letu 1990.

174 Po mnenju družbe Jungbunzlauer se je Komisija v uvodni izjavi 227 Odločbe v zvezi z odgovori prav tako zmotno sklicevala na dejstvo, da „glede na izjemno zapletenost nezakonitih dogovorov gotovo ne moremo pričakovati, da bi kupci lahko potrdili, da na zadevnem trgu ni konkurence.“ Prav nasprotno, Jungbunzlauer meni, da ni mogoče verjeti, da omenjeni kupci ne bi opazili neobičajnih sprememb v strukturi cen. To naj bi še toliko bolj držalo, ker je bila zahteva po informacijah poslana kupcem v okviru preiskave, odprte v postopku glede omejevalnega sporazuma, in ker je bil postopek v zvezi s citronsko kislino v Združenih državah že končan. Povezava med zvišanjem cen in protikonkurenčnimi sporazumi bi zato morala biti očitna – skoraj vsi navedeni kupci naj bi namreč bili velika podjetja, povsem sposobna odkriti tako povezavo. Dejstvo, da nobeno od vprašanih podjetij ni prišlo do te ugotovitve, naj bi poudarilo, da sporazumi niso vplivali na trg.

175 Tretjič, družba Jungbunzlauer trdi, da je iz uvodne izjave 225 Odločbe razvidno, da je že v upravnem postopku trdila, da naj bi po njenem mnenju „dejstvo, da je skupni svetovni tržni delež [zadevnih] strank padel z začetnih 70 % na 52 % v letu 1994, kazalo, da omejevalni sporazum ni več mogel vplivati na oblikovanje cen.“ Po njenem mnenju Komisija ni upoštevala te okoliščine. Kajti po njenem mnenju iz tega izhaja, da udeleženci omejevalnega sporazuma na trgu sploh niso več imeli moči, potrebne za vsiljevanje cen, da je omejevalni sporazum nepretrgano izgubljal svojo moč in da od leta 1993 dalje gotovo ni več mogel vplivati na oblikovanje cen na svetovni ravni. To naj bi jasno potrdil odgovor družbe Procter & Gamble na zahteve po informacijah, ki ji jih je Komisija poslala 20. januarja 1998.

- 176 Komisija zavrača trditve družbe Jungbunzlauer in trdi, da je pravno zadostno dokazala, da obstaja dejanski vpliv omejevalnega sporazuma na trg.

Presoja Sodišča prve stopnje

- 177 V skladu z ustaljeno sodno prakso je treba za nadzor presoje, ki jo je opravila Komisija o dejanskem vplivu omejevalnega sporazuma na trg, preučiti predvsem njeno presojo vplivov omejevalnega sporazuma na cene (glej sodbo Sodišča prve stopnje z dne 9. julija 2003 v zadevi Archer Daniels Midland in Archer Daniels Midland Ingredients proti Komisiji, T-224/00, Recueil, str. II-2597, in v tem smislu zgoraj v točki 141 navedeno sodbo Cascades proti Komisiji, točka 173, ter sodbo Sodišča prve stopnje z dne 14. maja 1998 v zadevi Mayr-Melnhof proti Komisiji, T-347/94, Recueil, str. II-1751, točka 225).
- 178 Poleg tega iz sodne prakse izhaja, da je treba pri določanju teže kršitve upoštevati zlasti pravni in ekonomski okvir očitane ravnanja (zgoraj v točki 115 navedena sodba Suiker Unie in drugi proti Komisiji, točka 612, in zgoraj v točki 136 navedena sodba Ferriere Nord proti Komisiji, točka 38) in da se mora Komisija pri presoji dejanskega vpliva kršitve na trg sklicevati na konkurenco, kakršna bi obstajala, če ne bi bilo kršitve (v tem smislu glej sodbi Suiker Unie in drugi proti Komisiji, točka 115 zgoraj, točki 619 in 620, in Mayr-Melnhof proti Komisiji, točka 177 zgoraj, točka 235, ter sodbo Sodišča prve stopnje z dne 11. marca 1999 v zadevi Thyssen Stahl proti Komisiji, T-141/94, Recueil, str. II-347, točka 645).
- 179 Po eni strani iz tega izhaja, da je treba pri omejevalnih sporazumih, ki se nanašajo na cene – z razumno stopnjo verjetnosti (glej točko 155 zgoraj) – ugotoviti, da so sporazumi zadevnim strankam dejansko omogočili, da so dosegle višjo raven cen, kot bi bila brez omejevalnega sporazuma. Po drugi strani iz tega izhaja, da mora Komisija pri presoji upoštevati vse objektivne razmere na zadevnem trgu glede na

prevladujoči ekonomski in morebitni pravni okvir. Iz sodb Sodišča prve stopnje v zadevi glede kartelnega sporazuma pri kartonu (glej zlasti zgoraj v točki 177 navedeno sodbo Mayr-Melnhof proti Komisiji, točki 234 in 235) izhaja, da je treba, če je smiselno, upoštevati „objektivne ekonomske dejavnike“, ki kažejo na to, da raven cen v okviru „proste konkurence“ ne bi bila taka, kot so dejanske cene (glej tudi zgoraj v točki 177 navedeni sodbi Archer Daniels Midland in Archer Daniels Midland Ingredients proti Komisiji, točki 151 in 152, in zgoraj v točki 141 navedeno sodbo Cascades proti Komisiji, točki 183 in 184).

180 V tem primeru je Komisija v uvodni izjavi 213 Odločbe takole opisala gibanje cen citronske kisline, kot so bile dogovorjene in so jih izvajali člani omejevalnega sporazuma:

„Od marca 1991 do sredine leta 1993 so se cene, o katerih so se dogovorili člani omejevalnega sporazuma in jih sporočili kupcem, večinoma izvajale zlasti prva leta omejevalnega sporazuma. Dvig cen na 2,25 [nemških mark (DEM)] za kilogram [...] aprila 1991, ki je bil dogovorjen na sestanku omejevalnega sporazuma marca 1991, se je zlahka izvajal. Sledila mu je odločitev, sprejeta julija po telefonu, da se cena avgusta dvigne na 2,70 DEM za kilogram [...]. Tudi ta dvig cene se je uspešno izvajal. Končna odločitev o dvigu cene na 2,80 DEM za kilogram [...] je bila sprejeta na sestanku maja 1991 in izvedena junija 1992. Po tem datumu se cene niso več dvigovale, omejevalni sporazum pa se je osredotočil na ohranjanje teh cen.“

181 Jungbunzlauer ne izpodbija dejanskih ugotovitev Komisije glede gibanja dogovorjenih cen in določanja prodajnih kvot, ampak se v bistvu sklicuje samo na dejstvo, da od kupcev v resnici niso zahtevali, da plačujejo te cene.

- 182 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da je tožeča stranka v dopisu z dne 29. aprila 1999, v katerem je Komisiji posredovala informacije na podlagi člena 11 Uredbe št. 17, opisala cene, določene z omejevalnim sporazumom. Poleg tega je tožeča stranka v prilogi k odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah Komisiji predložila grafe o gibanju cen citronske kisline v letih od 1991 do 1995.
- 183 Vendar prav iz teh grafov, ki jih je družba Jungbunzlauer na lastno pobudo pripravila in predala Komisiji, izhaja, da so cene, ki so jih dejansko zaračunavali strankam, sledile gibanju cen, ki so jih določili člani omejevalnega sporazuma, tudi če so bile v glavnem pod ravnjo dogovorjenih cen. Iz teh grafov je zlasti razvidno, da so se po odločitvi članov omejevalnega sporazuma marca in julija 1991, da se dvignejo cene citronske kisline v prehranbnem sektorju z 2,25 na približno 2,7 DEM za kilogram, cene, ki so jih dejansko zaračunavali kupcem in so aprila 1991 znašale od 1,9 do 2,1 DEM za kilogram, dvignile na 2,7 do 2,75 DEM za kilogram. Prav tako je iz teh grafov razvidno, da so po tem dvigu in potem ko so se člani omejevalnega sporazuma odločili ohranjati cene med 2,7 in 2,8 DEM za kilogram, cene, ki so jih dejansko zaračunavali kupcem, znašale od 2,6 do 2,75 DEM za kilogram. Prav tako je iz teh grafov razvidno, da so cene, ki so dejansko veljale za kupce, večinoma sledile odločitvam članov omejevalnega sporazuma iz leta 1994 o znižanju cen citronske kisline na 2,65 DEM za kilogram ali celo na 2,45 do 2,6 DEM za kilogram.
- 184 Iz tega sledi, v nasprotju s tem, kar trdi Jungbunzlauer, da je iz informacij, ki jih je predložila Komisiji v upravnem postopku, razvidno, da so se cene, ki so jih določili člani omejevalnega sporazuma, in cene, ki so jih dejansko zaračunavali, stalno gibale vzporedno.
- 185 V takih okoliščinah se je Komisija v uvodni izjavi 219 Odločbe upravičeno sklicevala na sodbo Cascades proti Komisiji, točka 141 zgoraj (točka 179), in ocenila, da je obstajala neposredna povezava med gibanjem napovedanih in dejanskih cen, ter

ugotovila, da je bilo na podlagi teh elementov pravno zadostno dokazano, da je omejevalni sporazum dejansko vplival na trg, kar se je v smislu smernic „lahko merilo“ kot primerjava med hipotetično ceno, ki bi prevladala, če ne bi bilo omejevalnega sporazuma, in ceno, kakršna se je uporabljala v tem primeru po sklenitvi omejevalnega sporazuma.

186 Ugovor Jungbunzlauer, da bi se cene dvignile tudi brez omejevalnega sporazuma, ne more vplivati na to ugotovitev. Čeprav je namreč res, da taka predpostavka ni izključena, je tudi res, da je Komisija v uvodni izjavi 226 Odločbe lahko upravičeno ocenila, da dviga cen ni mogoče razložiti samo s konkurenčnim odzivom trga, ampak ga je treba razlagati v luči omejevalnega sporazuma, ki je članom omogočil, da uskladijo gibanje cen. Zato ni mogoče trditi, da bi se raven cen brez omejevalnega sporazuma spreminjala enako, kot so se cene, ki so bile posledica omejevalnega sporazuma. To potrjuje izjava družbe Jungbunzlauer v dopisu z dne 21. maja 1999. Čeprav ni mogoče izključiti, da so člane omejevalnega sporazuma, ko so vzpostavili mehanizme usklajevanja, obveščanja in nadzora, vodili drugačni razlogi in ne prizadevanje za učinkovitost sporazuma, je zlasti ob upoštevanju stroškov upravljanja in tveganja, da se sporazum odkrije, razlaga Komisije, torej da gre za optimizacijo učinkovitosti omejevalnega sporazuma, najbolj verjetna razlaga (glej točko 154 zgoraj).

187 Prav tako je Komisija v nasprotju s tem, kar trdi Jungbunzlauer, v uvodni izjavi 227 Odločbe lahko upravičeno zavrnila odgovore kupcev citronske kisline na njeno zahtevo po informacijah z dne 20. januarja 1998 kot neprepričljive.

188 Po eni strani je Komisija z vprašanjem št. 4 te zahteve po informacijah želela izvedeti, ali so kupci ugotovili občutne dvige cen citronske kisline od leta 1990 do leta 1998, ko je bila poslana ta zahteva. V odgovorih so nekateri kupci navedli, da so zaznali

dvige cen v določenih obdobjih, ki ustrezajo dvigom cen, dogovorjenim v omejevalnem sporazumu, drugi pa so odgovarjali samo za obdobja po koncu omejevalnega sporazuma leta 1995 ali pa so ugotovili znižanje cen. Po drugi strani pa se druga vprašanja, ki jih je postavila Komisija v dopisu z dne 20. januarja 1998, niso nanašala na obdobje, ko je obstajal omejevalni sporazum, ampak na položaj na trgu v trenutku, ko je bil ta dopis poslan. Zato odgovori kupcev niso veliko povedali glede dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg.

189 Nazadnje, tudi dejstvo, na katerega se sklicuje Jungbunzlauer, da je v letu 1994 skupni svetovni tržni delež zadevnih strank padel s 70 % na začetku omejevalnega sporazuma na 52 %, ne more ovreči obstoja dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na upoštevni trg. Po eni strani je Komisija, kot sama upravičeno navaja, sklepala na obstoj takega vpliva na trg predvsem zaradi dviga cen citronske kisline v letih od 1991 do 1993. Po drugi strani je Komisija v zvezi z obdobjem od leta 1993 do leta 1995 ugotovila, da je bil vpliv v glavnem umiritev cen na višji ravni, kot so bile cene pred dvigom leta 1991. Vendar dejstvo, da so člani omejevalnega sporazuma pokrivali le še 52 % trga, ne pomeni, da niso mogli spodbujati vsaj te težnje po umiritvi cen.

190 Iz navedenega sledi, da Komisija ni storila očitne napake pri presoji gibanja cen citronske kisline.

3. Kršitev obveznosti obrazložitve

191 Družba Jungbunzlauer trdi, da Odločba krši obveznost obrazložitve. Po njenem mnenju Komisija ni navedla, kako so sporazumi vplivali na trg, ampak je samo

zavrnila nasprotne dokaze, ki jih je družba Jungbunzlauer predložila v upravnem postopku, in jih brez kakršne koli utemeljitve razglasila za nezadostne. Jungbunzlauer zlasti očita Komisiji, da se ni opredelila do odgovorov, ki so jih na njeno zahtevo po informacijah poslala različna podjetja, čeprav je tožeča stranka to temo izrecno obravnavala v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah.

192 Komisija ocenjuje, da je v zvezi s tem Odločbo zadostno obrazložila.

193 Sodišče prve stopnje ugotavlja, da je Komisija v uvodnih izjavah od 92 do 111 Odločbe natančno opisala sporazume, ki so jih izvajali člani omejevalnega sporazuma, vključno s sporazumi o cenah (uvodni izjavi 95 in 96 Odločbe). Poleg tega je Komisija v pravni presoji dejstev analizirala te podatke. Pri sklepanju na obstoj dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg se je oprla na dejstvo, da so se sporazumi skrbno izvajali (uvodna izjava 212), da so člani omejevalnega sporazuma zaračunavali cene, kakršne so bile sporočene kupcem (uvodna izjava 213), da so člani omejevalnega sporazuma določili prodajne kvote in stalno nadzirali njihovo spoštovanje ter vzpostavili sistem kompenzacij (uvodni izjavi 214 in 215). Nazadnje je Komisija preučila trditve zadevnih strank, med njimi tudi tožeče stranke, in predložila kratko, a s tega vidika zadostno obrazložitev (glej zlasti uvodne izjave od 226 do 228 Odločbe).

194 Iz tega sledi, da je Komisija razložila, kako je po njenem mnenju omejevalni sporazum dejansko vplival na trg citronske kisline.

195 Zato je Odločba v tej točki zadostno obrazložena.

B – Prilagoditev zneska globe glede na relativno velikost zadevnih podjetij

1. Trditve strank

- ¹⁹⁶ Jungbunzlauer trdi, da Komisija pri prilagoditvi zneska glob na podlagi velikosti in celotnih sredstev zadevnih podjetij v okviru izračuna glob glede na težo kršitve ni primerno upoštevala zelo omejene gospodarske moči družbe Jungbunzlauer v primerjavi z drugimi zadevnimi podjetji in je s tem kršila načeli sorazmernosti in enakega obravnavanja, „načelo individualne presoje glob“ in lastne Smernice.
- ¹⁹⁷ Jungbunzlauer navaja, da iz uvodnih izjav od 240 do 246 Odločbe izhaja, da je Komisija, da bi upoštevala velikost in celotna sredstva zadevnih podjetij, primerjala svetovni promet zadevnih podjetij in celo skupin, katerim ta podjetja pripadajo, kot kaže tabela 3, ki je povzeta v uvodni izjavi 50 Odločbe. Jungbunzlauer opozarja, da je Komisija na tej podlagi, da bi zagotovila dovolj odvračilen učinek glob, za 100 % povečala izhodiščni znesek glob za ADM in HLR ter za 150 % za H & R.
- ¹⁹⁸ Jungbunzlauer trdi, da je Komisija z uporabo te metode prilagajanja zneskov globe prišla do absurdnega rezultata, ker očitno strožje kaznuje dosti manjša podjetja, kot je Jungbunzlauer, globe, naložene velikim podjetjem pa imajo tako dosti manjši odvračilni učinek.

- 199 Jungbunzlauer dopušča, da se pri izračunu globe lahko upoštevajo številni dejavniki in da ima Komisija pri tem izračunu zelo široko diskrecijsko pravico. Vendar ob sklicevanju na sodbi Sodišča z dne 12. novembra 1985 v zadevi Krupp proti Komisiji, 183/83, Recueil, str. 3609, točka 37, z dne 7. junija 1983 v združenih zadevah Musique diffusion française in drugi proti Komisiji, od 100/80 do 103/80, Recueil, str. 1825, točka 121, in sodbo Sodišča prve stopnje z dne 14. julija 1994 v zadevi Parker Pen proti Komisiji, T-77/92, Recueil, str. II-549, točka 94, trdi, da je treba v tem okviru pripisati bistveno vlogo gospodarski moči zadevnega podjetja.
- 200 V zvezi s sodbo Musique diffusion française in drugi proti Komisiji, točka 199 zgoraj, Jungbunzlauer meni, da je šlo v tej zadevi za vprašanje velikega podjetja, vključenega v sporazume glede proizvoda, ki je predstavljal samo majhen del njegovega celotnega prometa. Po mnenju družbe Jungbunzlauer je Sodišče v tej zadevi, s tem ko je sledilo stališču, ki ga je zagovarjala Komisija, jasno potrdilo, da se morata velikost in gospodarska moč podjetja primerno odražati v naloženi globi (zgoraj v točki 199 navedena sodba Musique diffusion française in drugi proti Komisiji, točka 121). Tako se je po mnenju družbe Jungbunzlauer Sodišče želelo izogniti temu, da bi morala velika skupina plačati globo, ki bi bila v primerjavi z njeno gospodarsko močjo relativno nizka, samo zato, ker bi zadevni proizvod predstavljal majhen del njenega celotnega prometa.
- 201 Toda Jungbunzlauer poudarja, da se je, kot kažejo številne primerjave, ravno to zgodilo v tej zadevi.
- 202 Jungbunzlauer poudarja, da v tem primeru izhodiščni znesek, določen glede na težo kršitve, v primerjavi z gospodarsko močjo vseh podjetij, na katera je naslovljena Odločba, skupino Jungbunzlauer zadeva dosti huje kot druge zadevne stranke.

203 V zvezi s tem in ob sklicevanju na podatke, ki izhajajo iz uvodnih izjav od 239 do 246 Odločbe, Jungbunzlauer predloži naslednjo tabelo:

Podjetje	Celoten promet (v milijonih EUR)	Izhodiščni znesek (znesek glede na težo kršitve) (v milijonih EUR)	Izhodiščni znesek v % celotnega prometa
Jungbunzlauer	314	21	6,69
HLR	18 403	42	0,23
ADM	13 936	42	0,30
H & R/Bayer AG	30 971	87,5	0,29
Cerestar/ Cerestar AG	1 693	3,5	0,20

204 Po mnenju družbe Jungbunzlauer iz tega izhaja, da čeprav je promet HLR 58,6-krat in promet ADM 44,38-krat večji od prometa skupine Jungbunzlauer, je bila globa teh dveh podjetij v tej posebni fazi izračuna glob samo podvojena. Kljub temu da je promet skupine Bayer, v kateri je H & R in ki ga je Komisija izbrala v okviru prilagajanja glob (uvodni izjavi 243 in 244) 99,8-krat višji od prometa skupine Jungbunzlauer, je bila tudi globa za H & R prav tako pomnožena samo s faktorjem 2,5, kar je še toliko bolj presenetljivo, ker je imela skupina Bayer daleč največji tržni delež od vseh zadevnih strank.

- 205 Po mnenju družbe Jungbunzlauer tako neenako obravnavanje ne more biti upravičeno, če so vsa podjetja, na katera je bila naslovljena Odločba, ne glede na njihovo velikost, med seboj primerljiva v vseh točkah, zlasti v zvezi z njihovim prispevkom h kršitvi in položaju na trgu.
- 206 Poleg tega naj bi Komisija zmotno zavrnila trditev družbe Jungbunzlauer, ki se je sklicevala na velikost svojega deleža na trgu citronske kisline. Opozarja namreč, po eni strani, da je imela skupina Jungbunzlauer [zaupno]-odstotni delež na trgu citronske kisline, vendar ji je bila naložena 23-krat višja globa kot H & R, ki pa je imela večji tržni delež (22 %). Po drugi strani trdi, da je Komisija velikost tržnega deleža različnih podjetij že upoštevala v fazi pred izračunom zneska globe, to je pri razvrstitvi podjetij v tri kategorije (uvodne izjave od 233 do 239 Odločbe).
- 207 Nesorazmerno obravnavanje manjših podjetij naj bi bilo razvidno tudi iz primerjave izhodiščnih zneskov, izračunanih glede na težo kršitve, ki jo je Komisija upoštevala po eni strani v zvezi z družbo Jungbunzlauer v Odločbi in po drugi strani v zvezi z drugimi strankami v podobnih zadevah, v katerih so bile izdane odločbe sočasno z izpodbijano odločbo v tem primeru. Jungbunzlauer se v zvezi s tem sklicuje na odločbe, ki jih je Komisija sprejela v zadevah, imenovanih „Natrijev glukonat“ [Odločba Komisije z dne 2. oktobra 2001 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 Pogodbe ES in člena 53 Sporazuma EGP (COMP/E-1/36.756 – Natrijev glukonat) (v nadaljevanju: odločba Natrijev glukonat)], „Aminokislina“ [Odločba Komisije 2001/418/ES z dne 7. junija 2000 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 Pogodbe ES in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP/36.545/F3 – Aminokislina) (UL L 152, str. 24) (v nadaljevanju: odločba Aminokislina)] in „Vitamini“ [Odločba Komisije 2003/2/ES z dne 21. novembra 2001 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 Pogodbe ES in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP/E-1/37.512 – Vitamini) (UL 2003, L 6, str. 1) (v nadaljevanju: odločba Vitamini)]. V teh zadevah so osnovni zneski, ki jih je Komisija upoštevala za različna podjetja, predstavljali

naslednje odstotke celotnega prometa teh podjetij: v zadevi Natrijev glukonat od 0,04 do 0,58 %, v zadevi Aminokislina od 0,24 do 1,59 % in v zadevi Vitamini od 0,7 do 2,0 %, za tožečo stranko pa bi bil ta odstotek v tem primeru 6,69 %.

- 208 Jungbunzlauer primerja tudi zneske glob v Odločbi pred zmanjšanjem zaradi sodelovanja (uvodni izjavi 293 in 326 Odločbe) v svojem primeru z zneski glob, z Odločbo naloženih HLR in ADM, v odstotkih celotnega prometa teh podjetij. V zvezi s tem družba Jungbunzlauer opozarja, da če se primerja moč podjetij, izražena v celotnem prometu (glej točko 203 zgoraj), je znesek globe, ki ji je bila naložena pred zmanjšanjem zaradi sodelovanja (to je 29,4 milijona EUR ali 9,36 % njenega celotnega prometa) v odstotkih 21,8-krat večji od globe, naložene HLR (to je 79,38 milijona EUR ali 0,43 % celotnega prometa HLR) in 16,4-krat večji od globe, naložene ADM (to je 79,38 milijona EUR ali 0,57 % celotnega prometa ADM).
- 209 Jungbunzlauer meni, da je nesorazmernost zneska globe, ki ji je bila naložena v tem primeru, še toliko očitnejša, če se končni znesek glob v Odločbi, ki jo zadeva, primerja z globama, naloženima HLR in ADM v odstotkih celotnega prometa teh podjetij. Družba Jungbunzlauer namreč opozarja, da če se primerja moč podjetij, izražena v celotnem prometu (glej točko 203 zgoraj), je končni znesek globe, ki ji je bila naložena (17,64 milijona EUR) 16-krat večji od globe, naložene HLR (63,5 milijona EUR) in 20-krat večji od globe, naložene ADM (39,69 milijona EUR).
- 210 Poleg tega družba Jungbunzlauer primerja tudi končne zneske glob v Odločbi, ki jo zadeva, z globami, naloženimi v odločbah za natrijev glukonat, aminokislina in vitamine ter v zadevi Sun-Air proti SAS in Maersk Air [Odločba Komisije 2001/726/ES z dne 18. julija 2001 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 Pogodbe ES in člena 53 Sporazuma EGP (zadeva COMP.D.2 37.444 – SAS/Maersk Air in zadeva

COMP.D.2 37.386 – Sun-Air proti SAS in Maersk Air) (UL L 265, str. 15)]. Po mnenju Jungbunzlauer iz tega izhaja, da če se primerja moč podjetij, izražena v celotnem prometu, je končni znesek globe, naložene tem drugim podjetjem, predstavljal samo od 0,06 do 2,61 % njihovega prometa.

- 211 Ob upoštevanju navedenega Jungbunzlauer meni, da bi morala Komisija v delu izračuna zneska glob, ki je namenjen zagotavljanju zadostnega odvračilnega učinka, znižati izhodiščni znesek, ki ga je treba upoštevati za skupino Jungbunzlauer.
- 212 Komisija zavrača trditev tožeče stranke.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

a) Uvod

- 213 V skladu z ustaljeno sodno prakso se teža kršitev določi na podlagi številnih dejavnikov, med katerimi so zlasti posebne okoliščine zadeve in njen kontekst, ne da bi obstajal seznam zavezujočih ali taksativno naštetih meril, ki bi jih bilo treba obvezno upoštevati (zgoraj v točki 136 navedeni sklep SPO in drugi proti Komisiji, točka 54; zgoraj v točki 136 navedeni sodbi Ferriere Nord proti Komisiji, točka 33, in HFB in drugi proti Komisiji, točka 443).

214 Iz ustaljene sodne prakse prav tako izhaja, da merila za presojo teže kršitve, odvisno od primera, lahko vključujejo količino in vrednost blaga, ki je predmet kršitve, velikost in gospodarsko moč podjetja in s tem vpliv, ki ga je to lahko imelo na upoštevni trg. Po eni strani iz tega sledi, da se za določitev zneska globe lahko upošteva celoten promet podjetja, ki je podatek, čeprav približen in nepopoln, o velikosti in gospodarski moči podjetja, in delež prometa, ustvarjen s prodajo blaga, ki je predmet kršitve, ki je podatek o obsegu kršitve. Po drugi strani iz tega izhaja, da se nobeni od teh števil ne sme pripisati nesorazmernega pomena glede na druge dejavnike presoje, tako da določitev ustreznega zneska globe ne more biti rezultat enostavnega izračuna na podlagi celotnega prometa (v tem smislu glej sodbi *Musique diffusion française* in drugi proti Komisiji, točka 199 zgoraj, točki 120 in 121, *Parker Pen* proti Komisiji, točka 199 zgoraj, točka 94; sodbe Sodišča prve stopnje z dne 14. maja 1998 v zadevi *SCA Holding* proti Komisiji, T-327/94, Recueil, str. II-1373, točka 176; *Archer Daniels Midland* in *Archer Daniels Midland Ingredients* proti Komisiji, točka 177 zgoraj, točka 187, in *HFB* in drugi proti Komisiji, točka 136 zgoraj, točka 444).

215 V tem primeru je Komisija upoštevala promet, ustvarjen s prodajo zadevnih proizvodov, in celoten promet zadevnih podjetij. Potem ko je ugotovila, da je treba kršitev obravnavati kot „zelo resno“ v smislu točke 1 A, drugi odstavek Smernic (uvodna izjava 230 Odločbe), je namreč ponderirala znesek glob v kategoriji zelo resnih kršitev, za katere Smernice predvidevajo „možne“ zneske nad 20 milijonov EUR.

216 Iz uvodnih izjav 233, 234 in 240 Odločbe izhaja, da se je Komisija pri tem oprla na točko 1 A, od četrtega do šestega odstavka, Smernic. V bistvu je Komisija v teh odlomkih Smernic navedla, da zlasti če gre za kršitev, ki vključuje več podjetij in obstajajo precejšnje razlike v velikosti podjetij, ki sodelujejo pri kršitvi, bo zadevna

podjetja obravnavala različno, zato da bo upoštevala njihovo resnično gospodarsko zmožnost, da svoji konkurenci prizadenejo veliko škodo, in da bo določila raven globe, ki zagotavlja dovolj odvračilen učinek.

- 217 Po eni strani je Komisija zadevne strani na podlagi njihovega prometa, ustvarjenega s prodajo spornih proizvodov, razvrstila v tri kategorije. Namen te modulacije je bil, kot je navedla Komisija v uvodni izjavi 234 Odločbe, upoštevati resnični vpliv, ki ga je imelo ravnanje vsake zadevne stranke na konkurenco. Pri tem je Komisija sledila tudi cilju odvratanja, s tem ko je razglasila, da bo huje kaznovala podjetja, ki so sodelovala v kartelu na trgu, na katerem so imela večjo težo.
- 218 V tem okviru je Komisija tožečo stranko, ki je imela na svetovnem trgu citronske kisline srednje velik delež, uvrstila v drugo kategorijo podjetij, za katera je določila izhodiščni znesek v višini 21 milijonov EUR.
- 219 Po drugi strani je Komisija na podlagi celotnega prometa zadevnih strank ocenila, da bi bilo primerno prilagoditi izhodiščni znesek glob za tri od teh podjetij, ker so bila tako velika in imela toliko celotnih sredstev, da brez povišanja zneskov globa ne bi imela odvračilnega učinka, ker bi predstavljala veliko premajhen del njihovega celotnega prometa.
- 220 Nasprotovanje tožeče stranke se nanaša izključno na fazo izračuna globe, opisano v prejšnji točki. Tožeča stranka v bistvu trdi, da je Komisija, s tem ko je izhodiščni znesek globe za člane omejevalnega sporazuma, ki so multinacionalne skupine ali njihov del, pomnožila z 2 ali celo 2,5, obenem pa ni znižala izhodiščnega zneska globe za dosti manjša podjetja, slednja obravnavala diskriminatorno glede na prva. Tožeča stranka, ne da bi ji v tej točki kdo nasprotoval, v zvezi s tem iz uvodnih izjav

Odločbe sklepa, da osnovni znesek globe, ki ji je bil naložen glede na težo kršitve, predstavlja 6,69 % njenega celotnega prometa, medtem ko ta znesek za velike multinacionalne skupine (v tem primeru so to HLR, ADM in Bayer, ki mu pripada H & R) predstavlja od 0,23 do 0,30 % celotnega prometa za vsako skupino, celo po množenju s koeficientom, s katerim se upoštevajo velikost in celotna sredstva teh podjetij.

- 221 V tem okviru tožeča stranka podaja tri tožbene razloge, prvič, kršitev „načela individualne presoje glob“ in Smernic, drugič, kršitev načela sorazmernosti in tretjič, kršitev načela enakega obravnavanja.

b) Očitek glede kršitve „načela individualne presoje glob“ in Smernic

- 222 Ko se tožeča stranka sklicuje na kršitev „načela individualne presoje glob“ in Smernic, v bistvu trdi, da mora Komisija določiti globe na podlagi odstotka celotnega prometa vsakega zadevnega podjetja.

- 223 Vendar je treba opozoriti, da je Sodišče prve stopnje že večkrat odločilo, da je na podlagi načel, navedenih v ustaljeni sodni praksi, možno, da Komisija v skladu s svojimi smernicami ne določi glob glede na promet, ki ga je ustvarilo vsako udeleženo podjetje na zadevnem trgu, ampak da kot izhodišče za svoj izračun za vsa udeležena podjetja uporabi absolutni znesek, določen glede na samo naravo kršitve, ta znesek pa se nato prilagodi za vsako udeleženo podjetje glede na več dejavnikov (v tem smislu glej sodbo Sodišča z dne 8. novembra 1983 v združenih zadevah IAZ in

drugi proti Komisiji, od 96/82 do 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 in 110/82, Recueil, str. 3369, točke od 51 do 53; sodbi Sodišča prve stopnje LR AF 1998 proti Komisiji, točka 88 zgoraj, točka 281, in z dne 19. marca 2003 v zadevi CMA CGM in drugi proti Komisiji, T-213/00, Recueil, str. II-913, točke 384, 385, 416 in 437).

224 Tožeča stranka ne izpodbija tega, da je v tem primeru Komisija uporabila to metodo, kot je predvidena v Smernicah.

225 Zato se tožeča stranka ne more sklicevati na kršitev Smernic. V zvezi z domnevno kršitvijo „načela individualne presoje glob“ je treba ugotoviti, da tožeča stranka ni natančno opredelila tega načela in da to načelo ni izrecno priznано v sodni praksi. Zato sklicevanje tožeče stranke na to načelo samo po sebi ne more ovreči veljavnosti Odločbe. Zato je treba zavrnilo trditve tožeče stranke v zvezi s kršitvijo Smernic in domnevnega „načela individualne presoje glob.“

c) Kršitev načela sorazmernosti

226 Načelo sorazmernosti zahteva, da ukrepi Skupnosti ne smejo prestopiti meje tistega, kar je primerno in potrebno za uresničitev zasledovanega cilja (sodbi Sodišča prve stopnje z dne 19. junija 1997 v zadevi Air Inter proti Komisiji, T-260/94, Recueil, str. II-997, točka 144 in navedena sodna praksa, in z dne 23. oktobra 2003 v zadevi Van den Bergh Foods proti Komisiji, T-65/98, Recueil, str. II-4653, točka 201).

- 227 V zvezi z izračunom glob iz ustaljene sodne prakse izhaja, da je treba težo kršitve določiti glede na več dejavnikov in hkrati nobenemu pripisovati nesorazmernega pomena glede na druge dejavnike presoje (glej točki 213 in 214 zgoraj).
- 228 Načelo sorazmernosti v tem okviru pomeni, da mora Komisija določiti globo sorazmerno z dejavniki, ki se upoštevajo pri določitvi teže kršitve, in da mora te dejavnike upoštevati skladno in objektivno upravičeno (v tem smislu glej sodbo Sodišča prve stopnje z dne 12. julija 2001 v združenih zadevah Tate & Lyle in drugi proti Komisiji, T-202/98, T-204/98 in T-207/98, Recueil, str. II-2035, točka 106; zgoraj v točki 223 navedeno sodbo CMA CGM in drugi proti Komisiji, točke od 416 do 418, in sodbo z dne 30. septembra 2003 v združenih zadevah Atlantic Container Line in drugi proti Komisiji, T-191/98, od T-212/98 do T-214/98, Recueil, str. II-3275, točka 1541).
- 229 V tem primeru je Komisija, potem ko je ugotovila, da je to po naravi zelo resna kršitev, za katero je predvidena kazen več kot 20 milijonov EUR, ponderirala izhodiščni znesek globe. Pri tem je v skladu s sodno prakso, navedeno v točki 214 zgoraj, upoštevala za vsako zadevno podjetje po eni strani količino in vrednost blaga, ki je predmet kršitve, ki predstavljata podatek o obsegu kršitve, ki so jo ta podjetja storila na trgu zadevnega proizvoda, in po drugi strani velikost in gospodarsko moč vsakega zadevnega podjetja. Čeprav je Komisija obe merili upoštevala v eni računski operaciji, gre za dve različni merili. Zato je treba ločeno preučiti, ali je Komisija kateremu od obeh meril pripisala nesorazmeren pomen.
- 230 Prvič, s tem ko je določila višjo raven izhodiščnega zneska za podjetja, ki imajo relativno večji delež od drugih na zadevnem trgu, je upoštevala dejanski vpliv podjetja na tem trgu in torej posebno odgovornost podjetja za ohranjanje svobodne konkurence kot subjektivni dejavnik pri teži ravnanja zadevnih podjetij. Ta dejavnik

namreč odraža višjo raven odgovornosti podjetij, ki imajo na zadevnem trgu relativno večji delež kot druga podjetja, za škodo, storjeno konkurenci in tudi potrošnikom s sklenitvijo tajnega omejevalnega sporazuma.

231 V tem primeru Komisija, s tem ko je tožečo stranko uvrstila v drugo kategorijo zadevnih podjetij in temu podjetju določila enak izhodiščni znesek kot drugima dvema podjetjema, ki sta imeli na tem trgu enakovreden delež kot tožeča stranka, ni nesorazmerno določila zneska, ob upoštevanju teže kršitve, ki jo je storila tožeča stranka, in tega, da je treba zagotoviti odvračilni učinek globe glede na to težo. Te presoje ne ovrže dejstvo, da sta drugi dve podjetji v celoti večji kot tožeča stranka. Učinek, ki ga je imelo ravnanje tožeče stranke na trg, namreč upravičuje presojo Komisije v tej fazi izračuna globe.

232 Drugič, Komisija je z uporabo koeficienta za ADM, HLR in H & R pravilno ocenila velikost in celotna sredstva zadevnih podjetij in tako sledila cilju, da mora raven glob zagotavljati odvračilni učinek.

233 Jungbunzlauer ne more utemeljeno trditi, da bi morala Komisija zaradi načela sorazmernosti v okviru te operacije znižati znesek naložene globe, ker je v primerjavi s celotnim prometom tožeče stranke presegel meje primerne in potrebne za uresničitev zasledovanega cilja, to je zagotavljanja odvračilnega učinka globe.

234 Kot je navedeno v točki 231 zgoraj, Komisija pri določanju zneska globe namreč ni upoštevala nesorazmernega zneska glede na obseg kršitve, ki jo je tožeča stranka storila na trgu zadevnih proizvodov. Te presoje ne ovrže dejstvo, da v tem primeru globa predstavlja 6,69 % prometa enega od zadevnih podjetij.

235 Zato je treba tožbeni razlog glede kršitve načela sorazmernosti zavrniti.

d) Kršitev načela enakega obravnavanja

236 Načelo enakega obravnavanja prepoveduje, da se primerljivi primeri obravnavajo različno ali da se različni primeri obravnavajo enako, razen če je tako obravnavanje objektivno utemeljeno (glej zgoraj v točki 88 navedeno sodbo Sodišča prve stopnje BPB de Eendracht proti Komisiji, točka 309 in navedena sodna praksa, in sodbo z dne 13. januarja 2004 v zadevi JCB Service proti Komisiji, T-67/01, Recueil, str. II-49, točka 187).

237 V tem primeru Komisija ne izpodbija, da je bila tožeča stranka v primerljivem položaju kot druga podjetja, ki jim je Komisija pripisala odgovornost za kršitev, kajti namen odvracilnosti velja za tožečo stranko in druga zadevna podjetja. Prav tako Komisija ne izpodbija tega, da v zvezi z razmerjem med zneskom globe in prometom zadevnih strank, to je dejavnikom, ki ga je Komisija upoštevala pri določanju zneska globe zadevnih strank glede na težo kršitve, osnovni znesek globe, določen za tožečo stranko glede na težo kršitve, predstavlja 6,69 % njenega celotnega prometa, medtem ko ta znesek za velike multinacionalne skupine (v tem primeru so to HLR, ADM in

Bayer, ki mu pripada H & R) predstavlja od 0,23 do 0,30 % celotnega prometa za vsako skupino, celo po množenju s koeficientom, s katerim se upoštevajo velikost in celotna sredstva teh podjetij.

238 Vendar po eni strani, razen če je raven globe določena sorazmerno s prometom zadevnih podjetij, je določeno različno obravnavanje zadevnih podjetij sestavni del uporabe metode, izbrane v Smernicah za doseganje odvratilnega učinka, za katero je sodišče Skupnosti presodilo, da je zakonita (zgoraj v točki 88 navedena sodba LR AF 1998 proti Komisiji, točka 222).

239 Po drugi strani presoja sorazmernosti izhodiščnega zneska globe, ki jo je opravila Komisija, ni bila ocenjena kot napačna (glej točke od 226 do 235 zgoraj), zato trditev tožeče stranke v resnici poziva Sodišče prve stopnje, naj preveri zakonitost zneskov glob, naloženih velikim podjetjem, s katerimi tožeča stranka primerja svojo globo. Vendar se tožeča stranka ne more sklicevati na pravico, da vloži tožbo v zvezi s tem. Spoštovanje načela enakega obravnavanja se mora namreč uskladiti s spoštovanjem načela, v skladu s katerim se nihče ne more v svojo korist sklicevati na nezakonitost, ki je bila storjena v korist drugega (glej zgoraj v točki 136 navedeno sodbo HFB in drugi proti Komisiji, točka 515 in navedena sodna praksa).

240 Zato je treba tožbeni razlog glede kršitve načela enakega obravnavanja zavrniti.

IV – *Olajševalne okoliščine*

241 Jungbunzlauer navaja dva tožbena razloga, prvič, kršitev Smernic in drugič, kršitev obveznosti obrazložitve.

A – *Kršitev Smernic*

242 Družba Jungbunzlauer trdi, da ji bi morala Komisija v skladu s točko 3, prva in druga alineja, Smernic priznati olajševalne okoliščine po eni strani, ker je imela Jungbunzlauer GmbH pri kršitvi izključno vlogo „sledi svojemu vodji“ in po drugi strani, ker Jungbunzlauer GmbH dejansko ni izvajala omejevalnega sporazuma.

1. Izključno „sledi svojemu vodji“ vloga Jungbunzlauer GmbH pri kršitvi

a) Trditve strank

243 Družba Jungbunzlauer meni, da bi ji Komisija v skladu s točko 3, prva alineja, Smernic morala priznati olajševalne okoliščine, ker je imela Jungbunzlauer GmbH pri kršitvi izključno vlogo „sledi svojemu vodji“. Družba Jungbunzlauer meni, da ugodnosti vloge „sledi svojemu vodji“, ki ni opredeljena v Smernicah, ni mogoče izključiti samo zato, ker podjetje spoštuje, vsaj delno, pravila omejevalnega sporazuma. Po njenem mnenju je glede na velik pritisk drugih članov omejevalnega sporazuma za člana v vlogi sledilca značilno, da čim manj sodeluje pri izvajanju omejevalnega sporazuma, tako da sprejme določene funkcije v sporazumu in sodeluje v pogajanjih. Katera koli drugačna razlaga bi pomenila, da ta član tvega kazni znotraj omejevalnega sporazuma in povračilne ukrepe drugih podjetij.

244 Jungbunzlauer trdi, da se Jungbunzlauer GmbH na začetku omejevalnega sporazuma ni mogla umakniti in je bila leta 1991 bolj ali manj prisiljena pridružiti

se sporazumom. Kot majhen prodajalec citronske kisline se podjetje ni moglo izpostaviti tveganju, da ga njegovi največji in finančno veliko močnejši konkurenti (njihov promet je do 58,6-krat večji od prometa skupine Jungbunzlauer), ki so v primerjavi z njim imeli zelo široko proizvodno bazo, izključijo iz trga. Poleg tega Jungbunzlauer trdi, da je bila skupina Jungbunzlauer v letih od 1991 do 1995 v tako zelo težkem gospodarskem položaju, da Jungbunzlauer GmbH ne bi mogla ohraniti neodvisnosti, če se v začetku leta 1991 ne bi pridružila omejevalnemu sporazumu. Poleg tega Jungbunzlauer poudarja, da so stroški surovin, zlasti glukoze, predstavljali 40 % celotnih stroškov proizvodnje citronske kisline. Glukozo pa so delno proizvajali drugi člani omejevalnega sporazuma, tako da so lahko zelo vplivali na lastno ceno proizvodov na osnovi citronske kisline družbe Jungbunzlauer GmbH, ki takrat dejansko ni imela drugih virov preskrbe.

245 Tako Jungbunzlauer nasprotuje stališču Komisije in meni, da je v uvodnih izjavah od 282 do 284 Odločbe na kratko zavrnila njene argumente, pri čemer je navajala, da je bila družba Jungbunzlauer od leta 1994 dalje odgovorna za zbiranje podatkov o prodaji in da je njen generalni direktor predsedoval sestankom omejevalnega sporazuma. To naj bi po mnenju Komisije zadostovalo, da dokaže, da je Jungbunzlauer „pri sporazumu imela aktivno in precej večjo vlogo, kot priznava“ (uvodna izjava 284 Odločbe).

246 Jungbunzlauer meni, da je Komisija precenila pomen funkcije predsednika sestankov omejevalnega sporazuma. Kot naj bi navedla Komisija v uvodni izjavi 120 Odločbe, naj bi bila ta vloga povezana s predsedovanjem Evropskemu združenju proizvajalcev citronske kisline, predstavnik Jungbunzlauer pa naj bi jo prevzel samo zato, ker naj bi bilo to predvideno v pravilih omejevalnega sporazuma na podlagi sistema kroženja. Po mnenju družbe Jungbunzlauer je ta funkcija pomenila predvsem zagotavljanje, da je zbiranje podatkov lepo teklo, in je bila „nehvaležna“ naloga, ki je vključevala predvsem upravne vidike. Te funkcije naj nikakor ne bi spremljala možnost večjega vpliva znotraj omejevalnega sporazuma. Poleg tega tožeča stranka ob sklicevanju na trditve, navedene v točki 244 zgoraj, meni, da ni mogla zavrnila te

funkcije. Še več, vloga predsedujočega, kot jo razume Komisija, naj bi bila v protislovju z dejstvom, da je bila Jungbunzlauer GmbH stalno deležna kritik zaradi nepopolnega spoštovanja dogovorjenih sporazumov. Nazadnje Jungbunzlauer meni, da se v okviru razmerij gospodarske moči, opisanih v točki 244 zgoraj, zdi nerealno, da bi srednje veliko družinsko podjetje, kakršno je skupina Jungbunzlauer, drugim članom omejevalnega sporazuma lahko vsililo kakršen koli ukrep.

247 Jungbunzlauer ocenjuje, da bi prevzem funkcije predsedujočega na sestankih omejevalnega sporazuma lahko dokazal največ to, da je imela družba Jungbunzlauer pomembno vlogo v omejevalnem sporazumu šele po letu 1994, to je v zadnjem letu obdobja, ki ga upošteva Komisija. Sicer pa ta okoliščina nikakor ne more izpodbijati trditve, navedenih v točkah 243 in 244 zgoraj. Dejstvo, da je Jungbunzlauer GmbH približno tri leta pozneje prevzela tako funkcijo, nikakor ne more izključiti tega, da je bila leta 1991 prisiljena pridružiti se omejevalnemu sporazumu.

248 Po mnenju družbe Jungbunzlauer Komisija prav tako zmotno navaja dejstvo, da so jo vodilni redno zastopali na sestankih. Trdi namreč, po eni strani, da to naj ne bi veljalo za osebi R. in H., in po drugi strani, da je za relativno majhno podjetje, kot je Jungbunzlauer, značilna „neizrazita“ hierarhija. V zvezi s trditvijo Komisije, navedeno v uvodni izjavi 122 Odločbe in odgovoru na tožbo, da je imela družba Jungbunzlauer vlogo „govornika“ v okviru ukrepa omejevalnega sporazuma proti kitajskim proizvajalcem, trdi, da je šlo samo za pripravo protidampinške tožbe pri Komisiji, kar je zakonito sredstvo obrambe pred izkrivljanjem konkurence, ki nastane zaradi uvoza po cenah, nižjih od lastne cene, in ne za kršitev člena 81 ES.

249 Nazadnje Jungbunzlauer očita Komisiji, da si je prilastila trditve dveh članov omejevalnega sporazuma iz upravnega postopka, to sta H & R in HLR, povzeto v uvodnih izjavah od 279 do 281 Odločbe. V zvezi s tem trdi, prvič, da so trditve teh

dveh podjetij netočne, drugič, da nimajo dokazne vrednosti, ker gre za izjavi soobdolžencev, ki seveda želita zvaliti glavni prispevek h kršitvi na druga podjetja, in tretjič, da Komisija teh trditvev ni navedla v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah, tako da je s tem, ko jih je navedla v Odločbi, kršila njeno pravico do obrambe (v zvezi s tretjim delom glej točko 336 spodaj).

250 Komisija zavrača trditve tožeče stranke.

b) Presoja Sodišča prve stopnje

251 V točki 3, prva alineja, Smernic je določeno, da se znesek globe podjetju lahko zmanjša ob posebnih olajševalnih okoliščinah, če je, na primer, zadevno podjetje pri kršitvi igralo „izključno pasivno vlogo ali vlogo „sledi svojemu vodji““.

252 V zvezi s tem iz ustaljene sodne prakse (sodba Sodišča prve stopnje z dne 29. aprila 2004 v združenih zadevah Tokai Carbon in drugi proti Komisiji, T-236/01, T-239/01, od T-244/01 do T-246/01, T-251/01 in T-252/01, Recueil, str. I-1181, točka 331) izhaja, da se med dejavniki, ki lahko razkrijejo pasivno vlogo podjetja v kartelu, lahko upošteva redkejša udeležba na sestankih v primerjavi z drugimi člani omejevalnega sporazuma (zgoraj v točki 88 navedena sodba BPB de Eendracht proti Komisiji, točka 343), pozen vstop na trg, ki je predmet kršitve, neodvisno od trajanja sodelovanja pri kršitvi (v tem smislu glej sodbo Sodišča z dne 10. decembra 1985 v združenih zadevah Stichting Sigarettenindustrie in drugi proti Komisiji, od 240/82 do 242/82, 261/82, 262/82, 268/82 in 269/82, Recueil, str. 3831, točka 100) ali obstoj izrecne izjave predstavnikov tretjih podjetij, ki so sodelovali v kršitvi, v tem smislu

(sodba Sodišča prve stopnje z dne 14. maja 1998 v zadevi Weig proti Komisiji, T-317/94, Recueil, str. II-1235, točka 264). Poleg tega je Sodišče prve stopnje odločilo, da „izključno pasivna vloga“ enega člana omejevalnega sporazuma pomeni, da se ta „ne izpostavlja“, to pomeni, da ni aktiven pri pripravi enega ali več protikonkurenčnih sporazumov (sodba Sodišča prve stopnje z dne 9. julija 2003 v zadevi Cheil Jedang proti Komisiji, T-220/00, Recueil, str. II-2473, točka 167).

253 Čprav Komisija družbe Jungbunzlauer v Odločbi ni opredelila kot vodilno družbo, se ne strinja s tem, da bi družba Jungbunzlauer imela pasivno vlogo ali vlogo „sledi svojemu vodji“, glede na to, da je bila od leta 1994 dalje odgovorna za zbiranje podatkov o prodaji in da je njen generalni direktor predsedoval sestankom omejevalnega sporazuma (uvodna izjava 284 Odločbe).

254 V tem primeru tožeča stranka ne more, prvič, utemeljeno trditi, da je bila prisiljena sodelovati v omejevalnem sporazumu, da bi lahko uveljavljala olajševalne okoliščine. Tudi če bi ugotovili, da so drugi člani omejevalnega sporazuma izvajali ekonomski pritisk na Jungbunzlauer GmbH, da bi se ta pridružila dogovorom omejevalnega sporazuma, je namreč res, da se je potem, ko je enkrat vstopila v omejevalni sporazum, podredila odločitvam njegovih članov in pri kršitvi ni izbrala izključno pasivne vloge ali vloge „sledi svojemu vodji“. V Smernicah pa Komisija poudarja, da samo „izključno“ pasivna vloga ali vloga „sledi svojemu vodji“ lahko povzroči znižanje zneska globe. Zato ni dovolj, če se udeleženo podjetje v določenih obdobjih omejevalnega sporazuma ali v zvezi z določenimi dogovori omejevalnega sporazuma „potuhne“.

255 Drugič, to ugotovitev potrjuje dejstvo, da je družba Jungbunzlauer redno sodelovala na sestankih omejevalnega sporazuma.

256 Tretjič, tožeča stranka se ne more utemeljeno sklicevati na gospodarske težave, ki jih je imela v obdobju omejevalnega sporazuma. Prav zaradi težav, s katerimi so se srečevali vsi udeleženci na trgu citronske kisline konec osemdesetih let, so se nekateri med njimi, vključno s tožečo stranko, odločili za protikonkurenčno ravnanje. Kajti karteli, kot v tem primeru, praviloma nastajajo, ko je neki sektor v težavah (v tem smislu glej zgoraj v točki 252 navedeno sodbo Tokai Carbon in drugi proti Komisiji, točka 345).

257 Četrtrič, tožeča stranka zmotno ocenjuje, da je vloga predsednika na sestankih omejevalnega sporazuma vključevala samo upravne naloge in da zaradi nje ni imela nič večjega vpliva v omejevalnem sporazumu. Nesporno je namreč, da sklicevanje sestankov, pripravljane dnevnega reda in razširjanje pripravljanih dokumentov za sestanke ni združljivo s pasivno vlogo sledilca, ki ima postransko vlogo. Take pobude kažejo aktiven in naklonjen odnos tožeče stranke do ustanovitve, nadaljevanja in nadzora omejevalnega sporazuma. Tožeča stranka prav tako zmotno pripisuje manjši pomen dejstvu, da je generalni direktor Jungbunzlauer osebno sodeloval na sestankih omejevalnega sporazuma, glede na to, da v tem podjetju ni hierarhične strukture, enakovredne strukturam drugih članov omejevalnega sporazuma. Tudi če bi bili ti dejavniki dokazani, bi se nanje kvečjemu lahko sklicevali v dokaz, da tožeča stranka ni imela vodilne vloge v omejevalnem sporazumu, vendar pa z njimi ne bi mogli dokazati, da je tožeča stranka imela „izključno pasivno vlogo ali vlogo sledilca“. Vsekakor je res, da je Komisija menila, da tožeča stranka ni bila ena od voditeljev omejevalnega sporazuma.

258 Zato Komisija ni kršila svojih smernic, s tem ko tožeči stranki ni priznala olajševalnih okoliščin v zvezi z izključno pasivno ali „sledi svojemu vodji“ vlogo, ki naj bi jo imela Jungbunzlauer GmbH pri kršitvi.

2. Dejansko neizvajanje omejevalnega sporazuma Jungbunzlauer GmbH

a) Trditve strank

259 Družba Jungbunzlauer meni, da bi ji Komisija v skladu s točko 3, druga alinea, Smernic morala priznati olajševalne okoliščine, ker dejansko ni izvajala omejevalnega sporazuma. Jungbunzlauer trdi, da čeprav so se predstavniki Jungbunzlauer GmbH redno udeleževali sestankov, je sama vodila neodvisno trgovinsko politiko, usmerjeno v konkurenco. Poleg tega naj bi se Jungbunzlauer GmbH bolj kot druga podjetja, ki so sodelovala pri omejevalnem sporazumu, dosledno in relativno dolgo izogibala poskusom drugih članov omejevalnega sporazuma, da bi „disciplinirali“ njeno politiko v zvezi s prodajnimi pogoji in cenami.

260 Prvič Jungbunzlauer trdi, da kot izhaja iz uvodne izjave 72 Odločbe, je obnašanje Jungbunzlauer GmbH na trgu pred letom 1990 povzročilo znižanje cen citronske kisline v Evropi, kar je navsezadnje privedlo do omejevalnega sporazuma. Trdi namreč, da je Jungbunzlauer GmbH v letih od 1970 do 1990 prodajo citronske kisline 30-krat povečala, medtem ko se je v istem obdobju trg povečal za samo 96 %. Te tržne deleže naj bi pridobila na škodo velikih in uveljavljenih prodajalcev citronske kisline. Omejevalni sporazum se je tako izkazal kot sredstvo za podrejanje skupni disciplini, kar naj bi bilo razvidno iz opisa prvega sestanka omejevalnega sporazuma v Baslu, 6. marca 1991, ki ga omenja v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah. Potek tega prvega sestanka naj bi dokazal, da so bili sporazumi od vsega začetka v nasprotju z gospodarskimi interesi Jungbunzlauer GmbH.

261 Drugič, Jungbunzlauer trdi, da je Jungbunzlauer GmbH ves čas omejevalnega sporazuma zelo motila njegovo delo in zmanjšala njegov vpliv na trg. Čeprav je

Jungbunzlauer GmbH sodelovala na večini sestankov omejevalnega sporazuma, naj bi drugim članom omejevalnega sporazuma „kvarila veselje“.

- 262 Jungbunzlauer navaja, da je Jungbunzlauer GmbH v prvi fazi omejevalnega sporazuma, ki je trajala od marca 1991 do prve polovice leta 1993 (uvodna izjava 90 Odločbe), predvsem poskušala omejiti učinkovitost omejevalnega sporazuma. Njena glavna skrb naj bi bila izogibanje izvajanju kompenzacijskih mehanizmov, s katerimi so se kaznovale kršitve kvot. To naj bi dokazovalo obnašanje predstavnikov Jungbunzlauer GmbH na sestanku v Jeruzalemu maja 1992, kot ga je že opisala v dopisu z dne 29. aprila 1999, izjavi z dne 21. maja 1999 v zvezi z obvestilom o ugodni obravnavi in v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah.
- 263 V zvezi z drugo fazo omejevalnega sporazuma, ki je trajala od druge polovice leta 1993 do maja 1995 (uvodna izjava 91 Odločbe), Jungbunzlauer navaja, da so zadevne stranke vedno težje uveljavljale spoštovanje dogovorjenih cen. Trdi, da je bila poleg uvoza iz Kitajske prav Jungbunzlauer GmbH najbolj odgovorna za nastali položaj, ker je poskušala zapustiti omejevalni sporazum.
- 264 Po navedbah družbe Jungbunzlauer in kot izhaja iz uvodne izjave 117 Odločbe, so od začetka leta 1993 dalje med člani omejevalnega sporazuma naraščala nesoglasja, Jungbunzlauer GmbH pa naj bi pri tem nosila največjo odgovornost, ker ni več spoštovala dogovorov in je po navedbah drugih članov omejevalnega sporazuma zavračala disciplino. To naj bi potrdil tudi zapisnik z zaslišanja FBI v zvezi s sestankom v Chicagu marca 1993. Trdi tudi, kot je že izjavila Komisiji v dopisu z dne 29. aprila 1999, v izjavi z dne 21. maja 1999 v zvezi z obvestilom o ugodni obravnavi in v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, in kot naj bi bilo razvidno tudi iz izjav drugih članov omejevalnega sporazuma in zapisnika FBI, priloženih k odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, je bila Jungbunzlauer GmbH na različnih sestankih v letih od 1993 do 1995 deležna kritik

drugih članov omejevalnega sporazuma, ker je nasprotovala protikonkurenčnim ukrepom in ker ni izvajala določenih sprejetih dogovorov. Nazadnje, v začetku leta 1995 naj bi celo razmišljali o izključitvi Jungbunzlauer GmbH iz omejevalnega sporazuma in ker ni bilo mogoče najti nobene rešitve, so se dejavnosti omejevalnega sporazuma končale na sestanku 22. maja 1995.

265 Tretjič, Jungbunzlauer meni, da se to, da Jungbunzlauer GmbH v resnici ni izvajala sporazumov, vidi tudi v cenah, ki jih je uveljavljala. Sklicuje se namreč na štiri grafe, ki jih je posredovala Komisiji v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, v katerih je primerjala ciljne cene omejevalnega sporazuma s cenami, ki jih je Jungbunzlauer GmbH dejansko uveljavljala na trgu. Po njenem mnenju iz tega izhaja, da so bile ponudbe Jungbunzlauer GmbH praviloma nižje od ciljnih cen in da je Jungbunzlauer GmbH zato v glavnem in ne samo kdaj pa kdaj „kršila“ cene, ki jih je določil omejevalni sporazum. V nasprotju s tem, kar trdi Komisija, Jungbunzlauer ocenjuje, da ti grafi ne kažejo vzporednega gibanja ciljnih cen in cen, ki jih je uveljavljala Jungbunzlauer GmbH.

266 Komisija zavrača trditve tožeče stranke.

b) Presoja Sodišča prve stopnje

267 V točki 3, druga alineja, Smernic je določeno, da se znesek globe podjetju lahko zmanjša ob posebnih olajševalnih okoliščinah, na primer pri dejanskem neizvajanju sporazumov.

- 268 Zato je treba preveriti, ali je iz okoliščin, ki jih navaja tožeča stranka, mogoče ugotoviti, da se je v obdobju članstva v sporazumih o kršitvah dejansko izmikala njihovemu izvajanju in se na trgu obnašala konkurenčno (v tem smislu glej zgoraj v točki 141 navedeno sodbo Cimenteries CBR in drugi proti Komisiji, točke od 4872 do 4874, in zgoraj v točki 252 navedeno sodbo Cheil Jedang proti Komisiji, točka 192).
- 269 V skladu z ustaljeno sodno prakso dejstva, da se podjetje, za katerega je dokazano, da je sodelovalo pri usklajevanju cen s svojimi konkurenti, na trgu ni obnašalo v skladu z dogovorom z njimi, ni nujno treba upoštevati kot olajševalne okoliščine pri določanju zneska globe, ki jo je treba naložiti. Podjetje, ki kljub usklajevanju s konkurenti vodi bolj ali manj neodvisno tržno politiko, lahko poskuša zgolj izkoristiti omejevalni sporazum v svojo korist (zgoraj v točki 141 navedena sodba Cascades proti Komisiji, točka 230, in zgoraj v točki 252 navedena sodba Cheil Jedang proti Komisiji, točka 190).
- 270 Vsekakor je bilo v tem primeru v točkah 183 in 184 zgoraj že ugotovljeno, da so dejansko obstajale vzporednice med cenami, določenimi z omejevalnim sporazumom, in cenami, ki jih je uveljavljala tožeča stranka, čeprav so bile slednje praviloma nižje kot prve. V takem položaju se tožeča stranka za svojo razbremenitev ne more utemeljeno sklicevati, da naj bi bil omejevalni sporazum v nasprotju z njenimi gospodarskimi interesi, da je motila delo omejevalnega sporazuma in zmanjšala njegovo učinkovitost in da je praviloma zaračunavala nižje cene od dogovorjenih.
- 271 Zato Komisija ni kršila svojih smernic, s tem ko tožeči stranki ni priznala olajševalnih okoliščin v zvezi tem, da Jungbunzlauer GmbH dejansko ni izvajala omejevalnega sporazuma.

B – *Kršitev obveznosti obrazložitve*

- 272 Jungbunzlauer v bistvu meni, da Odločba ni dovolj obrazložena v zvezi z dejanskim neizvajanjem sporazumov in njeno vlogo „sledi svojemu vodji“ v omejevalnem sporazumu, ker se Komisija ni opredelila do različnih trditev tožeče stranke, navedenih v upravnem postopku.
- 273 Komisija predlaga zavrnitev tožbenega razloga.
- 274 Sodišče opozarja na sodno prakso, navedeno v točki 100 zgoraj, in ugotavlja, da je Komisija v uvodni izjavi 284 Odločbe menila, da „že samo dejstvo, da je bila ta družba od leta 1994 dalje odgovorna za zbiranje podatkov o prodaji in da je njen [generalni direktor] predsedoval sestankom omejevalnega sporazuma, zadostuje kot dokaz, da je pri sporazumu imela aktivno in precej večjo vlogo, kot priznava.“
- 275 Poleg tega je Komisija v uvodnih izjavah 218 in 219 Odločbe ocenila in zavrnila trditev tožeče stranke, da ta naj ne bi imela aktivne vloge v sporazumu in naj ne bi izvajala njegovih odločitev.
- 276 Poleg tega se je Komisija v zvezi z neizvajanjem sporazumov v uvodni izjavi 285 Odločbe sklicevala na svojo analizo iz uvodnih izjav od 212 do 218 te odločbe, kjer je podrobno opisala, kako so zadevne stranke izvajale dogovore omejevalnega sporazuma v zvezi s cenami citronske kisline, kvotami in kompenzacijskimi mehanizmi.

277 Zato je odločba v nasprotju s tem, kar trdi tožeča stranka, o tej temi zadostno obrazložena.

V – Neupoštevanje glob, naloženih v drugih državah

A – Trditve strank

278 Jungbunzlauer meni, da je Komisija presegla meje svoje diskrecijske pravice, ker ni hotela upoštevati glob, naloženih v postopkih v Združenih državah in Kanadi zaradi kršitve pravil konkurence v teh državah, in na podlagi te okoliščine znižati zneska globe, naložene v Odločbi.

279 Jungbunzlauer trdi, da je skupina Jungbunzlauer v okviru postopka v Združenih državah leta 1997 sklenila sodno poravnavo (Plea Agreement) z ameriškim organom, pristojnim za konkurenco, s katero se je zavezala, da bo plačala globo v višini 11 milijonov ameriških dolarjev (USD). V skladu s poravnavo naj bi se ta zaveza nanašala ne samo na del sporazumov, ki zadevajo ameriški trg, ampak tudi na dele sporazumov, predvidene za izvajanje v tretjih državah. Ameriški organi naj bi namreč v točkah 2 in 4(b) te poravnave pri izračunu globe upoštevali dejstvo, da gre za omejevalni sporazum na svetovni ravni („v Združenih državah in drugje“). Jungbunzlauer dodaja, da so v tem okviru ameriški organi prvič naložili dosti višjo globo in se pri tem med drugim sklicevali na mednarodno razsežnost sporazumov. Zato naj bi se postopek v Združenih državah nanašal tudi na vse dogovore in ukrepe zadevnih podjetij pri njihovem izvajanju, ker zadevajo evropski trg. Operacije, opisane v obvestilu o ugotovitvah možnih kršitev, in njihove posledice za evropski trg, naj bi zato že bile kaznovane z globo.

- 280 Prav tako Jungbunzlauer navaja, da so tudi kanadski organi, pristojni za konkurenco, začeli postopek, ki se lahko konča z naložitvijo globe v skladu s protimonopolno zakonodajo za iste sporazume. Družba Jungbunzlauer naj bi v sodni poravnavi (Plea Agreement) leta 1998 pristala na plačilo globe v višini 2 milijona kanadskih dolarjev (CAD) (to je 1,2 milijona EUR), da bi končala postopek, ki so ga začeli kanadski organi zaradi istih sporazumov.
- 281 V tem okviru Jungbunzlauer najprej priznava, da se v tem primeru samo načelo *ne bis in idem* ne uporablja, ker gre za odnose med nacionalnimi in skupnostnimi kazenskimi predpisi. Vendar bi po mnenju Jungbunzlauer v skladu s splošnim načelom pravičnosti, ki ga je priznalo sodišče Skupnosti (sodbi Sodišča z dne 13. februarja 1969 v zadevi Wilhelm in drugi, 14/68, Recueil, str. 1, točka 11, in Sodišča prve stopnje z dne 6. aprila 1995 v zadevi Sotralentz proti Komisiji, T-149/89, Recueil, str. II-1127, točka 29), Komisija v tem primeru morala upoštevati stališče, ki izhaja iz načela *ne bis in idem*. Jungbunzlauer poudarja, da gre v tem primeru za svetovni trg, na katerem so dogovori omejevalnega sporazuma povzročili mednarodne posledice, ter da so ameriški in kanadski organi naložili globe za ista dejanja kot Komisija. Po njenem mnenju mora torej kazni, ki jo naložijo organi tretje države, vplivati na to, kako Komisija izračuna globo, vsaj kadar morajo Komisija in organi tretjih držav odločati o istih dejanjih. V strokovni literaturi naj bi se temu razumevanju pridružili številni avtorji, vključno z nekaterimi bivšimi uradniki Komisije. Poleg tega naj bi po mnenju družbe Jungbunzlauer Sodišče v sodbi z dne 14. decembra 1972 v zadevi Boehringer proti Komisiji (7/72, Recueil, str. 1281, točka 3) predvidelo, da se globe, naložene v tretjih državah, upoštevajo takrat, kadar gre za ista očitana dejanja. V tej sodbi naj bi Sodišče menilo, da pri določanju zneska glob ni treba upoštevati v tujini naloženih glob, samo in edino takrat, kadar ne gre za ista dejanja. To naj bi dokazovalo, da jih je treba upoštevati, kadar gre za ista dejanja.
- 282 Nato Jungbunzlauer trdi, da so bili številni cilji, s katerimi se naloži globo, med njimi zlasti odvračilni učinek in preprečevanje bogatenja, že doseženi s sankcijami v tretjih državah. V tem okviru družba Jungbunzlauer zlasti vztraja pri dejstvu, da so ji v okviru kazenskih postopkov v Združenih državah in Kanadi zaradi omejenih

sredstev, ki jih ima na razpolago, dovolili, da več let obročno plačuje globo. Visoke globe, naložene v Združenih državah in Kanadi, naj bi že sedaj zelo prizadele gospodarsko zmožnost skupine Jungbunzlauer. Zato naj bi bilo upoštevanje že naloženih glob obvezno, celo z vidika ciljev, s katerimi se naloži globa.

- 283 Nazadnje po mnenju Jungbunzlauer Komisija zmotno ugovarja, da ameriški in kanadski organi niso pristojni za nalaganje glob za omejevanje konkurence na ozemlju Skupnosti, saj iz besedila poravnave z ameriški organi izhaja, da se le-ti niso omejili samo na posledice za ameriški trg.
- 284 Komisija predlaga zavrnitev tožbenega razloga.

B – Presoja Sodišča prve stopnje

- 285 Treba je opozoriti, da načelo *ne bis in idem* prepoveduje, da bi bila ista oseba več kot enkrat kaznovana za isto nezakonito ravnanje za varovanje istega pravnega interesa. Za uporabo tega načela morajo biti izpolnjeni trije kumulativni pogoji, in sicer identično dejansko stanje, identičnost kršitelja in identičnost varovanega pravnega interesa (v tem smislu glej zgoraj v točki 132 navedeno sodbo Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točka 338).
- 286 Sodna praksa Skupnosti je tako že dopustila, da je eno podjetje lahko predmet obravnave v dveh vzporednih postopkih za isto nezakonito ravnanje in se mu torej

lahko naložita dve ločeni kazni, ena s strani pristojnega organa zadevne države članice in druga s strani organa Skupnosti, če imata omenjena postopka različne cilje in če ne gre za kršitev istega pravila (sodba Wilhelm in drugi, točka 281 zgoraj, točka 11; sodbi Sodišča prve stopnje z dne 6. aprila 1995 v zadevi Tréfileurope proti Komisiji, T-141/89, Recueil, str. II-791, točka 191, in Sotralentz, točka 281 zgoraj, točka 29).

287 Iz tega *a fortiori* izhaja, da načela *ne bis in idem* ni mogoče uporabiti v primeru, kot je ta, kjer postopki in kazni, ki jih vodijo in naložijo na eni strani Komisija in na drugi strani ameriški in kanadski organi, očitno nimajo istih ciljev. Čeprav gre namreč v prvem primeru za ohranjanje neizkrivljene konkurence na ozemlju Evropske unije in EGP, gre v drugem primeru za varovanje ameriškega ali kanadskega trga (v tem smislu glej zgoraj v točki 252 navedeno sodbo Tokai Carbon in drugi proti Komisiji, točka 134 in navedeno sodno prakso). Pogoj identičnosti varovanega pravnega interesa, ki je nujen za uporabo načela *ne bis in idem*, ni izpolnjen.

288 Zato Sodišče prve stopnje ocenjuje, da v tem primeru načelo *ne bis in idem* ne velja. To se pridružuje presoji družbe Jungbunzlauer, navedeni v točki 281 zgoraj.

289 Jungbunzlauer kljub temu meni, da bi morala Komisija, ne glede na to da načelo *ne bis in idem* ne velja, pri določanju globe upoštevati globe, ki so jih naložili ameriški in kanadski organi, ko so odločali o istih dejanjih. Po mnenju Jungbunzlauer taka zahteva izhaja iz načela pravičnosti in iz ciljev globe, ki sta odvračilni učinek in preprečevanje bogatenja.

- 290 V zvezi z načelom pravičnosti Sodišče prve stopnje opozarja, da za možnost kumuliranja skupnostne in nacionalne kazni v dveh vzporednih postopkih, ki sta dopustna zaradi posebnega sistema delitve pristojnosti med Skupnostjo in državami članicami na področju omejevalnih sporazumov, pri čemer se uresničujejo različni cilji, velja načelo pravičnosti. Ta zahteva po pravičnosti pomeni, da mora Komisija pri določanju zneska globe upoštevati kazni, naložene istemu podjetju za isto dejanje, če gre za kazni zaradi kršitev protimonopolne zakonodaje ene države članice, storjenih na ozemlju Skupnosti (sodbe Wilhelm in drugi, točka 281 zgoraj, točka 11, Tréfileurope proti Komisiji, točka 286 zgoraj, točka 191, in Sotralentz, točka 281 zgoraj, točka 29).
- 291 Vendar je v skladu s to sodno prakso obvezno upoštevanje načela pravičnosti posledica po eni strani tesne soodvisnosti nacionalnih trgov držav članic in skupnega trga in po drugi strani posebnega sistema delitve pristojnosti med Skupnostjo in državami članicami na področju omejevalnih sporazumov na istem območju.
- 292 Vendar v tem primeru teh dejavnikov ni, zato na tej podlagi Komisiji ni mogoče očitati, da ni upoštevala tega načela.
- 293 Te ugotovitve ne more ovreči zgoraj v točki 281 navedena sodba Boehringer proti Komisiji, na katero se sklicuje Jungbunzlauer. V tej zadevi Sodišče namreč ni navedlo, da mora Komisija odšteti kazen, ki so jo naložili organi tretje države, če Komisija in omenjeni organi podjetje obtožujejo za ista dejanja, ampak se je omejilo na navedbo, da bo treba odločiti o tem vprašanju, ko se bo pojavilo (zgoraj v točki 281 navedena sodba Boehringer proti Komisiji, točka 3).

294 V tem primeru, čeprav bi bilo treba meniti, da načelo pravičnosti zavezuje Komisijo, da upošteva kazni, ki jih naložijo organi tretje države, če Komisija pripisuje istemu podjetju ista dejanja kot organ tretje države, je treba ugotoviti, da družba Jungbunzlauer ni dokazala, da so se ameriški in kanadski organi sklicevali tudi na dejanja ali posledice omejevalnega sporazuma izven njihovega ozemlja.

295 Samo sklicevanje na besede v poravnavi z ameriški organi, da gre za omejevalni sporazum v „Združenih državah in drugje“, ne dokazuje, da so ameriški organi pri izračunu zneska globe upoštevali izvajanje ali posledice omejevalnega sporazuma izven ameriškega ozemlja in zlasti v EGP (v tem smislu glej sodbo Tokai Carbon in drugi proti Komisiji, točka 252 zgoraj, točka 143). Tako izvajanje zakonov bi poleg tega lahko posegalo v ozemeljsko pristojnost Komisije.

296 Prav tako v zvezi s poravnavo s kanadskimi organi družba Jungbunzlauer ni dokazala, da so ti organi pri določanju zneska globe merili tudi na izvajanje ali posledice omejevalnega sporazuma izven kanadskega ozemlja in zlasti v EGP.

297 V zvezi z odvrtačnim učinkom in odpravo bogatenja zaradi že naloženih glob Sodišče prve stopnje opozarja, da je pristojnost Komisije, da naloži globe podjetjem, ki namerno ali iz malomarnosti kršijo določbe členov 81(1) ES ali 82 ES, eno od sredstev, ki jih ima Komisija za izvajanje naloge nadzora, ki ji jo podeljuje pravo Skupnosti. To vključuje nalogo izvajanja splošne politike, katere namen je, da se na

področju konkurence uporabljajo načela, ki jih določa Pogodba, in da se v tem smislu usmerja ravnanje podjetij (zgoraj v točki 199 navedena sodba *Musique diffusion française* in drugi proti Komisiji, točka 105).

- 298 Iz tega izhaja, da je Komisija pristojna za odločanje o višini zneska glob, da bi okrepila njihov odvračilni učinek, kadar so določene vrste kršitev še vedno sorazmerno pogoste zaradi koristi, ki jih prinašajo zainteresiranim podjetjem, čeprav je bilo že na začetku politike Skupnosti na področju konkurence določeno, da so nezakonite (zgoraj v točki 199 navedena sodba *Musique diffusion française* in drugi proti Komisiji, točka 108).
- 299 Jungbunzlauer ne more utemeljeno trditi, da ustavitev bogatenja podjetja zaradi že naloženih glob upravičuje znižanje globe, naložene na ravni Skupnosti, saj je za Komisijo pomembno, da zagotavlja odvračilni učinek naloženih glob.
- 300 Poleg tega družba Jungbunzlauer ne more upravičeno trditi, da v njenem primeru odvračilni učinek ni potreben, ker so jo sodišča tretje države že obsodila za ista dejanja. Odvračilni namen Komisije je namreč povezan z obnašanjem podjetja v Skupnosti in EGP. Zato odvračilnega učinka globe, naložene družbi Jungbunzlauer zaradi kršitve skupnostnih pravil konkurence, ni mogoče določiti samo glede na poseben položaj družbe Jungbunzlauer niti glede na njeno spoštovanje pravil konkurence v tretjih državah zunaj EGP (v tem smislu glej zgoraj v točki 252 navedeno sodbo *Tokai Carbon* in drugi proti Komisiji, točki 146 in 147).
- 301 Zato je treba zavrnilo tožbeni razlog glede neupoštevanja glob, naloženih v drugih državah.

VI – Zgornja meja zneska glob, določena v členu 15(2) Uredbe št. 17

A – Uvod

302 Jungbunzlauer trdi, da je Komisija v uvodni izjavi 293 Odločbe znižala znesek glob za Cerestar in H & R, da bi upoštevala zgornjo mejo zneska glob, določeno v členu 15(2) Uredbe št. 17. Jungbunzlauer ocenjuje, da je Komisija v tem okviru storila napake pri presoji in kršila načelo enakega obravnavanja in obveznosti obrazložitve.

303 Jungbunzlauer te tožbene razloge razdeli na tri dele in trdi, da Komisija v izračunu zgornje meje glob iz člena 15(2) Uredbe št. 17, prvič, ni hotela upoštevati glob, naloženih v okviru zadeve Natrijev glukonat, drugič, je upoštevala promet Jungbunzlauer Holding AG in tretjič, ni upoštevala glob, naloženih v drugih državah.

B — *Zavrnitev upoštevanja glob, naloženih v zadevi Natrijev glukonat*

1. Trditve strank

304 Jungbunzlauer meni, da je Komisija kršila člen 15(2) Uredbe št. 17, ker pri zgornji meji zneska kazni iz te določbe ni upoštevala globe, ki ji jo je naložila dva meseca pred tem, v okviru odločbe v zadevi Natrijev glukonat. Sklicuje se na dejstvo, da če bi

Komisija seštela obe globi, bi bilo treba zaradi zgornje meje zneska glob iz člena 15(2) Uredbe št. 17 znižati naloženo globo.

305 Po mnenju družbe Jungbunzlauer je Komisija umetno ločila ti dve zadevi. Po navedbah Jungbunzlauer sta namreč citronska kislina in natrijev glukonat sorodna proizvoda in spadata v isto družino proizvodov, ker je surovina za oba proizvoda ista, ker so proizvodne metode večinoma enake, ker se velik del obeh proizvodov prodaja po istih distribucijskih poteh in ker iste stranke kupujejo tako citronsko kislino kot natrijev glukonat.

306 Okoliščina, da obstaja razlika med krogoma udeležencev v obeh zadevah, naj ne bi bila prepričljiva, ker združitev obeh položajev ne more biti odvisna od individualne odločitve podjetja, da določen proizvod proizvaja ali ne. V nasprotju s trditvami Komisije bi poleg tega primerjava med obdobjema kršitve v obeh zadevah govorila v prid ene odločbe za obe zadevi. Jungbunzlauer dodaja, da so ameriški in kanadski pristojni organi združili te zadeve v enotnem postopku in naložili eno samo globo za kršitve, povezane z obema proizvodoma. Nazadnje Jungbunzlauer meni, da odločba Vitamini, kjer je Komisija skupaj obravnavala osem omejevalnih sporazumov v eni sami odločbi, kaže, da je postopkovno združevanje neodvisnih očitkov s področja protimonopolne zakonodaje stalna praksa.

307 Komisija zavrača trditev tožeče stranke.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

308 V skladu s členom 15(2) Uredbe št. 17 Komisija lahko podjetjem ali podjetniškimi združenjem naloži globo, ki ne presega 10 % prometa v predhodnem poslovnem letu vsakega podjetja, udeleženega pri kršitvi.

309 V tem primeru tožeča stranka očita Komisiji, da je umetno ločila ta primer in primer, v katerem je bila izdana odločba Natrijev glukonat.

310 Vendar iz več uvodnih izjav Odločbe in odločbe Natrijev glukonat izhaja, da je Komisija leta 2001 tožeči stranki naložila dve globi, ker je kršila pravila konkurence s sodelovanjem v dveh omejevalnih sporazumih za različne proizvode, ki kljub temu, da so si blizu po določenih načinih uporabe, tvorijo dva ločena zadevna trga. Kot izhaja iz uvodnih izjav od 34 do 39 odločbe Natrijev glukonat, citronska kislina namreč ni splošni nadomestni izdelek, ampak glede na področje uporabe samo delni nadomestek za natrijev glukonat. Sodišče prve stopnje ocenjuje, da ta presoja Komisije ni zmotna in da je v takem položaju iz objektivnih razlogov – in ne umetnih, kot trdi tožeča stranka – Komisija začela dva ločena postopka, ugotovila dve ločeni kršitvi in neodvisno naložila dve ločeni globi za ti dve kršitvi.

311 S tega vidika in v nasprotju s trditvami tožeče stranke Komisija ni ravnala drugače kot v zadevi Vitamini. Čeprav je Komisija v zadevi Vitamini združila postopke v zvezi z omejevalnimi sporazumi na trgu vitaminov in sprejela eno odločbo, je

namreč ugotovila ločene kršitve za vsak zadevni vitamin in je udeležena podjetja kaznovala z osmimi samostojnimi globami.

- 312 Poleg tega je treba ugotoviti, da sta samo dva od petih proizvajalcev citronske kisline, na katere je naslovljena Odločba, sodelovala v omejevalnem sporazumu v sektorju natrijevega glukonata, to sta tožeča stranka in ADM. Poleg tega je omejevalni sporazum v sektorju natrijevega glukonata obstajal od leta 1987 do junija 1995, medtem ko je sporazum v sektorju citronske kisline trajal le od marca 1991 do maja/junija 1995, člani obeh omejevalnih sporazumov pa niso imeli ne načrta ne skupnega cilja, da usklajeno in celovito odpravijo konkurenco na obeh zadevnih trgih.
- 313 Nazadnje dejstvo, ki ga navaja tožeča stranka, da so ameriški in kanadski organi, pristojni za konkurenco, združili zadevi v zvezi s citrnsko kislino na eni strani in z natrijevim glukonatom na drugi, ni upoštevno za presojo zakonitosti pristopa, ki ga je izbrala Komisija v zvezi z mejo iz člena 15(2) Uredbe št. 17.
- 314 Zato je treba zavrniati prvi del tega tožbenega razloga glede zavrnitve upoštevanja glob, naloženih v odločbi Natrijev glukonat pri zgornji meji iz člena 15(2) Uredbe št. 17.

C – Upoštevanje prometa Jungbunzlauer Holding AG

1. Uvod

- 315 V zvezi z upoštevanjem prometa Jungbunzlauer Holding AG tožeča stranka navaja tožbene razloge, prvič, kršitev načela enakega obravnavanja, drugič, kršitev obveznosti obrazložitve in tretjič, napako pri presoji.

2. Kršitev načela enakega obravnavanja

Trditve strank

- ³¹⁶ Jungbunzlauer trdi, da je Komisija kršila načelo enakega obravnavanja, s tem ko je pri zgornji meji zneska glob iz člena 15(2) Uredbe št. 17 upoštevala promet skupine Jungbunzlauer, medtem ko za dve drugi stranki, na kateri je naslovljena Odločba, to je za H & R in Cerestar, ni upoštevala prometa, ki sta ga ustvarili njuni matični družbi, niti njunih kapitalskih deležev.
- ³¹⁷ Jungbunzlauer poudarja, da ne izpodbija utemeljenosti izračuna Komisije v primeru H & R in Cerestar, čeprav se je po njenem mnenju Komisija s tem oddaljila od dotedanje metode izračuna. Jungbunzlauer ob sklicevanju na odločbi Natrijev glukonat in Vitamini namreč meni, da je bila prejšnja praksa odločanja Komisije takšna, da je izračun meje globe na podlagi celotnega prometa zadevnih podjetij iz člena 15(2) Uredbe št. 17 vključeval promet, ki ga je ustvarila skupina, to je promet matične ali matičnih družb in njihovih hčerinskih družb. Jungbunzlauer trdi, da bi ji morala Komisija nakloniti ugodnejšo obravnavo.
- ³¹⁸ V zvezi z obravnavanjem H & R Jungbunzlauer ugotavlja, da iz uvodnih izjav 292 in 293 Odločbe izhaja, da je Komisija upoštevala samo promet, ki so ga ustvarile hčerinske družbe H & R in da se je zaradi tega globa znižala s 122,5 na 20,31 milijona EUR. Jungbunzlauer meni, da če bi Komisija uveljavila prejšnjo

prakso, ji ne bi bilo treba izvesti tega znižanja. Jungbunzlauer namreč sklepa iz uvodne izjave 25 in naslednjih, 50, 183 in 243 Odločbe, da je leta 2000 H & R pripadala skupini Bayer, ki je v tem letu ustvarila 30.971 milijonov EUR prometa.

319 V zvezi z obravnavanjem Cerestar družba Jungbunzlauer ugotavlja, da je Komisija, ne da bi navedla posebne razloge, znižala globo s 4,55 na 1,75 milijona EUR. Jungbunzlauer izjavlja, da v zvezi s tem predpostavlja, da je Komisija upoštevala promet, ki ga je ustvarilo podjetje Cerestar, naveden v uvodni izjavi 21 Odločbe. Po navedbah družbe Jungbunzlauer je podjetje Cerestar leta 2000 pripadalo skupini Eridania-Béghin-Say, ki je v tem letu ustvarila 98.053 milijonov EUR prometa (uvodna izjava 19).

320 Na drugi strani družba Jungbunzlauer opozarja, da je Komisija v njenem primeru upoštevala promet, ki ga je ustvarila skupina Jungbunzlauer (uvodne izjave 50, 185 in 293 Odločbe). Vendar Jungbunzlauer meni, da če bi Komisija uporabila isto metodo za izračun kot za H & R in Cerestar, bi morala upoštevati samo promet družbe Jungbunzlauer, ki je kot družba za upravljanje imela malo prometa (približno 3,5 milijona EUR). Z uporabo zgornje meje v višini 10 % bi to pomenilo precejšnje znižanje globe (približno 0,35 milijona EUR). Jungbunzlauer dodaja, da če bi se Komisija sklicevala na promet Jungbunzlauer GmbH – leta 2000 je Jungbunzlauer GmbH ustvarila samo 197,3 milijona EUR prometa – na katero bi po njenem mnenju morala biti naslovljena Odločba, bi se končni znesek zmanjšal z 29,4 na 19,73 milijona EUR.

321 Komisija zavrača trditev Jungbunzlauer.

Presoja Sodišča prve stopnje

322 Treba je opozoriti, da načelo enakega obravnavanja prepoveduje, da se primerljivi primeri obravnavajo različno ali da se različni primeri obravnavajo enako, razen če je

tako obravnavanje objektivno utemeljeno (glej zgoraj v točki 88 navedeno sodbo BPB de Eendrach proti Komisiji, točka 309 in navedena sodna praksa).

- 323 V tem primeru je razvidno iz uvodnih izjav 30, 34 in 187 Odločbe, ne da bi družba Jungbunzlauer to izpodbijala, da sta kršitev storili podjetji, ki sta bili eno za drugim zadolženi za vodenje cele skupine, to sta Jungbunzlauer GmbH in po prestrukturiranju skupine Jungbunzlauer. Vodstveni delavci skupine Jungbunzlauer so sodelovali na sestankih omejevalnega sporazuma in sprejemali odločitve o sodelovanju in obnašanju skupine v omejevalnem sporazumu.
- 324 Na drugi strani družba Jungbunzlauer niti ne poskuša dokazati, da je položaj drugih dveh družb, to je H & R in Cerestar, primerljiv z njenim položajem. Zato ni dokazala, da je bil v tem primeru položaj teh dveh podjetij primerljiv z njenim.
- 325 Zato je treba tožbeni razlog glede kršitve načela enakega obravnavanja zavrniti.

3. Kršitev obveznosti obrazložitve

- 326 Družba Jungbunzlauer očita Komisiji, da ni dovolj podrobno opisala razlogov, zakaj ni znižala zneska njene globe v skladu z zgornjo mejo iz člena 15(2) Uredbe št. 17. Po njenem mnenju naj bi Komisija šele v odgovoru na tožbo razložila, zakaj je Jungbunzlauer ter H & R in Cerestar različno obravnavala.

- 327 Komisija predlaga zavrnitev tega tožbenega razloga.
- 328 Sodišče prve stopnje ugotavlja, da je Komisija v uvodnih izjavah od 30 do 34, 187 in 188 navedla razloge za to, da je kršitev pripisala družbi Jungbunzlauer kot podjetju za upravljanje skupine. Iz vseh uvodnih izjav Odločbe se brez težav razume, zakaj Komisija, v nasprotju s tem, kar je naredila v primerih H & R in Cerestar, ni znižala zneska globe v skladu z zgornjo mejo iz člena 15(2) Uredbe št. 17. Zato ji niti najmanj ni bilo treba ponovno predstavljati teh razlogov v delu Odločbe v zvezi z zgornjo mejo.
- 329 Zato je treba tudi tožbeni razlog glede kršitve obveznosti obrazložitev zavriniti.
4. Obstoj napake pri presoji, ker Komisija ni hotela upoštevati glob, naloženih v drugih državah
- 330 Jungbunzlauer trdi, da je treba pri izračunu zgornje meje v skladu s členom 15(2) Uredbe št. 17 sešteti znesek glob, naloženih skupini Jungbunzlauer v Združenih državah in Kanadi (10,9 milijona EUR) in zneske, ki ji jih je naložila Komisija (29,4 milijona EUR pred uporabo obvestila o ugodni obravnavi). Tako naj bi dobili skupni znesek v višini 40,3 milijona EUR, ki bi zelo presegal zadevno mejo.
- 331 Komisija zavrača to trditev.

- 332 Sodišče prve stopnje meni, da iz člena 15(2) Uredbe št. 17 izhaja, da ta zgornja meja velja samo za globe, ki jih naloži Komisija zaradi kršitev pravil Skupnosti o konkurenci. Poleg tega je ta razlaga člena 15(2) Uredbe št. 17 skladna s tem, kar je bilo presojeno v točkah od 285 do 301 zgoraj, to je, da Komisija ni kršila načela *ne bis in idem*, ko je družbi Jungbunzlauer naložila globo, ne da bi upoštevala globo, ki jo je ta že plačala v okviru postopkov v tretjih državah.
- 333 Torej Jungbunzlauer zmotno očita Komisiji, da pri izračunu zgornje meje glob iz člena 15(2) Uredbe št. 17 ni upoštevala glob, naloženih Jungbunzlauer v Združenih državah in Kanadi.
- 334 Zato je treba zavrnila ta del pritožbenega razloga in pritožbeni razlog v celoti.

VII – *Kršitev pravice do vpogleda v spis*

A – *Trditve strank*

- 335 Družba Jungbunzlauer ocenjuje, da je Komisija kršila njeno pravico do vpogleda v celoten spis, ker je Odločbo utemeljila z določenimi dokumenti, v zvezi s katerimi je ni zaslišala. Zaradi napake v postopku je po mnenju Jungbunzlauer treba razglasiti ničnost Odločbe ali vsaj dela Odločbe, ki se nanaša na dokumente, v katere tožeča stranka ni imela vpogleda.

336 Po mnenju družbe Jungbunzlauer mora Komisija zadevnim podjetjem omogočiti vpogled v celoten spis preiskave, da se lahko ustrezno branijo pred očitki iz obvestila o ugotovitvah možnih kršitev (sodba Sodišča z dne 8. julija 1999 v zadevi Hercules Chemicals proti Komisiji, C-51/92 P, Recueil, str. I-4235, točka 54, in sodba Cimenteries CBR in drugi proti Komisiji, točka 141 zgoraj, točka 144). Pravica do vpogleda v spis naj bi obstajala tudi za odgovor drugih zadevnih podjetij na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah (sodba Cimenteries CBR in drugi proti Komisiji, točka 141 zgoraj, točka 384 in naslednje). Pravica do vpogleda v celoten spis naj ne bi zadevala samo vseh obremenilnih dokumentov, ampak tudi vse razbremenilne dokaze. Jungbunzlauer meni, da če ni mogoče izključiti, da je bila obramba zadevnih podjetij prizadeta zaradi nepopolnega vpogleda v spis preiskave, je treba Odločbo razglasiti za nično (sodba Cimenteries CBR in drugi proti Komisiji, točka 141 zgoraj, točka 156 in naslednje). Jungbunzlauer ob sklicevanju na sklepne predloge generalnega pravobranilca P. Légerja k sodbi Sodišča z dne 6. aprila 1995 v zadevi BPB Industries in British Gypsum proti Komisiji (C-310/93 P, Recueil, str. I-865, I-987, točki 119 in 120) in na sklep predsednika Sodišča prve stopnje z dne 4. aprila 2002 v zadevi Technische Glaswerke Illmenau proti Komisiji (T-198/01 R, Recueil, str. II-2153, točka 85 in naslednje) meni, da ni primerno postavljati previsokih zahtev v zvezi z dokazom, da je nepopoln vpogled v spis omejil možnosti obrambe podjetja.

337 V tem primeru družba Jungbunzlauer očita Komisiji, da ji ni poslala odgovorov Cerestar, H & R, HLR in ADM na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah. Jungbunzlauer trdi, da je Komisija v opombah pod črto št. 113 (uvodna izjava 217), št. 118 (uvodna izjava 220) in št. 119 (uvodna izjava 223) Odločbe navedla odlomke omenjenih dokumentov, ki so se med drugim nanašali na učinkovito izvajanje sporazumov.

338 Torej, prvič, te dokumente bi lahko uporabila pri obrambi, saj podpirajo njene izjave.

339 Drugič, družba Jungbunzlauer trdi, da je Komisija v uvodnih izjavah od 279 do 281 Odločbe proti njej uporabila določene dele odgovorov H & R in HLR na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah v zvezi z vlogo „sledi svojemu vodji“ Jungbunzlauer GmbH.

340 Jungbunzlauer dodaja, da je Komisija v upravnem postopku prosila stranke, naj ji posredujejo nezaupne različice njihovega odgovora na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah. Zato bi Komisija brez dodatnih upravnih stroškov zadevnim strankam lahko omogočila vpogled v te dokumente.

341 Komisija predlaga zavrnitev tožbenega razloga.

B – Presoja Sodišča prve stopnje

1. Uvod

342 Tožeča stranka očita Komisiji, da ni imela vpogleda v odgovore drugih zadevnih strank na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, medtem ko naj bi Komisija po eni strani uporabila nekatere podatke iz odgovorov kot obremenilne dokaze zoper tožečo stranko in po drugi strani nekatere druge podatke kot razbremenilne dokaze.

2. Obremenilni dokazi

- 343 Če se Komisija namerava opreti na odlomek iz odgovora na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah ali na dokument, priložen temu odgovoru, da bi dokazala kršitev v postopku za uporabo člena 81(1) ES, morajo druge stranke, udeležene v tem postopku, imeti možnost, da izrazijo svoje stališče o takem dokazu. V takih okoliščinah je zadevni odlomek iz odgovora na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah ali dokument, priložen odgovoru, namreč obremenilni dokaz zoper različne stranke, ki naj bi sodelovale pri kršitvi (glej zgoraj v točki 141 navedeno sodbo Cimenteries CBR in drugi proti Komisiji, točka 386 in navedena sodna praksa).
- 344 Zadevno podjetje mora dokazati, da bi bil rezultat, do katerega je prišla Komisija v svoji odločbi, drugačen, če bi bilo treba kot obremenilni dokaz Komisije zavrnilo dokument, ki ga ni posredovala podjetju in na katerega se je oprla v obtožbi podjetja (zgoraj v točki 132 navedena sodba Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točke od 71 do 73).
- 345 V tem primeru tožeča stranka trdi, da je Komisija v uvodnih izjavah od 279 do 281 Odločbe proti njej uporabila nekatere dele odgovorov H & R in HLR na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah v zvezi z vlogo Jungbunzlauer GmbH v omejevalnem sporazumu.
- 346 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da je Komisija, potem ko je povzela trditve tožeče stranke v zvezi z olajševalnimi okoliščinami, za katere je slednja menila, da je upravičena sklicevati se nanje na podlagi svoje izključno pasivne vloge ali vloge „sledi svojemu vodji“ (uvodne izjave od 275 do 278 Odločbe) in preden je odgovorila na te trditve (uvodni izjavi 282 in 284 Odločbe), povzela izjave H & R in HLR v njenih odgovorih na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah (uvodne izjave od 279

do 281). V teh izjavah se ti stranki v bistvu nista strinjali, da je tožeča stranka v omejevalnem sporazumu imela izključno pasivno vlogo ali vlogo „sledi svojemu vodji“.

347 Vendar ne da bi bilo treba preučiti, ali načeli, navedeni v točkah 343 in 344 zgoraj, veljata ne samo za analizo obstoja omejevalnega sporazuma in sodelovanja v njem, ampak tudi za določitev zneska glob, je treba ugotoviti, da se je Komisija, da bi zavrnila trditve tožeče stranke glede upoštevanja olajševalnih okoliščin zaradi njene izključno pasivne vloge ali vloge „sledi svojemu vodji“, lahko upravičeno oprla izključno na podatke, ki ji jih je ta stranka sama predložila v upravnem postopku.

348 V uvodni izjavi 284 Odločbe je Komisija namreč samo podprla svojo ugotovitev, da „je bila od leta 1994 dalje ta družba odgovorna za zbiranje podatkov o prodaji in da je njen [generalni direktor] predsedoval sestankom omejevalnega sporazuma, [kar] zadostuje kot dokaz, da je pri sporazumu imela aktivno in precej večjo vlogo, kot priznava.“ Sicer je tožeča stranka sama predložila te podatke Komisiji v dopisu z dne 29. aprila 1999 in v dopisu z dne 21. maja 1999.

349 Zato rezultat, do katerega je Komisija prišla v svoji odločbi, ne bi bil drugačen, če bi odgovora H & R in HLR na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah morali odstraniti iz spisa.

350 Zato je treba ta del tožbenega razloga zavrniti.

3. Razbremenilni dokazi

351 V zvezi z neposredovanjem razbremenilnega dokumenta mora zadevno podjetje samo dokazati, da je dejstvo, da dokument ni bil razkrit, lahko vplivalo na potek postopka in vsebino odločbe Komisije v njegovo škodo. Zadostuje, da podjetje dokaže, da bi ta razbremenilni dokument lahko uporabilo za svojo obrambo v tem smislu, da bi, če bi se lahko nanj sklicevalo med upravnim postopkom, navedlo dokaze v nasprotju z ugotovitvami Komisije v tisti fazi in bi torej lahko kakor koli vplivalo na presojo Komisije v odločbi, vsaj glede teže in trajanja očitane ravnanja, in posledično na raven globe. V tem okviru je možnost, da bi nerazkrit dokument lahko vplival na potek postopka in vsebino odločbe Komisije, mogoče dokazati le po predhodnem ovrednotenju določenih dokazov, ki kažejo, da bi nerazkriti dokumenti – glede na te dokaze – lahko bili tako pomembni, da jih ne bi smeli zanemariti (zgoraj v točki 132 navedena sodba Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točke od 74 do 76).

352 Tožeča stranka navaja, prvič, da se je Komisija v opombi pod črto št. 113 (uvodna izjava 217) Odločbe sklicevala na del odgovora na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah družbe Cerestar, v katerem je v zvezi z dejanskim izvajanjem omejevalnega sporazuma slednja izjavila, da je zavrnila sodelovanje pri določenih sporazumih o določanju cen in da je od januarja 1992 dalje določala nižje cene kot drugi proizvajalci. Tožeča stranka meni, da bi te izjave Cerestar lahko uporabila za lastno obrambo, ker podpirajo njeno trditev, da omejevalni sporazum ni imel dejanskega vpliva na trg.

353 Vendar samo dejstvo, da je Cerestar v bistvu navedel iste trditve kot tožeča stranka v zvezi z domnevnim nespoštovanjem dogovorjenih pravil, ne more biti razbremenilni dokaz.

- 354 Prvič, treba je namreč ugotoviti, da je Komisija v uvodni izjavi 218 Odločbe zavrnila trditve Cerestar in tožeče stranke, pri čemer se je oprla zlasti na izjavo ADM, priloženo k obvestilu o ugotovitvah možnih kršitev. V skladu s to izjavo ADM naj bi tožeča stranka imela aktivno vlogo v omejevalnem sporazumu in želela doseči določeno stabilnost na trgu. Poleg tega se je Komisija v uvodni izjavi 219 Odločbe sklicevala na sodno prakso Sodišča prve stopnje, v skladu s katero podjetje, ki kljub usklajevanju s konkurenti vodi bolj ali manj neodvisno tržno politiko, lahko enostavno poskuša izkoristiti omejevalni sporazum v svojo korist. Vendar samo sklicevanje na sodno prakso ne more biti obremenilni dokaz, saj je sodna praksa vsekakor javna in dostopna, neodvisno od dokumentov v posameznem upravnem spisu.
- 355 Drugič, zgolj dejstvo, da sta podjetji ADM in Cerestar navajali iste trditve kot tožeča stranka in da si je eno od njiju bolj prizadevalo za svojo obrambo ne zadostuje za to, da bi te trditve štete kot „razbremenilni dokazi“.
- 356 Iz tega sledi, da tudi če bi se tožeča stranka v upravnem postopku lahko sklicevala na zadevni del odgovora na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah podjetja Cerestar, s tem ne bi bilo mogoče vplivati na presojo Komisije.
- 357 Drugič, tožeča stranka navaja dejstvo, da se je Komisija v opombah pod črto št. 118 (uvodna izjava 220) in št. 119 (uvodna izjava 223) Odločbe po eni strani sklicevala na odgovor na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah podjetja H & R in po drugi strani na strokovno poročilo, ki ga je predložilo podjetje ADM. Po mnenju tožeče stranke bi s tema dvema dokumentoma lahko bolje podprla svojo trditev o tem, da omejevalni sporazum ni imel dejanskega vpliva.

- 358 Torej, kot je bilo že presojeno zgoraj, se je Komisija oprla na različne dokaze, med njimi na nekatere dokazne listine, in je v uvodni izjavi 226 Odločbe lahko upravičeno ocenila, da čeprav so trditve iz teh dveh dokumentov imele določeno vrednost, ne bi mogle dokazati neobstoja vpliva omejevalnega sporazuma na trg.
- 359 Tudi če bi se tožeča stranka lahko sklicevala na te dokumente v upravnem postopku, ti dokumenti ne bi mogli vplivati na presojo Komisije.
- 360 Ob upoštevanju navedenega je treba zavrniti tožbeni razlog glede kršitve pravice do vpogleda v spis.

VIII – *Vpliv trajanja upravnega postopka na znesek globe*

A – *Uvod*

- 361 Jungbunzlauer trdi, da je bila Odločba sprejeta šele skoraj šest let in pol po koncu kršitve. Zlasti naj bi poteklo veliko časa od prenehanja kršitve do formalne uvedbe postopka 28. marca 2000. Po njenem mnenju je ta okoliščina dvojno vplivala na določitev zneska globe.

B – Upoštevanje prometa, ki so ga zadevna podjetja ustvarila v letu 2000 s strani Komisije

1. Trditve strank

- ³⁶² Jungbunzlauer ob sklicevanju na tabelo, navedeno v uvodni izjavi 50 Odločbe, ugotavlja, da Komisija, zato da bi pri izračunu zneska pomoči upoštevala velikost zadevnih podjetij in skupin, v katerih so bila ta podjetja, ni upoštevala zneska prometa za obdobje, v katerem je obstajal omejevalni sporazum (od 1991 do 1995), ampak se je pri tem oprla na promet za leto 2000. Družba Jungbunzlauer poudarja, da se je po prenehanju kršitve leta 1995 njen promet precej povečal: leta 1995 je skupina ustvarila samo 76,3 % sedanjega prometa, v letih od 1999 do 2000 pa naj bi se promet skupine povečal za 13,5 %.
- ³⁶³ Jungbunzlauer trdi, da je Komisija v svojih smernicah navedla, da bo upoštevala „dejansko gospodarsko zmožnost kršiteljev, da povzročijo večjo škodo drugim subjektom“ (točka 1 A, četrti odstavek). V tem okviru bi se Komisija lahko oprla le na velikost zadevnih podjetij v času kršitve, kajti to naj bi bil edini podatek, ki bi lahko odgovoril na to vprašanje, promet, ki so ga ta podjetja ustvarila precej kasneje, pa naj bi bil brez vrednosti.
- ³⁶⁴ Poleg tega naj bi bila posledica metode za izračun, ki jo je izbrala Komisija, dajanje neupravičene prednosti podjetjem, ki so izkoristila omejevalni sporazum in so se morala, ko ga je bilo konec, spoprijeti s precejšnjim padcem svojega prometa. Nasprotno naj bi bila podjetja, ki so tako kot Jungbunzlauer povečala svoj promet po prenehanju omejevalnega sporazuma, v neupravičeno slabšem položaju, kar naj bi bilo absurdno.

365 Družba Jungbunzlauer meni, da je Komisija zmotno odgovorila na to trditev, da če bi ji globo naložila prej, bi jo globa še bolj prizadela. Če bi namreč Komisija sprejela Odločbo pred letom 2001, bi bila globa precej nižja.

366 Komisija zavrača trditev tožeče stranke.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

367 Treba je opozoriti, da je namen množenja s koeficientom zagotoviti, da ima globa odvračilni učinek. Ta učinek omogoča, da se upoštevajo velikost in celotna sredstva zadevnih podjetij v trenutku, ko je globa naložena.

368 Kljub predpostavki, kot trdi tožeča stranka, da je celoten promet zadevnih strank od prenehanja omejevalnega sporazuma do leta 2000 napredoval, je kljub temu res, da Komisija, s tem ko je globe, izračunane za ADM, HLR in H & R, pomnožila s koeficientom 2 in 2,5, ni upoštevala zelo natančnega izračuna na podlagi prometa, ampak je potrdila, da obstajajo različni redi velikosti za te podatke o prometu. Sicer tožeča stranka sploh ne trdi, da naj bi se bistvena razlika v redu velikosti v letih od 1995 do 2000 spremenila.

369 Zato v nasprotju s tem, kar trdi tožeča stranka, Komisija, s tem ko se je oprla na promet, ki so ga ustvarila zadevna podjetja v letu 2000, da bi prilagodila znesek glob, ni kršila ne Smernic ne načela enakega obravnavanja.

370 Zato je treba zavrniti tožbene razloge tožeče stranke.

C – Komisija je zaostрила svojo politiko glede glob

1. Trditve strank

371 Jungbunzlauer trdi, da je Komisija s sprejetjem Odločbe in na splošno leta 2001 bistveno zaostрила svojo politiko glede glob. Družba Jungbunzlauer meni, da ji je bila zaradi nenormalno dolgega postopka v tem primeru naložena globa v skladu z novo, strožjo prakso Komisije. Če bi bil postopek končan prej, pa bi bila deležna prejšnje prakse odločanja, ki je bila za zadevna podjetja veliko ugodnejša.

372 Jungbunzlauer ocenjuje, da nenormalno dolžino postopka potrjuje primerjava z odločbama Aminokislina in Vitamini. Po mnenju Jungbunzlauer naj bi bili namreč ti zadevi dosti hitreje obravnavani kot pričujoča: v zadevi Aminokislina je omejevalni sporazum prenehal sredi leta 1995 in odločba je bila sprejeta samo pet let kasneje; v zadevi Vitamini je omejevalni sporazum prenehal spomladi 1999 in odločba je bila sprejeta samo dve leti in devet mesecev kasneje. Nasprotno pa je bila Odločba v tej zadevi sprejeta šest let in pol po dokončnem prenehanju sporazumov. To naj bi bilo še toliko bolj presenetljivo, ker naj bi bil ta primer v primerjavi z drugimi zadevami dosti manj zapleten, vsebinsko in postopkovno.

373 Jungbunzlauer ocenjuje, da bi moral biti postopek v tem primeru povsem realno končan v dveh ali treh letih. Poleg tega meni, da če bi bil postopek končan prej, bi se

po eni strani upoštevala dosti manj stroga merila od tistih, ki so bila uporabljena pri sprejetju Odločbe, in po drugi strani, Odločba bi lahko bila sprejeta, preden so bile objavljene Smernice, tako da bi se lahko uporabila prejšnja metoda izračuna.

374 Po mnenju družbe Jungbunzlauer razlike v trajanju obravnavanja teh zadev ni mogoče razložiti drugače kot tako, da so slednje imele različno raven prednosti. Jungbunzlauer ne izpodbija tega, da si Komisija lahko določi prednosti glede na pomen, pripisan zadevam v vidika politike konkurenčnosti. Vendar to ne more pripeljati do tega, da se podjetju, udeležnemu v manj prednostni zadevi, naloži višjo globo kot drugim podjetjem, udeležnim v prednostnih zadevah. Poleg tega naj bi bilo tako ravnanje nekoristno z vidika cilja odvračilnosti glob.

375 Komisija zavrača trditev tožeče stranke.

2. Presoja Sodišča prve stopnje

376 Tožeča stranka v bistvu ocenjuje, da če bi bil postopek preiskave Komisije končan prej, bi bila deležna prejšnje prakse odločanja in dosti manj strogih meril za določanje zneska globe. Pojasnjuje, da bi bila Odločba lahko sprejeta, preden so bile sprejete Smernice, tako da bi lahko bila deležna prejšnje metode za izračun zneska glob.

377 V zvezi s tem Sodišče prve stopnje opozarja, da dejstvo, da je Komisija v preteklosti za določene vrste kršitev uporabljala določeno raven glob, Komisiji ne preprečuje, da ne bi dvignila te ravni v mejah, določenih v Uredbi št. 17, če je to potrebno zato, da se zagotovi izvajanje skupnostne politike o konkurenci. Učinkovita uporaba pravil konkurence Skupnosti nasprotno zahteva, da ima Komisija možnost kadar koli prilagoditi raven glob potrebam te politike (glej zgoraj v točki 88 navedeno sodbo LR AF 1998 proti Komisiji, točka 237 in navedena sodna praksa). Zato tožeča stranka ne more biti upravičena do prejšnje prakse odločanja samo zato, ker bi morala biti odločba, ki jo zadeva, sprejeta prej.

378 Poleg tega na vsak način Sodišče prve stopnje ugotavlja, da praksa odločanja Komisije za določitev zneska globe v Odločbi izhaja iz uporabe meril, opredeljenih v Smernicah.

379 Sodišče prve stopnje opozarja, da je ameriško ministrstvo za pravosodje avgusta 1995 obvestilo Komisijo, da vodi preiskavo glede trga citronske kisline. Aprila 1997 je ameriško ministrstvo za pravosodje obvestilo Komisijo, da je tožeča stranka sodelovala v omejevalnem sporazumu v Združenih državah. Nazadnje je Komisija avgusta 1997 štirim največjim proizvajalcem citronske kisline v Skupnosti, vključno z družbo Jungbunzlauer, poslala zahteve po informacijah.

380 Glede na te elemente Sodišče prve stopnje trdi, da to, da so organi tretje države, pristojni za konkurenco, Komisiji posredovali informacije, Komisije ne obvezuje, da mora uvesti preiskavo. Splošna naloga nadzora, ki jo ima Komisija na podlagi člena 85 ES, zanjo namreč ne pomeni obveznosti, da uvede postopke, s katerimi bi ugotovila morebitne kršitve prava Skupnosti (sodba Sodišča z dne 15. oktobra 2002

v združenih zadevah Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P, C-252/99 P in C-254/99 P, Recueil, str. I-8375, točki 447 in 448, in sodba Sodišča prve stopnje z dne 18. septembra 1992 v zadevi Automec proti Komisiji, T-24/90, Recueil, str. II-2223, točka 74). Iz tega sledi, da za Komisijo ne more obstajati obveznost, da uvede preiskovalni postopek na podlagi informacij ameriškega ministrstva za pravosodje.

- 381 Čeprav od Komisije ni mogoče zahtevati, da uvede postopek na podlagi informacij, ki so jih sporočili organi tretje države, pristojni za konkurenco, lahko Komisija na lastno pobudo uvede tak postopek na podlagi takih informacij. V tem primeru je torej Komisija sprožila postopek malo po tem, ko je dobila informacijo, da je tožeča stranka sodelovala v omejevalnem sporazumu v Združenih državah. Zato Sodišče prve stopnje meni, da v tem primeru Komisiji ni mogoče očitati, da zadeve ni začela preiskovati pred avgustom 1997.
- 382 Poleg tega Sodišče prve stopnje ugotavlja, da tožeča stranka ocenjuje, da je povsem realno, da bi Komisija preiskavo te zadeve opravila v dveh ali treh letih.
- 383 Iz tega sledi, da tudi če bi se strinjali, da v tem primeru preiskava zadeve v izvedbi Komisije ne bi mogla trajati več kot tri leta, kot trdi tožeča stranka, bi Komisija po vsej verjetnosti upoštevala Smernice, objavljene 14. januarja 1998, za izračun zneska globe za tožečo stranko.
- 384 Zato Sodišče prve stopnje ocenjuje, da tožeča stranka ni dokazala, da bi bila brez očitane zamude Komisije pri obravnavanju te zadeve deležna meril za določitev zneska globe in zato prakse odločanja, ki so veljala pred temi smernicami.

385 Zato je treba zavrniti trditev tožeče stranke, da so zaradi domnevne zamude Komisije pri preučevanju zadeve zanjo veljala strožja pravila in praksa za določanje zneska globe.

386 Ker noben tožbeni razlog zoper Odločbo ni bil sprejet, ni treba znižati zneska globe v skladu z neomejeno pristojnostjo, ki jo ima Sodišče prve stopnje. Zato je treba tožbo zavrniti v celoti.

Stroški

387 V skladu s členom 87(2) Poslovnika se neuspeli stranki naloži plačilo stroškov, če so bili ti priglašeni. Tožeča stranka ni uspela, zato se ji naloži plačilo stroškov v skladu s predlogi tožene stranke in intervenienta.

388 V skladu s prvim stavkom člena 87(4) Poslovnika institucije, ki se kot intervenienti udeležijo postopka, nosijo svoje stroške. Zato Svet kot intervenient nosi svoje stroške.

Iz teh razlogov je

SODIŠČE PRVE STOPNJE (tretji senat)

razsodilo:

- 1. Tožba se zavrne.**
- 2. Jungbunzlauer AG nosi svoje stroške in stroške, ki jih je priglasila Komisija.**
- 3. Svet nosi svoje stroške.**

Azizi

Jaeger

Dehousse

Razglašeno na javni obravnavi v Luxembourggu, 27. septembra 2006.

Sodni tajnik

Predsednik

E. Coulon

J. Aziz

Stvarno kazalo

Dejansko stanje	II - 3450
Postopek in predlogi strank	II - 3457
Pravno stanje	II - 3459
I – Kršitev načela zakonitosti	II - 3459
A – Ugovor nezakonitosti v zvezi s členom 15(2) Uredbe št. 17	II - 3459
1. Trditve strank	II - 3459
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3469
B – Skladna razlaga člena 15(2) Uredbe št. 17	II - 3477
II – Naslovník odločbe	II - 3478
A – Kršitev obveznosti obrazložitve	II - 3478
B – Tožbeni razlog glede napak v zvezi z naslovníkom odločbe	II - 3481
1. Trditve strank	II - 3481
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3485
III – Teža kršitve	II - 3489
A – Obstoj dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg	II - 3489
1. Uvod	II - 3489
2. Obstoj napak pri presoji	II - 3490
a) Domnevno napačen pristop Komisije pri dokazu dejanskega vpliva omejevalnega sporazuma na trg	II - 3490
Trditve strank	II - 3490
Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3492
– Povzetek analize Komisije	II - 3492
– Presoja	II - 3494

JUNGBUNZLAUER PROTI KOMISIJI

b)	Presoja gibanja cen citronske kisline	II - 3498
	Trditve strank	II - 3498
	Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3502
3.	Kršitev obveznosti obrazložitve	II - 3506
B –	Prilagoditev zneska globe glede na relativno velikost zadevnih podjetij	II - 3508
1.	Trditve strank	II - 3508
2.	Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3513
a)	Uvod	II - 3513
b)	Očitek glede kršitve „načela individualne presoje glob“ in Smernic	II - 3516
c)	Kršitev načela sorazmernosti	II - 3517
d)	Kršitev načela enakega obravnavanja	II - 3520
IV –	Olajševalne okoliščine	II - 3521
A –	Kršitev Smernic	II - 3522
1.	Izključno „sledi svojemu vodji“ vloga Jungbunzlauer GmbH pri kršitvi	II - 3522
a)	Trditve strank	II - 3522
b)	Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3525
2.	Dejansko neizvajanje omejevalnega sporazuma Jungbunzlauer GmbH	II - 3528
a)	Trditve strank	II - 3528
b)	Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3530
B –	Kršitev obveznosti obrazložitve	II - 3532
V –	Neupoštevanje glob, naloženih v drugih državah	II - 3533
A –	Trditve strank	II - 3533
B –	Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3535
		II - 3565

VI – Zgornja meja zneska glob, določena v členu 15(2) Uredbe št. 17	II - 3540
A – Uvod	II - 3540
B – Zavrnitev upoštevanja glob, naloženih v zadevi Natrijev glukonat	II - 3540
1. Trditve strank	II - 3540
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3542
C – Upoštevanje prometa Jungbunzlauer Holding AG	II - 3543
1. Uvod	II - 3543
2. Kršitev načela enakega obravnavanja	II - 3544
Trditve strank	II - 3544
Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3545
3. Kršitev obveznosti obrazložitve	II - 3546
4. Obstoj napake pri presoji, ker Komisija ni hotela upoštevati glob, naloženih v drugih državah	II - 3547
VII – Kršitev pravice do vpogleda v spis	II - 3548
A – Trditve strank	II - 3548
B – Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3550
1. Uvod	II - 3550
2. Obremenilni dokazi	II - 3551
3. Razbremenilni dokazi	II - 3553
VIII – Vpliv trajanja upravnega postopka na znesek globe	II - 3555
A – Uvod	II - 3555
B – Upoštevanje prometa, ki so ga zadevna podjetja ustvarila v letu 2000 s strani Komisije	II - 3556
1. Trditve strank	II - 3556
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3557
C – Komisija je zaostрила svojo politiko glede glob	II - 3558
1. Trditve strank	II - 3558
2. Presoja Sodišča prve stopnje	II - 3559
Stroški	II - 3562